

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΛΙΓΓΗΜΑΤΑ

ΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Η ΛΕΙΛΑ.—Η ΞΑΝΑΒΑΦΤΙΣΜΕΝΗ.—ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥΡ-
ΚΟΥ.—ΤΟ ΚΡΑΝΙΟ ΠΟΥ ΧΡΩΣΤΑΕΙ.—ΤΟ ΑΜΑΡ-
ΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ-ΓΙΩΡΓΗ.—Ο ΜΕΓΑΛΟΣ
ΣΙΕΧΗΣ.—ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

ΕΚΔΟΤΗΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ — ΑΘΗΝΑ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΗΣ

Διευθύνεται από τον Σωτήρη Γερακούδη
Στοιχειοθεσία, Χριστίνα Νικολαΐδου
Διόρθωση-γλωσσική επιμέλεια, Στέλιος Δημόπουλος
Σχέδια-εξώφυλλο, Ιορδάνης Στυλίδης-Διονύσης Τσάσης
Εκτύπωση, Λιθογραφείο Ι. Αντωνιάδη-Θ. Ψαυρά, Ο.Ε.
Βιβλιοδεσία, Γιώργος Δεληδημητρίου

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ
Πλάτωνος 2, τηλ. 031/270.184, 270.884, Fax: 271.766
546 31 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ISBN 960-7760-01-8

© 1996, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ
Printed in Thessaloniki, Greece

Διηγήματα

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΛΕΙΛΑ	15 - 32
Η ΞΑΝΑΒΑΦΤΙΣΜΕΝΗ	33 - 45
ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥΡΚΟΥ	46 - 62
ΤΟ ΚΡΑΝΙΟ ΠΟΥ ΧΡΩΣΤΟΥΣΕ	63 - 77
ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ-ΓΙΩΡΓΗ	78 - 96
Ο ΜΕΓΑΣ ΣΙΕΧΗΣ	97 - 127
ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ	128 - 146
ΓΛΩΣΣΑΡΙ	147 - 154

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Η ΛΕΪΛΑ.—Η ΞΑΝΑΒΑΦΤΙΣΜΕΝΗ.—ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥΡ-
ΚΟΥ.—ΤΟ ΚΡΑΝΙΟ ΠΟΥ ΧΡΕΣΤΑΞΕΙ.—ΤΟ ΑΜΑΡ-
ΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ-ΓΙΩΡΓΗ.—Ο ΜΕΓΑΛΟΣ
ΣΙΕΧΗΣ.—ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

Την δάρνυσ μου

Χ. Χρηστοβασίλη

*Γιάννινα 22 Φεβ
1924*

ΕΚΔΟΤΗΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ—ΑΘΗΝΑ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Η ΛΕΙΛΑ. — Η ΞΑΝΑΒΑΦΤΙΣΜΕΝΗ. — ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥΡ-
ΚΟΥ. — ΤΟ ΚΡΑΝΙΟ ΠΟΥ ΧΡΩΣΤΑΕΙ. — ΤΟ ΑΜΑΡ-
ΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ-ΓΙΩΡΓΗ. — Ο ΜΕΓΑΛΟΣ
ΣΙΕΧΗΣ. — ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

*Την δόξιν σου
Χ. Χρηστοβάσι*

*Διάννα Δ. Σφελ
1924*

ΕΚΔΟΤΗΣ Ι. Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ — ΑΘΗΝΑ

εἶταν ἡ πανώρια Τουρκοπούλα Λεϊλά !

Ὁ Ἀλῆ ἄγας, ὁ Κοτοφᾶγος, τὴν ὠνόμασε Λεϊλά, στ' ὄνομα τῆς πεθαμένης ἀδερφῆς του, ἔτσι τὴν τούρκεψε, χωρὶς κάμμιὰ θρησκευτικὴ διατύπωση, καὶ τὴν ἔφερε στὰ Γιάννινα. Ἀλλ' ἡ γυναίκα του, ἡ Νουριέ, συμπάθησε τόσο πολὺ τὴ σκλαβοπούλα, ποῦ τὴν ἔκανε ψυχοπαίδα της ἐπειδὴ δὲν παιδοκομοῦσε, καὶ τὴν μεταχειρίζονταν σὰν ἀληθινὴ θυγατέρα της, τόσο ποῦ πολὺ λίγοι γνώριζαν ὅτι δὲν εἶταν γκαρδιακὴ της κόρη.

Ἀλλὰ κι' ἡ Λεϊλά δὲν γνώριζε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά, γιατί οὔτε ὁ Ἀλῆ ἄγας, οὔτε ἡ Νουριέ-χανοῦμ τῆς εἶχαν φανερώσει ποτὲ τὴν καταγωγὴ της, καὶ τὴν ἄφησαν νὰ νομίσῃ τὴν Νουριέ-χανοῦμ μάννα της καὶ τὸν Ἀλῆ ἄγα πατέρα της, ὅπως καὶ τοὺς ὀνομάτιζε. Ἐτσι, λοιπὸν, ἀνα-
 θρεύτηκε ἡ χριστιανὴ Σουλῶ-
 τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ
 τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σ' ὅ-
 αν ἀληθινὴ Τουρκο-

πούλα, κι' ἔγινε τόσο φανατικὴ μουσουλμάννα, ποῦ μπορούσε νὰ θυσιαστῇ γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Μωαμέτη καὶ τῆς Τουρκιάς!

Θὰ εἶταν δεκαοχτώ, δεκαεννιά χρονῶν ἡ Λεϊλά, —εἴκοσι ὄχι,— ὅταν ἀρρώστησε μιὰ μέρα ἡ νομιζόμενη μητέρα της, ἡ Νουριέ χανούμ, κι' ὕστερα ἀπὸ μιὰ-δυὸ βδομάδες πέθανε. Ἡ μικροτουρκεμένη Σουλωτοπούλα πῆγε νὰ σκοτωθῇ ἀπὸ τὴν λύπη της γιὰ τὸν θάνατο ἐκείνης, ποῦ νόμιζε ὅτι τὴν εἶχε φέρει στὸν Κόσμο, ἔκλαιγε κι' ὀδύρονταν νύχτα-μέρα, πρᾶγμα ἀσυνήθιστο γιὰ Τουρκοπούλα τόσο πολὺ, ποῦ τὴν λυπήθηκε μιὰ καλὴ γειτόνισσά της, ἡ Λουτσιέ χανούμ, ποῦ ἀναγκάστηκε νὰ τῆς πῇ :

—Γιατὶ χολιάζεις καὶ σκούζεις ἔτσι καὶ μένη Λεϊλά μου; Μπααῖ! Οὔτε καὶ Ρωμιὰ ἂν εἴσουν, δὲν θᾶκανες ἔτσι! Πέθανε ἡ μάννα σου, πέθανε. Μιὰ καὶ δυὸ μάννες πεθαίνουν ; Ἔτσι θέλ'σε ὁ Θεγός μας, ὁ Ἄλ-λάχς μας! Μὴν κάνης ἔτσι... Εἶν' ἁμαρτία!

Ἐννοεῖται ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς Νουριές, ὁ Ἄλῃ ἄγας, ὁ Κοττοφᾶγος, ἂν κι' ἐξηντάρης στὴν ἡλικία, ἐπάνω-κάτω, σκέφτηκε, κατὰ τὴν τούρκικη μοιρολα-

τρία, νὰ διώξῃ τὴν λύπη μὲ τὴν χαρὰ, κι' ἡ χαρὰ θὰ εἶταν νὰ ξαναπαντρευτῇ καὶ μάλιστα ὅσο τὸ γλιωρότερο. Αὐτὸ εἶναι τὸ πλεῖο συνηθισμένο στοὺς Τούρκους, κι' ὄχι μόνον οἱ ἐξηντάρηδες, κι' οἱ ἐβδομη-τάρηδες, ἀλλ' ἀκόμα καὶ οἱ ὀγδοηντάρηδες παντρεύονται, ὅταν χηρέψουν ἀπὸ τὴν μιὰ μοναχὴ, ἢ τὴν μιὰ ἀπὸ τὲς πολλὰς γυναῖκές τους, γιατί τὴν θεωροῦν σκλάβαν τους τὴν γυναῖκά τους, ὅπως τὸ εἶπαμε καὶ παραπάνω, κι' ὅσο προχωρημένος εἶναι ἕνας Τούρκος στὴν ἡλικία, τόσο, ὅταν τοῦ λείψῃ ἡ σκλάβαν του —ἡ γυναῖκα του— ἔχει ἀνάγκη νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ μὲ μιὰν ἄλλη, καὶ μάλιστα μὲ νεώτερη, μὲ δυνατώτερη, μὲ γερότερη καὶ μ' ὠμορφότερη.

Νὰ παντρευτῇ ὁ Ἄλῃ ἄγας, πολὺ καλά, δὲν εἶταν δύσκολο, ἀλλὰ ποῖα νὰ πάρῃ εἶταν ὅλο κι' ὅλο τὸ ζήτημα. Ἐβαλε μὲ τὸν νοῦ του ἕνα καλὸ κι' ὠμορφο κορίτσι ἀπὸ τὴν συνοικία τῆς Λούτσας, ἀλλὰ δὲν τὸ εὗρισκε τόσο ὠμορφο καὶ τόσο καλὸ, σὰν τὴν Λεϊλά. Σκέφτηκε ἕνα ἄλλο πάλαι κορίτσι ἀπὸ τὴν συνοικία τῆς Καλούτσιανης, κι' αὐτὸ καλὸ κι' ὠμορφο,

ἀλλὰ κι' αὐτὸ εἶταν κατώτερο ἀπὸ τὴν Λεϊλά. Πάη πάλε ὁ νοῦς του καὶ σ' ἓνα ἄλλο ὡμόρφο καὶ καλὸ κορίτσι ἀπὸ τὴν συνοικία τῆς Καραβατιᾶς, καὶ σ' ἓνα ἄλλο ἀπὸ τὴν συνοικία τοῦ Κάστρου, ὠνοματισμένα κι' αὐτὰ στὴν καλωσύνη καὶ στὴν ὡμορφιά, ἀλλὰ κι' αὐτὰ δὲν ἔφταναν σὲ τίποτε τὴν Λεϊλά ! Καὶ περνῶντας μὲ τὴν ἀράδα ἀπὸ τὸν νοῦ του ὅλα τὰ καλὰ κι' ὡμορφα χανουμάκια, ποῦ βρίσκονταν μὲς στ' ἀπέραντα Γιάννινα μὲ τὰ δεκοχτὼ τζαμιά, καὶ μὴν μπορῶντας νὰ βρῇ κανένα, κανένα σᾶν τὴν Λεϊλά, τῷδεσε στὸ μυελό του νὰ πάρῃ γυναῖκά του τὴν Λεϊλά ! Τὴν Λεϊλά, ποῦ τὸν θεωροῦσε, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ, πατέρα της, καὶ τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν σέβονταν γιὰ πατέρα της, τὴν Λεϊλά, πῶρρευσε στὰ δάκρυα καὶ στὰ κλάματα γιὰ τὸν θάνατο τῆς γυναίκας του, τῆς Νουριές, ποῦ τὴν θεωροῦσε γιὰ μάννα της, κι' αἰστάνονταν ὅλην τὴν βαρεῖα θλίψη τοῦ θανάτου της !

Τὸ βράδυ ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ποῦ ἀποφάσισε αὐτὸ ὁ Ἀλῆ-άγας, ὕστερα ἀπὸ τὸν δεῖπνο, συλλογίστηκε· συλλογίστηκε, καθισμένος σταυροπόδι ἀπάνω στὸ πλατὺ νι-

βάνι, ποῦ τοῦ χρησίμευε κι' ὥς κρεββάτι
ὑπνου, παίζοντας τὸ μακρὸ καὶ χοντρὸ-
σπυρο κομπολόγι του, καὶ πότε-πότε ρου-
φώντας ἓνα χοντρὸ τσιγάρο καὶ δὲν ἀπο-
φάσιζε νὰ τὸ ξεμυστηριευτῇ στὴν Λεϊλά.
Τῷ ξερε αὐτὸς μόνος κι' ὁ Θεός. Ὅπως
κι' ἂν εἶταν χρειάζονταν κάποια τόλμη,
κάποια δυνατὴ ἀπόφαση νὰ τῆς κάνη μιὰ
τέτοια τραγικὴ ἀποκάλυψη, ἀλλὰ τὸ ζή-
τημα εἶταν, πῶς θὰ τὴν δέχονταν τὴν πρό-
τασή του ἡ Λεϊλά. Τέλος, βαρέθηκε νὰ
συλλογιέται, νὰ παίξῃ ἄσκοπα τὸ κομπο-
λόγι του καὶ νὰ καπνίζῃ καὶ ρίχτηκε στὸ
στρῶμά του νὰ κοιμηθῇ, ἀναβάλλοντας
γι' ἄλλη μέρα τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλό, πέ-
φτοντας στὸ στρῶμα, δὲν μπορούσε νὰ
κλείσῃ μάτι. Στρηφογύριζε στὸ στρῶμά
του, σὰν τὸ λαβωμένο φεῖδι, καὶ δὲν εὗρι-
σκε ἡσυχία. Ὁ νοῦς του εἶταν ὅλος καρ-
φωμένος στὴν Λεϊλά. Τὸ δωμάτιο, τὸ
σπίτι, ἡ πλατύχωρη αὐλὴ, τὸ Κάστρο, ὅλα
τὰ Γιάννινα, ἡ Δίμνη μὲ τὸ νησί της,
οἱ κάμποι, γύρα-γύρα ὁ Κόσμος ὅλος
εἶταν γεμάτος κι' ὀλόφωτος ἀπὸ τὴν Λεϊλά!
Τόσο εἶχε ξανανειώσει ἡ καρδιά του στὴν

ζωόγονη πνύχῃ τοῦ Ἑρωτα! Τὰ πόδια τῆς Λεϊλάς πατοῦσαν ἀπάνω στὴν Γῆ, καὶ τὸ κεφάλι τῆς ἔφτανε ὥς τὰ Οὐράνια, τὰ τετράψηλα, παραπάνω κι' ἀπὸ τὸ φεγγάρι, παραπάνω κι' ἀπὸ τὸν ἥλιο, παραπάνω κι' ἀπὸ τ' ἀστέρια! Δὲν μπορούσε νὰ ὑποφέρει πλεῖον τὴν ἐρωτικὴν φλόγα, ποῦχε ἀνάψει μὲς στὰ στήθια του, κι' ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἓνα τέλος ἐκείνην τὴν νύχτα: ἢ νὰ φανερώσῃ τὸν φλογερὸ ἔρωτά του στὴν Λεϊλά, ἢ νὰ σκοτωθῇ! Ἡ τῶνα, ἢ τ' ἄλλο! Μένος ὁρος δὲν χωροῦσε. Φοβερὸ δῆλημμα! Καὶ προτίμησε τὸ πρῶτο: νὰ τῆς φανερώσῃ τὸν ἔρωτά του, κι' ἀπὸ νομιζόμενος πατέρας τῆς, νὰ τῆς φανερωθῇ ἐραστὴς τῆς, ὑποψήφιος ἄντρας τῆς! Κι' ἔτσι, ἀπάνω στὴν ἐρωτικὴν του παραζάλη, ἄρχισε νὰ ξεφωνίζῃ δυνατὰ-δυνατὰ μὲς στ' ἄκριτα μεσάνυχτα, σὰν νὰ κιντύνευσεν ἡ ζωὴ του ἀπὸ κάποιον τρομερὸ στοιχειό:

— Λεϊλααααααά! Δεϊλααααααά! Δεϊλααααααά!

Πετάχτηκε ἡ Λεϊλά τρομαγμένη καὶ μισόγυμνη ἀπὸ τὸ στρώμα τῆς, καὶ τοῦ ἀπάντησε:

ἔχεις πατέρα, κι' οὔτε κι' ἐγὼ σ' ἔχω θυγατέρα....

Κι' ἡ Λεϊλά, ἑξαλλη ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἀποκάλυψη, ποῦ τῆς ἔκανε ὁ Ἀλῆ ἀγας, γιὰτὶ δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ ὀρκιστῇ ψέματα στ' ὄνομα τοῦ Πεϊγαμπέρη, τοῦ Μωαμέτη, ἄρπαξε ὁ,τι βρῆκε μπροστά της, σκέπασε τὸ πρόσωπό της καὶ στάθηκε τρεμάμενη δίπλα στὴν στρώση τοῦ Ἀλῆ ἀγα.

— Λεϊλά! (Τῆς εἶπε σοβαρὰ ὁ Ἀλῆ-ἀγας) μὴν στέκεσαι ὀρθή καὶ κουράζεις τὰ ποδάρια σου. Κάθισε στὴν στρώση ν' ἀκούσης μ' ἡσυχία πῶς ἔπεςες στὰ χέρια μου καὶ θεωρήθηκες θυγατέρα μου.....

Ἡ Λεϊλά πνίγονταν ἀπὸ τὸν κεραυνό, πῶσπασε στὸ κεφάλι της ἐκεῖνη τὴν στιγμή. Ἐνα μῆνα πρὶν εἶχε χάσει τὴν μητέρα της καὶ τὴν ἔκλαιγε μὲ μαῦρα δάκρυα, τώρα ἔχανε καὶ τὸν πατέρα της, καὶ τὸ σπῆτι της βέβαια, κι' ἔμενε ἔρημη καὶ φτωχή! Ἐνα μεγάλο βάραθρο, σὰν ἀπέραντο χάος, ἀνοίχτηκε μπροστὰ στὰ πόδια της, καὶ τὴν τραβοῦσε νὰ γκρεμιστῇ κάτω, νὰ σκοτωθῇ!

Κι' ὁ Ἀλῆ-άγας ἐξακολούθησε :

— «..... Πολεμούσαμε οἱ Τοῦρκοι στὸ Μεσολόγγι καὶ τῶχαμε πιασμένο ἀπ' ὅλες τὲς μεριές : ὁ Κιουταχῆ-πασίας μὲ τοὺς Ἀνατολήσιους, κι' ὁ Ὁμέρ Βρυόνης μὲ τοὺς Ἀρβανίτες, ἀπὸ τὴν στεριά, κι' ὁ Ἱμ-πραῆμ πασίας ἀπὸ τὴν θάλασσα μὲ τοὺς Ἀράπηδες. Οἱ Ρωμαῖοι : Σουλιῶτες καὶ Μεσολογγίτες, Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες, ἀφοῦ ἔσωσαν καὶ τὸ ὑστερνό τους κομμάτι ψωμί, ἀποφάσισαν νὰ βγοῦν τὴν νύχτα ἀπὸ τὸ κάστρο τοῦ Μεσολογγιοῦ κρυφά, μ' ὅλα τους τὰ γυναικόπαιδα, γιατί, ἂν ἔμεναν, θὰ τοὺς πιάναμαν ὅλους σκλάβους. Ἀλλ' ἐμεῖς εἴχαμαν μάθει τὸν σκοπό τους, καὶ ποιὰ νύχτα θ' ἄβγαιναν, ἀπὸ ἓνα γράμμα, πῶστελλαν γιὰ τὸν καπετᾶν Καραϊσκάκη, καὶ τὸ πιάσαμεν, κι' ὅταν, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἄνοιξε σιγὰ-σιγὰ ἡ θύρα τοῦ Κάστρου, ἐμεῖς εἵμασταν ὅλοι ξάγρυπνοι καὶ φυλάγαμαν μὲ τ' ὅπλα στὸ χέρι νὰ τοὺς χτυπήσωμε... »

Ἡ Λεῖλὰ ἄκουε, χωρὶς νὰ λέγῃ τίποτε, καὶ φαίνονταν σὰν νὰ μὴν καταλάβαινε ἀπ' ὅ,τι τῆς ἔλεγε ὁ Ἀλῆ-άγας.

Ὁ Ἀλῆ ἀγας ἐξακολούθησε :

— ... Ἄμα βγῆκαν οἱ Ρωμαῖοι μ' ὅλα τὰ γυναικόπαιδά τους, ριχτήκαμαν, οἱ Τούρκοι, ἀπάνω τους καὶ σκοτώσαμαν πολλούς: ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, κι' ἀπ' ὅσους γλύτωσαν, οἱ λιγώτεροι τράβηξαν πρὸς τὰ ἔξω, νομίζοντας πῶς θ' ἀντάμοναν τὸν καπετᾶν Καραϊσκάκη, κι' οἱ πλειότεροι ξαναμπήκαν μέσα στὸ κάστρο. Τὴν ἄλλη μέρα, ἐκεῖ, ποῦ ψάχναμαν τὰ κουφάρια τῶν σκοτωμένων γιὰ νὰ βροῦμε ἀπάνω τους χρήματα, ἀσημικὰ καὶ χρυσαφικὰ, σ' ἡῦρα ἐσένα, παιδάκι ἐνὸς χρόνου, ἀπάνω σιτὴν σκοτωμένη Σουλιώτισσα μάννα σου—γνωρίζονταν ἀπὸ τὰ φορέματά της ὅτι εἶταν Σουλιώτισσα— καὶ στὰ σκοτωμένα τ' ἀδέρφια σου, πῶχλαιγες, γιατί δὲν ξυπνοῦσε ἡ μάννα σου νὰ σὲ βυζάξῃ. Σὲ λυπήθηκα, σὰν ἀληθινὸς Τοῦρκος, ποῦ εἰμουν, σὲ πῆρα μαζῇ μου, σ' ἔδωκα σὲ μιὰ μικρομάννα, ποῦ πιάσαμαν σκλάβη στὸ ἴδιο μέρος, γιὰ νὰ σὲ βυζάνῃ, σ' ὠνόμασα Λεϊλά, κι' ὅταν γύρισα ἐδῶ, σ' ἔφερα μαζῇ μετ' ἐνὸς βυζίστρα σου, σιὸ σάτι μου καὶ σῶδωκα τὴν ἀληθινὴ πίστι τοῦ Περχαμπέρη μας,

Ἀπὸ τὰ Χρόνια τῆς Σκλαβίας

τοῦ Μωαμέτη, χωρὶς νὰ πῶ ποτὲ τί εἴσουν, κι' ἔτσι πέρασες γιὰ θυγατέρα μου, χωρὶς νὰ εἶσαι.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ἀλῆ-άγα κέντησαν πολὺ βαθυὰ τὴν καρδιὰ τῆς Δεϊλᾶς καὶ τὴν ἔκαναν νὰ αἱματώσῃ.

Σηκώθηκε ὀρθὴ καὶ τοῦ εἶπε ἤσυχα κι' ἡμερα :

— Ἐχεις δίκιο, ἀγᾶ μου, νὰ λὲς ὅτι σοῦ εἶμαι ξένη, καὶ δὲν σ' ἔχω πατέρα, ἀφοῦ εἶναι ὅπως τὸ μολόγησες. Ἀλήθεια δὲν σ' ἔχω καὶ δὲν μ' ἔχεις τίποτε ! Εἴμεστε ξένοι ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, ἐγὼ κι' ἡ ἀφεντειά σου, οὔτε κι' ἡ σχωρεμένη ἡ Νουριέ-χανοῦμ μ' εἶχε τίποτε, κι' οὔτε κι' ἐγὼ τὴν εἶχα τίποτε ! Ξένοι εἴμεστε καὶ μ' αὐτήν. . . . Οὔτε μάννα μου αὐτή, οὔτε θυγατέρα της κι' ἐγώ ! . . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔκανε νὰ φύγῃ.

— Μὴν φεύγῃς, Δεϊλά ! (Τῆς εἶπε γλυκὰ ὁ Ἀλῆ-άγας). Στάσου ! Ἐχὼ νὰ σοῦ εἰπῶ κι' εὐχάριστα. Εἴμεστε ξένοι, ὅπως σοῦ εἶπα, κι' ὅπως τὸ κατάλαβες, ἀλλὰ γι' αὐτὸ τώρα θὰ γένωμε πολὺ δικοί, πλειότερο ἀπ' ὅ,τι νόμιζες ὅτι εἴμασταν ὡς τὰ σή-

μερα. . . Ἄκουσε. . . : Θὰ γένωμε. . . καλύτερα ἀπὸ θυγατέρα καὶ πατέρα. . . Θὰ γένωμε ἀντρόγυνοι!...

Ἀκούοντας ἡ Λεϊλά τὲς ὑστερνὲς λέξεις τοῦ Ἀλῆ ἀγα, ποῦ τὸν θεωροῦσε πατέρα της ὡς λίγες στιγμὲς πρὶν, αἰστάνθηκε μιὰ τέτοια ἀποστροφὴ, καὶ μιὰ τέτοια ἀηδὺς, ποῦ τῆς ἤρθε νὰ κάνει ἐμετό. Δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ κατάλληλη ἀπάντηση νὰ τοῦ δώσῃ, ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, καὶ δὲν πίστευε καλὰ καλὰ τ' αὐτιά της ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐίταν τάχα ἀλήθεια αὐτά, ποῦχε ἀκούσει; Στέκονταν βουβὴ καὶ ἄφωνη, σὰν παραλογισμένη, καὶ ὁ νομιζόμενος πατέρας της, ὡς λίγες στιγμὲς πρὶν, τῆς φαίνονταν ὅτι ἄρχιζε νὰ διαλυέται, νὰ χάνῃ τὴν ἀνθρώπινή του μορφὴ, καὶ νὰ μεταμορφώνεται σ' ἓνα πελώριο φεῖδι, ποῦ ἄνοιγε τὸ στόμα του νὰ τὴν φάγῃ. καὶ αὕτῃ πισχωροῦσε-πισχωροῦσε γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ δοῦμα καὶ νὰ γλυτώσῃ!

—Γιατὶ τραβιέσαι ἔτσι καὶ δὲν ἀπαντᾷς Λεϊλά; (Τὴν ρώτησε ὁ Ἀλῆ ἀγας) Ποῦ θὰ βρῇς, ἐσύ, ἄντρα σου καλύτερον ἀπὸ

μένα; Μ' ἐμένα θὰ περάσῃς καλύτερα παρὰ μὲ κάθε ἄλλον. Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο μ' ἐσένα, ἐπειδὴ μὲ ξέρεις καὶ σὲ ξέρω.

Ἡ ἀποκάλυψη στὴν Λεϊλά ὅτι εἶταν Ρωμιοπούλα, χριστιανὴ καὶ μάλιστα Σουλιώτισσα, κι' ὄχι Τουρκοπούλα, κι' ὅτι οἱ γονεοὶ τῆς καὶ τ' ἀδέρφια τῆς εἶταν σκοτωμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὴν Ἑξοδο τοῦ Μεσολογγιοῦ, τὴν ἔκανε στὴν στιγμή ἄλλον ἄνθρωπο. Εἶχε ξυπνήσει μέσα τῆς ὅλος τῆς ὁ θρησκευτικοφυλετικὸς ἀταβισμός, καὶ καταστρώνοντας τὸ σχέδιο τῆς ἐνέργειάς τῆς, ἔδωκε αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν στὸν Ἀλῆ-άγα.

— Ἀλήθεια, ἀγᾶ μου. . . Δὲν θὰ βρῶ ἄλλον καλύτερον ἄντρα ἀπὸ τὴν ἀφεντειά σου. Δέχομαι νὰ γένω γυναίκα σου, ἀφοῦ δὲν εἶμαι πλειά θυγατέρα σου, κι' οὔτε κι' ἐσὺ πατέρας μου.

Ἀκούοντας αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς, ὁ Κοιτοφᾶγος, πέταξε στοὺς οὐρανούς ἀπὸ τὴν χαρὰ του, κι' εὐλόγησε τὴν ὥρα καὶ τὴν στιγμή, ποῦ εἶχε βγῆ μπροστά του ἡ Λεϊλά καὶ τὴν περισυμμάζεψε, ἀκόμα καὶ τὴν ὥρα καὶ τὴν στιγμή,

ποῦχε πεθάνει ἡ γυναίκα του, ἡ Νουριέ.

Τὴν ἴδια νύχτα ἔφυγε ἡ Λεϊλά ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀλῆ ἀγα καὶ πῆγε στῆς καλῆς γειτόνισσάς της, τῆς Φατιμές, γιὰ νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου της καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ἂν κι' εἶταν τότε ἄγνωστες ἀκόμα ἐκεῖ οἱ ἐφημερίδες, ἔμαθαν ὅλα τὰ Γιάννινα ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη, ὅτι ἡ Λεϊλά δὲν εἶταν θυγατέρα τοῦ Ἀλῆ-ἀγα, τοῦ Κοττοφᾶγου, κι' ὅτι ὁ Ἀλῆ ἀγας, ὁ Κοττοφᾶγος, παντρεύονταν τὴν Λεϊλά τὴν Παρασκευή, πῶρχονταν, καὶ δάγκασαν ἀπὸ ζήλεια τὰ χεῖλια τους ὅλα τ' ἀνύπαντρα Τουρκογιαννιωτόπουλα.

Ξανάνειωσε ὁ ἐξηντάρης Ἀλῆ ἀγας, ὁ Κοττοφᾶγος, ἀπὸ τὴν ἀνεπάντεχη χαρὰ του. Περπατοῦσε καὶ νόμιζε ὅτι δὲν πατοῦσε στὴν γῆ κι' ὅτι ἄγγιζε τ' ἀστέρια μὲ τὸ κεφάλι του. Καὶ σ' ὅσους τὸν συγχαίρονταν, γιὰ τὸν μελλούμενον γάμο του μὲ τὴν Λεϊλά, ἀπαντοῦσε:

— Ὁ Θεγός (¹ μὲ πίκρανε, ὁ Θεγός πάλε μὲ γλυκαίνει.

1. Οἱ Τουρκογιαννιώτες προφέρουν τὴν λέξη «Θεός» Θεγός.

Καὶ μ' αὐτὸ ἐννοοῦσε τὸν θάνατο τῆς γυναικὸς του Νουριῆς καὶ τὸν ἐπικείμενον γάμο του μετ' τὴν Λεϊλά.

Τῷ ντι, τὴν Παρασκευὴ τ' ἀπομεσήμερο ἔγινε ἡ θρησκευτικὴ τελετὴ τοῦ γάμου μετ' τὸν ἱμάμη⁽¹⁾ τῆς συνοικίας Σεραγιοῦ, ⁽²⁾ μετ' τοὺς προσκαλεσμένους, μ' ὅλα τὰ γαμήλια δῶρα: σκουλαρίκια, καρφίτσες, δαχτυλίδια, ὥρολόγια, ἀλυσίδες, βραχιόλια, κα' ὅλα τ' ἀπαιτούμενα σιερμπέτια, γλυκίσματα, κα' ἄφθονα φαγητά, καὶ προπάντων κόττες, ποῦ τὲς ἀγαποῦσε τόσο πολὺ ὁ Ἀλῆ-άγας, ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια, ὥστε νὰ παραγκωμιασιῇ «Κοττοφάγος» ἀπὸ τὸν Κόσμο.

Ὅταν τέλειωσε τὸ φαγοπότι κα' ἀποσύρθηκαν τὴν νύχτα οἱ καλεσμένοι, δικοὶ καὶ φίλοι, γιὰ τὰ σπίτια τους, κα' ἔμειναν μονάχοι ὁ γαμπρὸς κα' ἡ νύφη, ἔκλεισε ἡ Λεϊλά γερὰ τὴν αὐλόθυρα καὶ τὴν ἐξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ, καὶ μπῆκε νυφoστολί-

1. ἑφημέριος.

2. Σεράϊ-μαχαλᾶς, ἡτοί ἡ συνοικία, ὅπου τὰ παλιὰ μέγαρα τῶν πασιᾶδων διοικητῶν, τὰ περὶ τὸ ἑξῆς Ἀδερῆσια.

σμένη, ὅπως εἶταν, στὸν νυφικὸ θάλαμο, δ-
που τὴνπερίμενε ἀνυπόμονος ὁ Ἀλῆ-άγας.

Μπαίνοντας ἐκείνη ἔκλεισε τὴν θύρα
πίσω της καὶ ρώτησε γλυκὰ - γλυκὰ τὸν
Ἀλῆ ἄγα :

— Ἀγᾶ⁽¹⁾ μου καὶ γλυκέ μου ἄντρα!
Χριστιανοὶ καὶ Ρωμαῖοι εἶταν οἱ γονεοὶ
μου ;

— Χριστιανοὶ καὶ Ρωμαῖοι, γκιαούρηδες
εἶταν, τζοβαῖρι⁽²⁾ μου !

Τῆς ἀπάντησε ἐκεῖνος ἐρωτότροπα.

— Καὶ τ' ἀδέρφια μου;

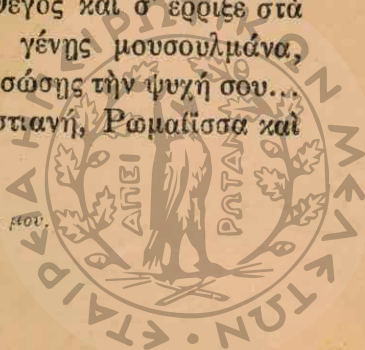
Ἐπανέλαβε ἐκείνη στὸ ἴδιο ὕφος

— Καὶ τ' ἀδέρφια σου, (τῆς ἀπάντησε
ἐκεῖνος) καὶ τὸ συγγενολόγι σου, ὅπως
ὅλοι οἱ Σουλιῶτες, εἶταν Χριστιανοὶ καὶ
Ρωμαῖοι, ὅλοι γκιαούρηδες... Ἀλλ' ἐσένα,
ποῦ θὰ γένοςουν ἔτσι καλὴ κι' ὠμορφη,
σὲ λυπήθηκε ὁ Θεγὸς καὶ σ' ἔρριξε στὰ
χέρια μου γιὰ νὰ γένης μουσουλμάνα,
Τούρκισσα, καὶ νὰ σώσης τὴν ψυχὴ σου...

— Κι' ἐγὼ Χριστιανή, Ρωμαῖσσα καὶ

1. Κύριε μου, ἀνθέντη μου.

2. Χρυσσαφικό μου.

γκιαούρισσα εἴμουν, ἀγᾶ μου, γλυκέ μου ἄντρα ;

—Τ' εἶν' αὐτὰ τὰ ρωτήματα, ποῦ μοῦ κάνεις, Λεϊλά μου, φῶς τῶν ματιῶν μου, καὶ δὲν ἔρχεσαι στὴν ἀγκαλιά μου; Αὐτὰ ὅλα τώρα εἶναι δεκαπέντε, δεκάξη χρονῶν δουλειά... Χριστιανή, Ρωμαίισσα καὶ γκιαούρισσα εἴσουν, λουλούδι τῆς ψυχῆς μου... Σκόλασέ τα αὐτά, κι' ἔλα στὴν ἀγκαλιά μου !

—Ποῖς τοὺς σκότωσε τοὺς γονεοὺς μου καὶ τ' ἀδέρφια μου, ἀγᾶ μου, γλυκέ μου ἄντρα :

—Δὲν καταλαβαίνεις ποῖς τοὺς σκότωσε; Ἐμεῖς, οἱ Τοῦρκοι, τοὺς σκοτώσαμεν, γιὰ τὴν πίστη τοῦ Μωαμέτη μας, καὶ γιὰ τὴν χρυσή σου τύχη νὰ γένης ἐσὺ μουσουλμάννα, Τούρκισσα κι' ἀφέντρα τῆς καρδιάς μου.

Τῆς ἀπάντησε ὁ 'Αλῆ-άγας μὲ κάποια στενοχώρια, θέλοντας νὰ κόψῃ τὸν ὅλην-ρὸ διάλογο.

Ἡ Λεϊλὰ στάθηκε λίγες στιγμὲς ἀκίνητη κι' ἀναποφάσιστη κι' ὕστερα τῶκανε καὶ τὴν τελευταία ἐρώτηση, περιβάλλοντάς

τον μὲ ὅλην τὴν γλυκύτητα τῆς ἀρετῆς ὁμορφιάς της.

—Τοῦρκος εἶσαι ἡ ἀφεντιά σου, ἀγᾶ μου, ἄντρα μου γλυκέ;

Καὶ τὸν σκέπασε ὁλόβολον μὲ τὸ μαγικὸ χαμόγελό της.

—'Ιλ - χαμνι-οὐλ - 'Ιλλάχ ! (1). Τοῦρκος εἶμαι καὶ Τοῦρκος θὰ πεθάνω, σουλτάννα μου !

Τῆς ἀπάντησε κομταστικά ὁ 'Αλῆ άγας, ὁ Κοιτοφᾶγος, κι' ἡ Λεϊλὰ ῥίχτηκε ἀπάνω του, σὰν ὁ γέρακας, ποῦ χυμᾶει στὴν πέρικα, κρατῶντας ἓνα γυμνὸ μαχαίρι στὸ δεξιὸν χέρι, ποῦ τῷ χε ᾤ; τότε κρυμμένο κάτω ἀπὸ τὰ φορέματά της καὶ σὲ μιὰ στιγμή τῶκοψε τὸ κεφάλι καὶ τὸ πέταξε καταγῆς, σὰν κολοκύθι !

—Τὸ αἷμα τῶν γονέων μου καὶ τῶν ἀδερφίων μου, σκυλότουρκε !

Βρυχήθηκε, σὰν λειοντάρα ἡ Λεϊλὰ καὶ, βουτηγμένη στὸ τούρκικο τὸ αἷμα, ἄνοιξε τὰς θύρας καὶ τὰς ἐκκλεις καὶ τράβησε ἴσια στὸ ἐλληνικὸ Προξενεῖο, καὶ χτύπησε τὴν

1. Δόξα τῷ Θεῷ. Φράση τυπικὴ σὲ παρόμοιες περιπτώσεις.

θύρα δυνατά. Πρόξενος τότε εἶταν ἕνας Ἀγωνιστής, τοῦ Εἰκοσιένου, ἄνθρωπος μὲ μέγαλον νοῦ καὶ μὲ μεγάλη τόλμη, ποῦ ἔμεινε καὶ μένει ἀκόμα θαυμασιὸν τ' ὄνομά του στὰ Γιάννινα, ἂν καὶ πέρασαν ὄγδοῃντα τόσα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐποχή, πεῦχε γαίνοι τὸ δρεῖμα, ποῦ περιγράφω.

Στὸ δυνατὸ χτύπημά της ἀνοιξε ἡ θύρα κα' ὁ γιασαξῆς (1) ξύπνησε τὸν Πρόξενον καὶ τοῦ τὴν παρουσίασε. Βλέποντιάς την ὁ Πρόξενος τὴν ρώτησε ἑκπληκτος :

—Τί θέλεις ἐσύ, Τουρκοπούλα, στὸ Προξενεῖό μου αὐτὴν τὴν ὥρα; Τί φονικὸ ἔκανες κα' εἶσαι ἔτσι βουτηγμένη στὰ αἶματα ;

Ἡ Δεῖλὰ μολόγησε σὲ λίγες λέξεις ὅλην τὴν ἱστορίαν, καὶ στὸ τέλος τοῦ εἶπε :

— . . . Ἦρθα νὰ μὲ στείλῃς στὸ Μεσολόγγι νὰ γένω ἐλεύτερη καὶ νὰ φιλήσω τὸ χῶμα, ποῦ πότισε τὸ αἷμα τῶν γονέων μου καὶ τῶν ἀδερφιδῶν μου καὶ νὰ ξαναγένω Χριστιανή !..

Τὴν ἴδια νύχτᾳ ἡ Δεῖλὰ μειωνομάστηκε

1. Θυρωρός. κλητῆρας Προξενίου.

Ἐλευθερία, ἔκοψε τὰ μαλλιά της, ντύθηκε
εὐζωνικά, κι' ἔφυγε ἀπὸ τὰ Γιάννινα, συ-
νωδευμένη ἀπὸ ἕναν κλητῆρα τοῦ Προ-
ξενείου, καὶ τὴν ἄλλη νύχτα, ὕστερα, ἀπὸ
δεκάξη ὥρες δρόμο, διάβαινε τὰ ἑλληνο-
τουρκικὰ σύνορα, ὡς δῆθεν λιποτάκτης τοῦ
ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, χωρὶς νὰ τὴν ἐμποδί-
σουν στὸν δρόμο οἱ διάφοροι τουρκικοὶ
Σταθμοί!

Νάξω 5—6 Σεπτεμβρίου 1918

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Η ΛΕΙΪΛΑ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΛΕΙΛΑ! δάξαικα θά πρ νύχται. Η Λειλά ήταν τ' όμορφότερον γυναικί. Ή μίση σ' όλα τ' Γιάνα. Κι' ήταν έβγαίνει Έξω, είτε γιά περίπατον, είτε γιά έπισκέψεις, άν και φορούσε τήν κατακείμενη διαμορφώλεια τής γυναικείας τουρκικής όμορφότητος, τή ζηλιάρικα γικισμένη, πού τής έκρυβε τό άγγελικό της πρόσωπον, σάν πώς κρύβουν τή μούρα σύννεφον τή φεγγάρι τήν νύχτα και δέν φαίνονται ούτε τή μούρα μάτις της μέ τή μακρού και καμπυλωτά φρύδια της, και τό δεξιοτάτον ματόκλαδόν της, ούτε ή κατωτέρη μύτη της, ούτε τή ροδοκόκκινα μάγουλά της, ούτε τή κοραλίνη χείλια της, ούτε τή μαργαριταρένια δόντια της, ούτε τ' όμοια πικρόν της, ούτε τή μαρμαρένιαν αποπροκαθαρά μέτωπό της, ούτε τή αλάδωτον λαμρά της, ούτε τή έβένινον μακρού μαλλιά της, κι' όταν έβγαίνει, λέγει, Έξω, είτε γιά περίπατον, είτε γιά έπισκέψεις, τήν καταλαβαίνουν από μακρού τή φημισμένη Τουρκογικισιόπουλα από τήν πανόρατον κορμοστασιό της και τήν κύτταξαν και τήν κύτταξαν μ' όρρηκτον πόνο κι' έλεγαν μέσα τους, ή συναισθητό τους:

— Χαρά σου, πού θά κάνη ταίρι του. Αύτη είναι ή Λειλά του 'Αλή-άγας! Πολύ λίγα γνώριζαν από Γιάνα. Έτι ή 'Αλή-άγας, ή παραγκωμιόμενος Κορτοφάγος, κι' ή γυναίκα του, ή Νουριέ Νανούρι, δέν είναι άληθινά γένεα τής Λειλάς, άλλ' αύτή δέν πολυδιέφερε από αὐτήν, γιατί ή Τουρκική τήν γυναίκα τήν θεωρεί σκλάβαν, κι' έχει συνήθειαν τής ζωής πού αυτής, κι' όσα κατώτερη καταγωγής είναι ή γυναίκα τής Τουρκίας, τόσο κατώτερη σκλάβαν πού είναι. Γι' αυτό κι' οι Σουλτάνοι δέν παίρνουν από γυναίκα πού βραχιοπούλα, άλλ' αμφοχόριτον από ή κοινού τουρκικής καταγωγής και μέ πληρωμό, στέφανον, άν αύτό τό φαεινόχρυσον μπορεί νά γενίση μιά μέρα Έξω Σουλτάν Μαχμούν ΙΙ', ή Έξω Σουλτάν Σουλείμαν ή Έξω Σουλτάν Σελίμ. — ή Τουρκική είναι ή άνομιώτερος άνθρωπος πού Κόσμου σ' αύτή τή ζήτημα, ός σκύλος, κι' όσος νά μήν έχη άδικον από μιά άπόψη, γιατί πολύ σπάνια ταπεινών σ' άνθρώπον και κινυνεύει νά καταστράφη ή οικογενειακή ειρήνη. Χωρίς τήν άναγκάιν υπερόχου του άνθρώπου.

Έτσι άληθινά 'Ελληνική δόγμα τό πώς ή Λειλά έπεσε από χείρας του 'Αλή άγαν του Κορτοφάγου.

Κατά τήν μεγάλη 'Ελληνική Έπανάσταση τοῦ 1821, ή 'Αλή-άγας ή Κορτοφάγος ήταν στρατιώτης τοῦ άτάκτου Τουρκικού στρατού, πού πολιορκούσε τό Μεσολόγγει, κι' όταν έβγαίνει ή υπερνύχτη έκείνη Έξω τής νύχτας τοῦ 'Αλ-Αζίζρου, ήσαν οι Τουρκοί κοντά σέ πολλά άλλα κι' ένα μικρό κοριτσάκι, ός δύο χρονών άνήμερον από πόματα τής ανόσιμης Σουλτανίσσης μάνας του και τών ανόσιμων αδερφών του. Τέτοια μικρά κοριτσάκια είχαν βρεθῇ άρκετά, κι' όλα έγειναν Τουρκοπούλα σά χείρας τών Τουρκών. Αύτή τό κοριτσάκι, λοιπόν, τό πήρε ή 'Αλή-άγας ή Κορτοφάγος, τήνάρωσε Λειλά, χωρίς καμμίαν έξίστηρη φημισμένη διατίμησιν, και τήφερε από Γιάνα. Άπτερα από τήν άλωση τοῦ Μεσολογγίου, και τήβρισε στήν γυναίκα του νά τ' αναστρέψῃ τήν τήν φύγῃ τους, έπειδή δέν είχε και δέν έκανε παιδί.

'Αλλ' ή Λειλά δέν γνώριζε τίποτε από 'αὐτά, γιατί, ούτε ή 'Αλή-άγας, ούτε ή Νουριέ-χανούμ τής είχαν εἰπῇ ποτέ τήν καταγωγή της κι' αύτή θεω-

ρούσε, καλή τή πίστιν, τήν Νουριέ-χανούμ, μέταν της και τήν 'Αλή-άγαν πατέρα της, όπως και τόν ανήμωτόν της. Ήταν ανώθευμένη μέσα από μέσα θυνόντων τοῦ Χριστιανισμοῦ και τοῦ 'Ελληνισμοῦ, σάν άληθινά Τουρκοπούλα, κι' είχε γένει τόσα φανατικά Μουσουλμάνια πού μπορούσε νά θυσιασθῇ γιά τόν Μωχμεθισμό και τήν Τουρκία.

Όλ' εἶταν δεκαοχτώ-δεκαεννιά χρονών ή Λειλά—εἴκοσι δέν εἶταν—όταν άρρώστησε μέτ' μέρα ή νοσήμωτη μητέρα της, ή Νουριέ-χανούμ και πῆ λίγες μέρες πέθανε. Ήταν άπερίγραπτη ή λύπη, πού αίσθανότο ή μικροτουρκική Σουλτανοπούλα Λειλά γιά τόν θάνατον έκείνης, πού νόμιζε ότι τήν είχε σέρι στήν Κόρη, πράγμα σουνήθιστον γιά Τουρκοπούλα τήσ πού μέ καλή γαστρίσσή της, ή Λουσιέ-χανούμ, πούγε πέθει από τή πρώτῃ σά κίνησιν τής πεθαμένης άναγκάστηκε νά τής εἰσῇ:

μόνον ξενοφρόνες, άλλ' κι' όγδοντάρες, κι' έννεοκάρδες άνήμερα άν είναι στήν ήλικία γιά τήν θεωροῦν σκλάβαν τους τήν γυναίκα τους, όπως τό εἶπαμε και παραπάνω, κι' όσα προκηρυγμένους εἶναι ένας στήν ήλικία, τόσο, όταν τοῦ λείψῃ ή σκλάβαν τήν γυναίκα του, έχει άνάγκη νά τήν άντικαταστήσῃ μέ άλλη και μάλιστα μέ νεότερη, μέ δυνατώτερη, μέ γερότερη και μέ ήμιοτήτερη.

Νά παντρευθῇ ή 'Αλή-άγας πολύ καλῶ, δέν εἶταν εύκολον, άλλ' αὐτά νά πάρῃ εἶναι ὅλο κι' ὅλο τό ζήτημα. Σκέφτηκε ένα καλῶ κι' όμορπον κορίτσι από τήν συναιμία τής Λουσιέ, άλλ' δέν πῶδισκε τόσο όμορπον και καλῶ, σάν τήν Λειλά. Σκέφτηκε ένα ἄλλο πῆλε, από τήν συναιμία τής Καλούτσισσης, κι' αὐτό καλῶ κι' όμορπον, άλλ' κι' αὐτή εἶταν πολύ κατώτερον από τήν Λειλά. Πῆλε πάλι ή νοῦς του και σ' ένα ἄλλο όμορπον και καλῶ κορίτσι από τήν συναιμία τής

σάν πατέρα της, τήν Λειλά, πού έφρευε σά δάχρυα και σά κλάματα γιά τόν θάνατον τής γυναίκας τοῦ τής Νουριέ, πού τήν θεωρούσε μόνα της κι' αἰσθάνονταν ὅλην τήν βαρετή ὀλίγη τοῦ θανάτου της!

Τό βράδυ έκείνης τής ἡμέρας ὕπτασε από τόν δείπνον, συλλογίστηκε-συλλογίστηκε πάνω σ' ένα πλατύ ντεβάν, παίζοντας τό μακρόν του κομπολόγι, και δέν άποφάσισε νά τό πρ στήν Λειλά. Όπως κι' άν εἶταν, χρειαζόνταν κάποια δόλιχη, και κάποια δυνατή άπόφαση νά τής κάνῃ μιά τέτοια τραγική απόκλυσιν.

Τό ζήτημα εἶταν και πῶς θά τήν δέχονταν αύτή τήν απόκλυσιν ή Λειλά. Τέλος, βαρέθηκε νά συλλογιέται και νά παίξῃ σκοποπία τό κομπολόγι του, και εἰγίγε σά τό στρώμα του νά κοιμηθῇ, ανασφάλοντας γιά τήν αύριανή τήν απόκλυσιν. 'Αλλά δέν τόν κολλούσε ή ύπνος. Στεργόφριζε σά στρώμα του σάν τό λαβωμένο φεῖδι, και δέν μπορούσε νά κλείσῃ μάτι, ούτε ναύρη ήσυχία. 'Ο νοῦς του εἶναι ὅλος καρφωμένος στήν Λειλά. Τό δωματίον, τό σπίτι, ή πλατύχωρη αὐλή, ὅλα τ' Γιάνα, ή λίμνη, τ' βουνά, οἱ κάμποι, ή Κόσμος ὅλος εἶναι γεμάτα από τήν Λειλά! Τ' πόδια της πατούσαν πάνω στήν γῆ και τό κεφάλι της έφτανε ὅς τ' οὐράνια τ' τετράφλη, παραπάνω κι' από τό φεγγάρι, παραπάνω κι' από τόν ἥλιον, παραπάνω κι' από τ' αστέρια! Δέν μπορούσε νά ὑποφέρῃ πλεῖον κι' έπρεπε εἰσλύν τήν νύχτα νά δοθῇ ένα τέλος, ή νά φανερώσῃ τόν έρωτά του στήν Λειλά, ή νά σκοτωθῇ! Ή τό ένα ή τό ἄλλο. Φοβερό δίλημμα! Και προτίμησε τό πρώτον: νά τής φανερώσῃ τόν έρωτά του. Κι' έτσι, πάνω στήν έρωτική του παραδίλη, άρχισε νά ξερονίξῃ δυνατά-δυνατά μέσ σ' άκρατα μεσάνυχτα, σάν νά κινύνει:

— Λειλασσασσασσ! Λειλασσασσασσ! Λειλασσασσασσασσ!

Παράτησε ή Λειλά τρομασμένη και μισόγυμνη από τό στρώμα της συνάροντας: 'Αμέσως, πατέρα μου!

Και μπανόντας σά δωματίον τοῦ νομιζόμενου πατέρα της, τήν ρώτησε μέ τρέμον και λαχάρα:

— Τί έχεις, πατέρα μου!!!

Δέν εἶμαι πατέρας σου! (Τῆς εἶπε ή 'Αλή-άγας σάφ'α). Μή μέ κράζῃς πλεῖον πατέρα σου! Δέν εἶμαι ἐγώ πατέρας σου... Τί ακούεις; Δέν εἶμαι πατέρας σου...

Και τό πρόσωπό του έλασε χαριώδη έκφραση.

Δέν εἶμαι πατέρας μου μού λές; (Τού άπάντησε αύτή έκπληκτη). Τί μώπαδες, πατέρα μου, και μού λές τέτοια σκληρά λόγια! Τί κακό σόκανα και μού τ'ά λές αύτά, πατέρα μου;

— Σόρε, μπουλλάσου (1) κι' έλα νά σοῦ τό έγγήσιον, νά τό μῶθῃς, γιατί εἶναι άνάγκη νά τό μάθῃς τό γληγορότερον!...

Ή έμένας λές, έμένας! Εἶσαι πατέρας μου!

Τότε ή 'Αλή-άγας προχώρησε σά βόλως τοῦ μουσικοῦ:

Μά τόν Μουχμέτη (τῆς εἶπε) δέν εἶσαι θυγατέρα μου, κι' ούτε καν τής γυναικός μου τῆς Νουριέ—όπως γινώσκεις! Μπουλλάσου σά εἶπ' κι' έλα νά σοῦ εἰπῇ τήν ιστορία σου!

Κι' ή Λειλά έβγαλλ από τήν τρομαρῇ

(1) Τό κορίτσι από δανάτιον χρονών κι' άπάνω κι' αὐτοεμένον γυναικείον μόνον σόλιν γένους τους, σάν άνήνθρωπον, σά περριέκ τους, σ' αἰτέριον τους και σ' άνδραφείριον τους βγαλόν άνισόλλοτες, δηλαδή μέ γυναικεία πρόσωπα.

— Τουρκία εἶν' ή άνομία σου, άντρα μού γλυκῆ! έρωσάν ή Λειλά.

— Τί ακού'ς εἶπ' καμμέν' Λειλά! Μπα! Οὔτε και Ρωμαιοῖς άν εἶσαν δέν ὀθνανε; Ήτοι! Πῶσον ή μύνας, πῶ θανει! 'Έτσι τό ὀελ' ή 'Αλή-άγας.

Πεντέξῃ μέρας ὕπτασε από τόν θάνατον τής Νουριέ, ή 'Αλή-άγας ή Κορτοφάγος, άν και ξενοφρόνες, κατ' τήν τουρκική μοιρολατρεία, νά διώξῃ τήν λύση μέ τήν χαρά, κι' ή χαρά θά ήσαν νά εανωσκωρεψῇ και μάλιστα δέν τό γρηγορότερον, γιατί οἱ Τουρκοί τό συνήθίζουν αύτό ὅχι

Καραδατίες, και σ' ὅλα από τό Κόσμον, ανωκατεμένον ν' αὐτά στήν χαλυσήν και στήν άμνησιν, άλλ' κι' αὐτά δέν έφταναν τό πῶσον τήν Λειλά. Και περνούσαν μέ τήν φρέν τῆς τήν μούρα της τ'ά καλῶ κι' ήμιορπον κορίτσι, πού εἶταν μέσ σ' άπερίγραπτην μέ τή δεκαοχτώ εἰκοσι καμμίαν ανωκατεμένον νά βρῇ κανένα σάν τήν Λειλά, άποφάσισε νά πάρῃ γυναίκα του τήν Λειλά. Τήν Λειλά, πού τόν θεωρούσε ή άνομιώτερον τής, και τόν άνήμωτον και τόν αἰσθάνονταν

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Η ΛΕΪΛΑ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΔΗ

ΛΕΪΛΑ άράκινα θά πη νύχτα. Ή Λεϊλά ήταν τ' όμορφότερο χανουμάκι μέσα σ' όλα τ' Γιάννινα, κι' ήταν έβγαينه έξω, είτε γιά περίπατο, είτε γιά επισκέψεις, άν και φορούσε τόν καταραμένο δεσμοφύλακα της γυναίκας τούρκικης όμορφιάς, τ' όλημέρινο μακρόναι, πού της έκρυβε τ' άγγελικό της πρόσωπο, σάν πώς κρύβουν τ' μαύρα σύννεφα τ' φεγγάρι τήν νύχτα και δέν φαίνονταν ούτε τ' μαύρα μάτια της μέ τ' μακρόναι και καμπυλωτά φρύδια της, και τ' δεικνύοντάς ματόκλακα της, ούτε τ' κομψή μύτη της, ούτε τ' ροδόχρωνα μάγουλά της, ούτε τ' κομψή γέφυρα της, ούτε τ' ασημένια αρματωμένα δόντια της, ούτε τ' όμορφα χεράκια της, ούτε τ' περκαλιάρικα άσπρα καλτσάκια της, ούτε τ' άλκις έσφιγμένος λαιμός της, ούτε τ' έβρινα μακρόναι καλλιά της, κι' όταν έβγαينه, λέγαν, έξω, είτε γιά περίπατο, είτε γιά επισκέψεις, τήν καταλάβαιναν από μακρόναι τ' έρωτήματα Τουρκογυναικώποια από τήν πανόρεια κομμοστασία της και τήν κούτσαραν και τήν κούτσαραν μ' έρωτηματα πόνου κι' έλεγαν μέσα τους, ή συναρπαξή τους:

— Χαρά σου, πού θά κινή ταίρι του. Αυτή είναι ή Λεϊλά τ' Αλή-άγκα! Πολύ λίγα γνώριζαν στά Γιάννινα ότι ή Αλή-άγκας, ή παρακατωμένη Κοττοράγος, κι' ή γυναίκα του, ή Νουριέ Χανούμ, δέν είναι άληθινά γονέια της Λεϊλάς, αλλά' αυτό δέν πολυδιέφερε κανέναν, γιατί ή Τούρκος τήν γυναίκα τήν θεωρεί σκιάδα, κι' έχει σύντροφος της ζωής του άντράς, κι' όσο καλύτερη καταγωγή είναι ή γυναίκα ενός Τούρκου, τόσο καλύτερη σκιάδα του είναι. Γι' αυτό κι' οι Σουλτάνοι δέν παίρνουν ποτέ γυναίκα τους βραϊκόποια, αλλά' φτωχοκόρη του Καυκάσου ταπεινής καταγωγής και μέ πληρωμή, αδιάφορο, άν αυτό τ' φτωχοκόρη μπορεί νά γεννήσκει μιά μέρα έναν Σουλτάν Μεχμέτ Β', ή έναν Σουλτάν Σουλταϊν ή έναν Σουλτάν Σελίμ. Ο Τούρκος είναι ή έρωτιστικώτερος άνθρωπος τ' Κόσμου σ' αυτό τ' ζήτημα, ως σύζυγος, κι' ίσως νά μ' ήχη άδικο από μιά άποψη, γιατί πολύ σπάνια ταιριάζουν τ' άντρώγυνα και κινυνεύει νά καταστραφεί ή οικογενειακή ειρήνη, χωρίς τήν άναγκαία ύπεροχή τ' άντρός.

Είναι άληθινό Έλληνικό δράμα τ' πώς ή Λεϊλά έπεσε στά χέρια τ' Αλή άγά τ' Κοττοράγου.

Κατά τήν μεγάλη Έλληνική Έπανάσταση τ' 1821, ή Αλή-άγκας ή Κοττοράγος ήταν στρατιώτης τ' άτάκτου Τουρκοκού στρατού, πού πολιορκούσε τ' Μεσολόγγι, κι' όταν έβγαينه ή υπερένδοξη εκείνη έξοδο της νύχτας τ' Αι-Λαζάρου, ήσαν οι Τούρκοι κοντά σ' πολλά άλλα κι' ένα μικρό κοριτσάκι, ως δυό χρονών άνάμεσα στά πτώματα της σκοτωμένης Σουλταϊσας μάνας του και τ' άν σκοτωμένων άδερφιών του. Τέτοια μικρά παιδιά είχαν βρεθεί άρκετά, κι' όλα έγιναν Τουρκοκούλα στα χέρια τ' άν Τούρκων. Από τ' κοριτσάκι, λοιπόν, τ' πήρε ή Αλή-άγκας ή Κοττοράγος, τ' άνόμασε Λεϊλά, χωρίς καμιά ιδιαίτερη ορθοπεδική διατύπωση, και τ' έφερε στα Γιάννινα, ύστερα από τήν άλωση τ' Μεσολογγίου, και τ' άποστασε τήν γυναίκα του νά τ' ανατρέφει γιά τήν ψυχή τους, επειδή δέν είχε καί δέν έκανε παιδιά.

Αλλά' ή Λεϊλά δέν γνώριζε τίποτε απ' ό'λ' αυτά, γιατί, ούτε ή Αλή-άγκας, ούτε ή Νουριέ-χανούμ της είχαν επιη ποτέ τήν καταγωγή της κι' αυτή θεω-

ρούσε, καλή τή πίστι, τήν Νουριέ-χανούμ, μάνα της και τόν Αλή-άγκα πατέρα της, όπως και τούς όνοματίτες. Είταν άναθεμαμένη μέσα σ' ό'λους έναντίον τ' Χριστιανισμού και τ' Ελληνισμού, σάν άληθινή Τουρκοκούλα, κι' είχε γένει τ'όσο φανατική Μουσουλμάνα πού μπορούσε νά θυσιαστεί γιά τόν Μωαμεθανισμό και τήν Τουρκία.

Θά είταν δεκαεπτά-δεκαεννιά χρονών ή Λεϊλά—είκοσι δέν είταν—έταν άρρώστως μιά μέρα ή νομίζόμενη μητέρα της, ή Νουριέ-χανούμ και σ' λίγες μέρες πέθανε. Είταν άπερίγραπτη ή λύπη, πού αίστανόθηκε ή μικροτουρκική Σουλταϊσώποια Λεϊλά γιά τόν θάνατο εκείνης, πού νόμιζε ότι τήν είχε φέρει σ' όν Κόσμο, πράγμα άσυνήθιστο γιά Τουρκοκούλα τόσο πού μιά καλή γειτόνισσά της, ή Λουσιέ-χανούμ, πούσε τρέχει από τ' έρώτες στά κίνενα της πεθαμένης άναγκάστηκε νά της είπει:

μόνον ξηνάρηδες, αλλά κι' άγδονάρηδες κι' ένενηνάρηδες άνόμα άν είναι σ' όν ήλικία, γιατί τήν θεωρούν σκιάδα τους τήν γυναίκα τους, όπως τ' είπαμε και παραπάνω, κι' όσο προχωρημένος είναι ένας σ' όν ήλικία, τόσο, όταν τ' άλείψη ή σκιάδα του ή γυναίκα του, έχει άνάγκη νά τήν άντακαταστήσει μέ άλλη και καλύτερα μέ νεώτερη, μέ δυνατότερη, μέ γερότερη και μέ όμορφότερη.

Νά παντρευτεί ή Αλή-άγκας πολύ καλά, δέν είταν δύσκολο, αλλά πού νά πάρη είταν όλο κι' όλο τ' ζήτημα. Σκέφτηκε ένα καλό κι' όμορφο κορίτσι από τήν συνοικία της Λούτσας, αλλά δέν τ' έδωρεκε τόσο όμορφο και καλό, σάν τήν Λεϊλά. Σκέφτηκε ένα άλλο πάλι, από τήν συνοικία της Καλούτσας, κι' αυτό καλό κι' όμορφο, αλλά κι' αυτό είταν πολύ κατώτερο από τήν Λεϊλά. Πάει πάλι ή νούς του και σ' ένα άλλο όμορφο και καλό κορίτσι από τήν συνοικία της

σάν πατέρα της, τήν Λεϊλά, πού έβγαυνε στα δάκρυα και στα κλάματα γιά τόν θάνατο της γυναίκας του της Νουριέ, πού τήν θεωρούσε μάνα της κι' αίστανόταν όλην τήν βαρετή όλήψη τ' άνάτου της!

Τ' ό βράδυ εκείνης της ημέρας ύστερα από τόν δείπνο, συλλογίστηκε-συλλογίστηκε άπάνω σ' ένα πλατύ ντιβάνι, παίζοντας τ' μακρόναι κομπολόγι, και δέν άποφάσισε νά τ' άπ' τήν Λεϊλά. Όπως κι' άν είταν, χρειαζόντας κάποιον δόξα, και κάποιον δυνατό άπόφαση νά της κινή μιά τέτοια τραγική άποκάλυψη.

Τ' ό ζήτημα είταν καί πώς θά τήν δέχονταν αύτη τήν άποκάλυψη ή Λεϊλά. Τέλος, βεβαίως νά συλλογίστηκε και νά παίξη άσκαπα τ' κομπολόγι του, και είχεν κι' σ' ό στρώμα του νά κοιμηθεί, άνατέλλοντας γιά τήν αύριανή τήν άποκάλυψη. Αλλά δέν τόν κολλούσε ό ύπνος. Στεγνογόρριζε σ' ό στρώμα του σάν τ' λαχών-μένο φαίδι, και δέν μπορούσε νά κλείσει μάτι, ούτε καμιά ήσυχή. Ο νούς του είταν όλος καρρωμένος σ' όν Λεϊλά. Τ' ό δαμάτιο, τ' ό σπεί, ή πλατύχωρη αλκή, όλα τ' Γιάννινα, ή λίμνη, τ' ό βουνό, οι κάμποι, ή Κόσμος όλος είταν γεμάτα από τήν Λεϊλά! Τ' ό πόνος της πατάσαν άπάνω σ' όν γ'ό και τ' ό κερδί της έβγαλε ως τ' όύρανα τ' ό τέρατ' ήλη, παραπάνω κι' από τ' ό φεγγάρι, παραπάνω κι' από τόν ήλιο, παραπάνω κι' άπό τ' άστέρια! Δέν μπορούσε νά ύπερέρη πού κι' έπρεπε εκείνη τήν νύχτα νά έοθ' ένα τέλος: ή νά φανερώσει τόν έρωτά του σ' όν Λεϊλά, ή νά σκοτωθεί! Ή τ' ό ένα ή τ' ό άλλο. Φοβερό ζήτημα! Και προτίμησε τ' ό πρώτο: νά της φανερώσει τόν έρωτά του. Κι' έπει, άπάνω σ' όν έρωτική του παραζάλη, άσχεσε νά ξεφωνίσει δυνατά-δυνατά μέσ σ' άκρα μεσάνυχτα, σάν νά κινύνεσε:

— Λεϊλαaaaaaa! Λεϊλαaaaaaa! Λεϊλαaaaaaa!

Πετάχτηκε ή Λεϊλά τρομασμένη και μισόγυμνη από τ' στρώμα της φωνάζοντας: Άμέσως, πατέρα μου!

Και μπαίνοντας σ' ό δαμάτιο τ' νομίζόμενου πατέρα της, τόν ρώτησε μέ τρώμ και λαχτάρα:

— Τ' έχεις, πατέρα μου!!!

— Δέν είμαι πατέρας σου! (Της είπε ή Αλή-άγκας σ' όσαρά). Μή μέ κ' αράς π' ό πατέρα σου! Δέν είμαι έγώ πατέρας σου... Τ' άκούς; Δέν είμαι πατέρας σου...

Και τ' ό πρόσωπό του έλαβε χλωπή έκφραση.

— Δέν είσαι πατέρας μου μού λές; (Τ' ό άπ' όντες αύτ' έκπληκτη). Τί μωπαθες, πατέρα μου, και μού λές τέτοια σκληρά λόγια; Τί καλό σ' άνα και μού τ' ό λές αύτά, πατέρα μου!

— Σύς, μπουλλά σου (1) κι' έλα νά σου τ' ό ήγησώ, νά τ' ό μάθης, γιατί' είναι άνάγκη σ' ό μάθης τ' ό ήγησώτερο!...

— Γέματα λές, γέματα! Είσαι πατέρας μου!

Τότε ή Αλή-άγκας προχώρησε σ' ό βάθος τ' ό μυστικού:

— Μ' όν Μωαμετή (της είπε) δέν είσαι θυγατέρα μου, κι' αύτε καν της γυναικός μου της Νουριέ—θ' ός σ' όμ' έτ' ήν! Μπουλλά σου σου είπα κι' έλα νά σου είπ' όν ιστορία σου!

Κι' ή Λεϊλά έξέλλη από τήν τρομερή

(1) Τ' ό κορίτσι από δεκαέντε χρονών κι' άπάνω κι' α' παντερές γυναίκες μόνον σ' ός γονέους τους, σάν άντρα τους, σ' ός περκαλιάρους σ' άστέρια τους και σ' άνδραβέρμα τους βγαίνουν άποκάλυπτες, δηλαδή μέ γυμνή πρόσωπα.

— Τούρκος είς' ή άρεντίξ σου, άντρα μου γλυκέ! έρωτήσαν ή Λεϊλά.

— Τί σκούζ' έσαι καμμέν' Λεϊλά! Μπα! Όύτε και Ρωμιάσσα άν είσουν δέν θάναες έτα! Πέθαν' ή μάνα σ', πέθανε! Έτα' τ' ό θ' έλ' ή Αλή-άγκας.

Πεντέξη μέρες ύστερα από τόν θάνατο της Νουριέ, ή Αλή-άγκας ή Κοττοράγος, άν και ξηνάρης άπάνω-κάτω, σ' όν ήλικία, σκέφτηκε, κατά τήν τουρκική μοιρολατρεία, νά διώξη τήν λύπη μέ τήν χαρά, κι' ή χαρά θά ήταν νά έναπαυε-ρεντεί και μάλιστα όσο τ' γρηγορότερο, γιατί οι Τούρκοι τ' ό συνηθίζουν αύτ' όχι

Καθατιάς, και σ' έ'ν' άλλο από τ' Κόσμο, όνοματισμένο κι' αύτ' σ' όν καλωσύνη και σ' όν όμορφιά, αλλά κι' αύτ' δέν έβγαλαν σ' τίποτε τήν Λεϊλά. Και περνώντας μέ τήν άράδα από τόν νού του όλα τ' ό καλό κι' όμορφο κορίτσι, πού είταν μέσ σ' άέρανα Γιάννινα μέ τ' ό δεκατό τ' άμα, και μ' όν μακρόναι νά βρή κανένα σ' όν Λεϊλά, άποφάσισε νά πάρη γυναίκα τήν Λεϊλά! Τήν Λεϊλά, πού τόν θεωρούσε έ'ν' άγάπη πατέρα της, και τόν άγαπούσε και τόν σέβονταν

ναποθένας Χριστιανούς, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος, ὁποῦ μεταφέρθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐρρίθη εἰς τὸ ἀμυνόμενον διὰ τὸν σπαράσσοντα τὸν θάνατον πρὸς διασφάλισιν τοῦ ὁριζήσαντος Ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Ὁ Ἰγνάτιος ὡς ἐπὶ τοῦ θανάτου ὡς καὶ τὰ βράχια καὶ τὰ μαρτύρια. «Ὅτε δὲ μεταφέρτο δέσμιος εἰς τὴν Ρώμην, ἔλασεν εἰς τοὺς περιστεύοντες αὐτόν: «Πῦρ καὶ σταυρὸς, θέρων τοὺς συστάσεις, σκορπιμοὶ δαπέδων, συγκοπή μελῶν, ἀλασμός ὅλου τοῦ σώματος, κόλλαις τοῦ διαδόλου εἰς ἐμὲ ἐρρηθίσαντων μόνον, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω».

Ὁ ἐπὶ Ἀδριανῷ (117—138).—Ὁ Ἀδριανὸς διατέτατο κυρίως ὑπὸ εὐνοίας αἰσθημάτων, ἢ δὲ καταδύσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξηκολούθησε μόνον πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ ἀρχιερέως μίσεως τῶν ἔθνων. «Ὅτε δὲ ὁ ἀνθύπατος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Σαρνίσιος Γρατιανὸς τοῦ ἐργάσαντος οἱ Χριστιανῶν δὲν βλάπτουν καὶ ἐπὶ εἶναι ἀπάνθρωπον καὶ ἀδίκον νὰ καταδιώκονται, ὁ Ἀδριανὸς αἰεταῖς νὰ παύσῃ ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμός».

Ὁ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου (161—180 μ. Χ.).—Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου οἱ Χριστιανοὶ ἐδασκάζοντο ποικιλοτρόπως ὡς ἀφαιρῶν τὸν Χριστιανισμόν, ἐν τῇ δὲ ἐπὶ ἀντιθέσει εἰς μαρτυρικὸν θάνατον. Μεταξὺ τῶν θυμάτων τοῦ αἰμαχρῶς τούτου αὐτοκράτορος συγκαταλέγονται καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Σιδωνίης Πολύκαρπος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἰουστίνος καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀνδρόνικος.

Ὁ ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου (192—211).—Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἀπογορεύθη ἐπὶ πᾶσι θάνατον τὸ νὰ γείνηται Χριστιανός.

Ὁ ἐπὶ Δακίου (249—251).—Ἐπειδὴ τὸ μαρτύριον τῆς Ρώμης ἤρχιζε νὰ πίπτῃ, ὁ αὐτοκράτορ Δέκιος ἐνόμιζεν ὅτι ἔπαινον οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐσχέδισε τὴν τελικὴν ἐξόντωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διὰ

ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΓΩΣΤΑΜΕΝΟΣ ΕΝ ΡΩΜΗ ΤΟΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΤΑΥΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΠΙ ΝΕΥΡΩΝ ΔΙΩΓΜΟΝ

τούτου διὰ διατάγματος διέταξεν ὅπως ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἐντὸς ὁριζομένου χρονικοῦ διαστήματος ἀφανηθῶν τὸν Χριστιανισμόν καὶ προσκινήσων τὰ εἶδωλα. Οἱ ἀρνούμενοι δὲ θάνατον δύναντο. Κατὰ τὸν διωγμὸν τούτον ἐμαρτύρησαν ἀναριθμητοὶ Χριστιανοὶ πάσης ἡλικίας γέροντες νέοι, παρθένοι, ἱερεῖς καὶ Ἐπίσκοποι.

Ὁ ἐπὶ Οὐλαριανῷ (253—260).—Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ὅν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐδείχθη εὐνοϊκὸς πρὸς τοὺς Χριστιανούς, μετεπέσθη ὑπὸ τῶν ἔθνων ἱερῶν καὶ ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ ἐπὶ Διοκλητιανῷ (284—305).—Ὁ διωγμὸς οὗτος ἦτο ὁ ἀγριώτερος ὅλων τῶν προηγουμένων. Ὁ κυριώτερος δὲ σκοπός, δι' ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Διοκλητιανὸς προέβη εἰς τὸν διωγμὸν τούτον, ἦτο διότι ἤθελε νὰ ἀνυψήσῃ τὴν καταπεσούσαν πλέον ἔθνην θρησκείαν, τῆς ὁποίας αἰτίους ἔθελε τοὺς Χριστιανούς, ὅτι τινες προέδωκαν. Διὰ τούτου διὰ διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος οἱ Χριστιανοὶ ἐξαναγκάζοντο νὰ λατρεύουν τὰ εἰδωλα. Ἀπειράριθμα ἦσαν τὰ θύματα τοῦ διωγμοῦ τούτου. Οἱ Χριστιανοὶ ἠρώτησαν ἀντιμετώπιζον τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Λέγεται ὅτι μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐμαρτύρησαν 15,000 ἐντὸς ἐνὸς μηνός! Μεταξὺ δὲ τῶν μαρτυρησάντων τούτων ἡρώων τῆς Πίστεως συγκαταλέγονται καὶ ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ τροπικιστάρας καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος ὁ μυροβλήτης.

Τὸν διωγμὸν τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐξηκολούθησε καὶ ὁ Γαλέριος (305—311 μ. Χ.).

Οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὶ διήρκασαν ἐπὶ ὁλόκληρα 247 ἔτη (64—311 μ. Χ.), ἐπαύσαν δὲ μόλις ἀνηθῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους Κωνσταντίνος ὁ Μέγας, ἐπ' οὗ ὁ Χριστιανισμὸς ἐκηρύχθη ἡ ἐπίσημος καὶ ἐπικρατούσα ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κράτει θρησκεία.

B. Θ. Ζ.

ΚΩΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ο ΑΡΜΑΤΩΛΟΣ

ΑΡΜΑΤΩΛΟΣ ἀγόρευε Νάτσιω τὴν πενημένη

Τὴν κόρη τὴν περίφημη, τὴν πολυτελεμένη

Ὅπου πολλοὶ τῇ(ν) θέλουνε, πολλοὶ τὴν ἀγαποῦνε:

Τὴν θέλουν ἀρχοντοπούλα λεβέντες τὴν ζητοῦνε

Μὴ μέρα τὸ πικρὸν κρατὶ κινῇ νὰ πᾶ(ν) στὴ βρύση

Πᾶν καὶ ὁ ἀρματολὸς τὸ Μαῦρο (1) νὰ ποτίσῃ.

Σταυροκόπησε τῆρματα καὶ ἀστέρη(1) ἢ φορετὶά του

Καὶ ἐρῶν τὸ καμάρι του καὶ ἢ τόση λεβεντιά του.

— Ἀκούσε Νάτσιω ὡμορρή μὲ τὸ πολὺ τὸ νᾶξι.

Ἀκούει ἡ κόρη ντροπαλὴ κυριὰ καὶ τὸν κυτοῦξαι.

— Νάτσιω πολλὸ σὲ ἀγαπῶ κυνική(1) ὁλὰ σὲ πάρω

Θάνατον δὲ(ν) ὁλὰ φοβηθῶ δὲ(ν) ὁλὰ δειλιάσω Νάχο.

— Πᾶρε πίσω τὸ λόγο σου—τοῦ λέει κακομένη—

Καὶ ἐγὼ τὸν Γιωργὸν ἀγαπῶ, καὶ εἶμαι ραδονιασμένη,

— Ποῦς εἶν' αὐτὸς ποῦ θάρρεψε γιὰ νὰ σ' ἀρραβωνίσῃ;

— Ἀς ἐρῶ ἐμπρὸς μου νὰ τὸ πῇ καὶ νὰ τ' ἐμολογήσῃ.

— Κάνου ποῦνα τὸ πένυμα τῆς χώρας, ξακουσμένος

ποῦν' ἀκριβὲς τῆς μάνας του καὶ μένα χαρταμένο.

Τρία πουλάκια ἦσανε καὶ μοναχὸς ἐστάθη.

Γιὰτὶ ὁ πρῶτος πῶλανε καὶ ὁ δεύτερος ἐχάθη.

Ξεῖρεται καὶ παῖξαι τὸ σπαθὶ καλλίτερε! ἀπὸ σῖνα

Καὶ στὸ λιθόρι σὲ περᾶ καὶ εἶν' ἀξίος εἰς μένα.

Ἀρματολὸς σὺν τῶκουσε ράιτη(1) καὶ καρδιά του

Κιερνίστε, πρᾶσινας καὶ ζῶναι τ' ἀρματά του.

— Ἀν εἶν' αὐτὸς καλλίτερος, ἂν εἶναι παλληκάρη

Ἀς ἐρῶ νὰ καλέσουμε τοῦ κἄνω καὶ τὴν χᾶρη.

Ἄν μὲ νικήσῃ νὰ στρεχθῶ (1) μὲ 'κείνονε νὰ μείνῃς

Καὶ ἂν τὸν νικήσω, μᾶθε το, κυνική(1) μου ὁλὰ γίνῃς.

Τῆκουσε ἡ Νάτσιω 'δείλιασε, 'στὸ σπῖνι της κινάει

Καὶ 'καὶ βρίσκει τὸν Γιωργόν της καὶ τοῦ τ' ἐμολογᾷ

Καὶ ἐγὰρ βροντερὴ φωνή, φωνὴ ἀντρεωμένη:

«Ποῦς εἶναι ποῦ πενήτη(1) με μὲνα νὰ παλιό(1)»

— Ἀς 'βγῇ ἐμπρὸς μου νὰ τὸ πῇ καὶ νὰ μὲ ξεραντέψῃ.»

Καὶ ἄλλῃ φωνῇ 'ποκρίθηκε Ἀρματολὸς τοῦ Κλέστη:

«Ἐγὼ χτυπῶ τὴ μαχαίρι(1) καὶ ἀξέγνιασθ' δὲν πέφτει

Ἐγὼ 'μαί' κινῶς ποῦ σκότωσα Γούρκους δύο πρεῖς χιλιάδες

Καὶ δέκα πέντε μπεήδες καὶ ἄλλους τοσούτους πατσάδες.

Καὶ θεὸς νὰ φοβηθῶ παιδί τοῦ κάμπου σὺν ἐσένα;

Ποῦ μὲ φοβάτε ἡ Τουρκιά, τ' ἐμολογοῦν γιὰ μένα!!!

Τώρα ὁλὰ δείξουμεν οἱ δύο ποῦς εἶναι παλληκάρη.»

Ὁ Γιωργὸς τ' ἀποκρίθηκε μὲ λεβεντιά καὶ χᾶρι

Καὶ ἀμείως ρίχνει τῆρματα καὶ βγάιει τὸ ζωνάρι.

Ἡ Νάτσιω τοῦ τὸ κέντησε μὲ τὸ μαρκαριτάρι.

Σκύβει εἰλᾶ τὸ κέντημα στὰ στήθη του τὸ βάνει

«Ἢμῃ» ἔτοιμος, ἐρώναζε, καὶ τὸ σταυρὸ του κᾶνει.

Παῖξαι καὶ ὁ Ἀρματολὸς φλογάτα πλουμισμένα

Τραχάει καὶ τὴ φέρμελῃ τὴ χρυσοκονημένη.

Ἀνοίχθη τὸ 'πουκάμισο καὶ στήθη ἀντρεωμένα

Φανήκανε 'περήφανα καὶ πικνοδοκωμένα.

Χαντζάρι πᾶν' ὁ Ἀρματολὸς καὶ ὁ Γιωργὸς τὸ μαχαίρι

Καὶ 'καὶ π' ἀνεσομυπόθηκε ἐφύσησε τ' ἀγέρι

Καὶ ἀνεσπῶ(1) τραχηλιά καὶ ἐρῶν στὸ λαχὶ τοῦ

Τ' Ἀρματολῶ, ποῦ ἀστράψε, χρυσὸ τὸ φυλαχτόν του.

«Στάσου» ὁ Γιωργὸς φώναξε, «προτοῦ νὰ σκοτωθῶμε

Θεὸς νὰ τοῦ κἄνω ρώτημα καὶ ἀπᾶναι πολεμοῦμε.

Ποῦ πόδριες τὸ φυλαχτὸ τ' ἀργυροχρυσωμένο

Ποῦξαι ἐπάνω τὸ σταυρὸ μὲ τὰ μάλια πλεχμένο;»

— «Ἢ Μάνα μου τὸ 'φύρασε, μὰ τί σὲ μὲλ' ἐσένα;

Παῖξαι ὅταν ἤμουνα, τί θεὸς τὰ περπατῶναι;»

— Σ' ἐρώτησα γιὰτὶ πολὺ 'μυζᾷς μὲ τὸ 'δικό μου,

Ἢ μὲνα μου τὸ 'φύρασε καὶ ἐμένα σὺν λαχὶ μου.

Σκύβουν καὶ βλεποῦν τεργιζτὸ Σταυρὸ, ποῦ λαμπυρίζει

Ἀνατριχί(1) δ' Ἀρματολὸς, ὁ Γιωργὸς κερνίξει.

Γιὰ μίς 'περᾶνταν καὶ οὐδ' αὐτὸς νὰ λῆγον εἶπαν:

«Ἐπὶ 'σαι ὁ ἀρραβωνιστὴς μου» καὶ ἐσπυροχρηματισθῶν

Ἀ' ἀνελισσάμενοι 'στᾶθῶνταν μὲ πῶλο, μὲ ἐλπίδα

Καὶ ὁ ἥλιος τοῦς 'στερῶνεν μὲ μὴ χρυσὴ ἀρτίδα

Πρῶτος χωρὶς(1) ὁ Ἀρματολὸς ἀπὸ τὴν ἀρχαλιά του

Σταυρὸ φίλ(1) τοῦ χᾶρις καὶ ζῶναι τ' ἀρματά του.

«Σὺρ» ἀδελφέ μου 'στὸ καλὸ καὶ 'στὴν καλὴν τὴν ὥρα

Σύρε νὰ πᾶς 'στὴς μῖνκας μας καὶ 'στὴν καλὴν σου ὥρα

Γιὰτὶ 'σαι τῆς μαυνοῦλες μας τὸ ἀκριβὸ παιδί της.

Καὶ ἐμένα 'καὶ 'στὰ μακρὰ ἂς στέλνῃ τὴν ἐρῆν της.

Τώρα θ' ἀνέσω θὰ βάνω τὰ χρυσοδοκίμα πέρα

Καὶ δὲ(ν) ὁλὰ στρέφω ἂν δὲ(ν) 'δῶ μὴ ἐμῶρρη ἡμέρα

Ν' ἀνχαλίσθῃ ὁ σῶρα(1)ς καὶ ἡ δᾶρη νὰ φωνώσῃ

Καὶ φουστανέλλα ὁλόγυρα στοὺς κάμπους νὰ ξαπλώσῃ.

Χέρι(1) ἀδερρὲ τῇ Νάτσιω σου καὶ 'ἔχε καὶ τὴν ἐλπίδα

Ἐγὼ 'χω γιὰ ἀγαπητικὴ τῇ(ν) δόλι(1) μας Πατριό(1)».

1) Τὸ Μαῦρο, τὸ ἄλογο.

1) Νὰ στρεχθῶ, νὰ στέρξω.

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΑ ΛΟΥΤΡΑ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

ΘΑ ΕΛΕΓΑΜΕΝ πως εις την Φαληρικὴν ἀκτὴν καὶ τὴν παραλίαν τοῦ Καλαμαρίου, λουστομεν παρθένας με σώματα νηρηδίων ἀναπαριστοῦν ὁλόκληρα κεφάλαια τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ὅμως ἀδυνατοῦμεν νὰ τὸ πράξωμεν, διότι τὰ πράγματα μὰς διαφύδουν. Μόλις καὶ μετὰ βίας διακρίναι κανεὶς εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν λουσομένων ὀλίγας πτυχὰς, ὑπολείμματα πλουσιωτάτης κόμης. Ὁ πολιτισμὸς, ἡ θεὰ μόδα βλέπειτε, ἰσοπέδωσαν σχεδὸν τὰ δύο φύλα—τὸ ἀνδρικὸν καὶ τὸ γυναικῆ—καὶ ἂν δὲν ὑπάρχον μερικὲς καμπύλες εἰς τὰ γυναικῆ σώματα καὶ τινα ἄλλα διακριτικὰ, ἡ ἰσοπέδωσις οὐκ ἔστ' ἡ πλήρης. Ἰδὼν δὲν πιστεύετε εἰς τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις, ρίψατε ἓνα βλέμμα εἰς τὰ Φάληρα καὶ εἰς τὰς κατὰ μέτρος αὐτῶν ἀκτὰς.

Ἡ ἀπὸ Καστέλλας μέχρι Βουλιαγμένης ἀκτὴ κοσμείται με ὠρεῖα στίγματα ἀνδρῶπινης σαρκὸς, ποῦ ἀναδίδει ὠρεῖα ἀρώματα ποῦ προκαλοῦν πόθους, θνητὰ καὶ ἐμπνέουν στήθους... Ἐκεῖ ἐξηγεῖται διατὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ σταρκετοειδεῖς νεανίσκοι κακοποιῶν τὰς δυστυχισμένας Μούσας με αὐτὴν τὴν ἔξοχον καὶ διατὶ αἱ Ἀμαρτωλοὶ Σουλῆδες κακομεταχειρίζονται τὸν ἀδωὸν χάρτην, ἵταν πρὶνεται ν' ἀποχαρτεῖσιν τὴν πρόσκαιρον ζωὴν καὶ νὰ ἐπισκεφθῶν ἀντιστρέψαι τὰς αἰωνίους μονὰς.

Ἄν μ' ἀγαπᾷς στὸν τάφο μου
νὰ ῥθῇς νὰ γονατίσῃς
νὰ χύσῃς μαύρα δάκρυα
ἱσως καὶ μ' ἀναστήσῃς.

Ὅλα αὐτὰ, ἐξηγουμένη με ἓνα περί-
κτον εἰς τὴν Φαληρικὴν ἀμμουδιάν. Ἡ
σάρκα, καλὰ μοι ἀναγνώστρι καὶ θαυ-
μάσιον ἀναγνώστη, ἰδοὺ ἡ αἰτία τοῦ κα-
κοῦ τῆς στιχοτυρήσεως.

Εἰς τὸ Νέον Φάληρον, ἔχουν κατα-
σκευασθῇ τῶρα λουτρά, γυναικῆ καὶ
ἀνδρῆ. Ἰκανὴ ἀπόστασις χωρεῖει τὰ
μὲν ἀπὸ τὰ δὲ καὶ ἡ προσέγγισις παντὸς
ἀντιπροσώπου τοῦ ἀσχημοῦ φύλου εἰς
τοὺς γυναικῆς λουτρούς, ἀπαγορεύεται
ὑπὸ τοῦ ἐπαγρυπνουτοῦ φρουροῦ τῆς δη-
μοσίας ἠθικῆς, ὅστις, ἐν προκειμένῳ, εἶναι
ἓνας καύτης τὸν Ἀμειχανοῦ. Ὁ δούτο-
χης, θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς κάποια συγγένεια
με τὸν μακαρίτην τὸν Τάνταλον, οἷός τι εἶ-
ναι μαρτυροῦν ἡ ζωὴ τοῦ. Δὲν ἔμπορεῖ νὰ
ἐγγίσῃ τίποτε...

Ὅταν κανένας θελήσῃ νὰ διαδῇ τὴν
ἀπηγορευμένην ζωὴν καὶ νὰ πλησιάσῃ
πρὸς τὰς κολυμβήσας Ἀμαδρυάδας, βα-
ρεῖται ἀκούει καὶ ἀπειλητικὴν τὴν φωνὴν
τοῦ φρουροῦ τῆς ἠθικῆς:

— Πῶς ρεῖσέ.
— Γαῖε!
— Ἀπαγορεύεται ἡ διάδοσις.
— Βρε παιδί μου, πῶς νὰ πάρω τὴν...
γυναῖκά μου.
— Περιμένετε τότε νὰ σᾶς τὴν φέρω
ἐγώ...

Ὁ σύζυγος μένει ἀποδολωμένος.
Νὰ εἶναι γυναῖκα λουομένη καὶ νὰ μὴν
ἔμπορ νὰ τὴν ἀποαμαρῇ, ἀλλὰ νὰ τοῦ
τὴν χειραγωγῇ ἓνας ἀγνωστός καύτης.

Ἦνας ἔξυπνος ὅμως μετῴλης κύριος,
γνωρίζων τὴν ἀπολαμβάνει τὴν λουομένην
σάρκα ἐν τῷ μακρόθεν, χωρὶς τὴν ἐνέλη-
σιν καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Κερβέρου τῆς

ἠθικῆς. Ἀμείφανος σάχα, ἔπαλιν εἰς τὴν
ἀμμουδιάν, φορεῖ τὰς διόπτρας του καὶ
ἀνοίγει τὴν ἐφημερίδα νὰ διαβάσῃ. Φαί-
νεται ἀπορροσημένος ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν
τῶν γευμάτων τοῦ κ. Μεγαλοκοπούλου
εἰς τὰς Ἀγγλίας καὶ τὰς Γαλλίας, πραγ-
ματικὰ ὅμως, κατὰ ἀπὸ τὰ γυαλιὰ βλέ-
πει τῆς Σουλῆδες ποῦ κολυμποῦν...

Πολλὲς κοπέλλες ὅμως δὲν ἀρέσκον-
ται εἰς τὰ ριχὰ νερά καὶ ναυολοῦνται βάρ-
κες μετὰ τῆς ὁποίας ἀνοίγονται εἰς τὰ βαθεῖα
νερά, καὶ ἐκεῖ ἀρχίζουν τὸ μακροβούτι.
Ὅ, τι γίνεται τότε εἶναι ἀπερίγραπτον.
Δυνατὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς μεμυ-
μένος εἰς τὴν καλλιτεχνικότητα τῆς γυ-
ναικῆς γραμμῆς, ἡ ζωγράφος δοιμα-
σμένη καὶ δοκιμάσας τὰ γυναικῆ ὀλ-
γύτρα, θὰ ἔμπορεῖ ν' ἀποδώσῃ ἐπα-
κρίτως τὴν εἰκόνα, ἑκατοστὸς ἐν τῷ κύκλῳ
τῆς ἀρμολογίας τοῦ.

Κοριμὰ ροδαλά, πλέουν εἰς τὴν ἐπι-
φάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ τὸ πᾶν εὐωδιά-
ζει. Κάποιος ταραξίας ὅμως καὶ λιχοῦ-
δης κολυμβητῆς, δὲν ἀρκεῖται ν' ἀποθαυ-
μάσῃ τὸ θέαμα ἐκ τοῦ μακρόθεν. Καί,
φυσικῶς, φθάνει κολυμπώντας κοντὰ
εἰς τὸ γαρὺπ τῶν λουσομένων γυναικῶν.
Κάνει μετὰ τὸ μακροβούτι καὶ νάστω
τοῦ, ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες, ποῦ τῆς κε-
ραυνόβολοι με ἓνα : εἰς εἰς!

— Παναγία μου!
— Καρχαρία κορίτσι.
— Στὴ βάρκα! Στὴ βάρκα!
Ἀλλ' ὁ καρχαρία σκάζει στὰ γέλια

καὶ γουρλώνει τὰ μάτια του καὶ βλέπει
ἀχόρραγα.

Ἰδὼν ὅμως εἰς τὰ λουτρά τοῦ Φαλή-
ρου αἱ γυναῖκες κρύβουν τὰ θελητήριά των,
περὶ πέρα πρὸς τὸ Καλαμάρι, ἐπιτρέπε-
ται ἡ ἡμίλλα τῆς σωματικῆς ἐπιδείξεως.

Ἐκεῖ, γίνονται μακρὸν-μικτ καὶ οἱ ἀν-
δρες μετὰ τῆς γυναικῆς βάθουν πῶτα ποτὶς
ὅλα περὶ τὸν ἄλλον στὸ κολυμπῶν...

Κάθε πονηρὰ ὅμως σκέψις πηγαίνει
περίπατο, διότι ἐκτός τοῦ ὅτι εἰς τοῦ εἴ-
δους αὐτοῦ τὰς συναναστροφὰς ἐπαχρυ-
πνεῖ ὁ σύζυγος ἡ ὁ ἀδελφός, τὸ νεράκι ποῦ
δροσίζει ἐξασκᾷ ἄλλου εἶδους ἐπιδράσιν
ἐπὶ τοῦ νοῦ καὶ τῆς σαρκὸς. Ἐκεῖ μίξ
σκέψις κυριερχεῖ: ἡ φυσιολατρεία. Ὑ-
πάρχουν βεβαίως καὶ οἱ ἀλυσχώντες, ἀλλ'
αὐτοὶ παραμένουν με ἄβυστον τὴν πυρ-
καϊάν τῆς ἐπιθυμίας των.

Μέσα εἰς τὴν διήγν τῶν κολυμβητῶν
καὶ τῶν κολυμβητριῶν, ὑπάρχει καὶ μίξ
κατηγορία ἱερωῶν τοῦ γαλανοῦ ὕδατος
καὶ τοῦ ἡλίου, ποῦ περιορίζεται ἀποκλει-
στικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ νὰ κἀν θερμασίαν
ὕδατος καὶ φωτός.

Τὸ «Ἀδατόν» των αἱ ἱερεῖαι αὐταὶ
ἔχουν στήσιν κάτω ἀπὸ τὴν ραχοῦλα τῆς
ἀπορροφητικῆς ἀντικλίας τῆς (ὀδύνης) ἐν-
τεῖθον τοῦ «Τροκαντέρ».

Ἐκεῖ, κάθε μεσημέρι, γίνεται ἡ ἱερο-
τελεστία πρὸς τὸν Ποσειδῶνα, μετὰ πό-
σης κατανύξεως. Ἐνοεῖται ὅτι εἰς τὸ
«Ἀδατόν» ἀπαγορεύεται ἡ ἔλευσις ἀν-
δρός...

ΠΩΣ ΠΕΡΝΟΥΝ ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΤΗΣ ΒΡΑΔΥΣ ΤΩΝ

ΤΟ ΔΙΟΠΤΡΕΙ τοῦ μεσημεριοῦ ποῦ
κάνει τὴν ἀσφαλτοὶν νὰ ἀναλύεται καὶ
νὰ πυρῶν σὺν κόλασις φλογισμένη μέσα
εἰς τὴν ὁποίαν κυλίσουντα μουςκεμένοι οἱ
Ἀθηναῖοι με μόνην δροσίαν τὸν ἰδρωτὸς
τὸν διαδέχονται—οὕτω τοῦλάχιστον συμ-
βαίνει ἀπὸ τινὸν ἡμερῶν—κί φεγγαρόλου-
στες καὶ οἰσες—ἀγάντα ποστάστοροι!!—
βραδυές. Ἡ ἱκνὰ φωνὴ τῶν ἀρ-
γυρόχρονον μανθῶν τῆς τρέχει εἰς τὸ στε-
ρεῶμα κυνηγώντας τὸν Ἰνδομυῶν τῆς,
ὅπως ἀκριβῶς ἡ πεθερὰ τὸν... ἀγαπᾷ τὸν
σὺζυγον τῆς κόρης τῆς, ὅταν μάλιστα αὐ-
τὸς εἶναι ὀλίγον μοντέρνος!

Ἐπωρελοῦμεθα τῆς εὐκαιρίας ταύ-
της καὶ ἐγκαταλείψομεν διὰ τινας ὥρας
τὸ γρασεῖον. Λαμβάνομεν τὴν ἀπόρατον νὰ
κατοσμπολεῖσθωμεν ὀλίγον με τοὺς συμ-
πολίτας, τοὺς πάσης γλώσσης καὶ ἐθνό-
τητος συμπολίτας, καὶ ἐκστρατεύομεν
πρὸς τὰ πλεόν πολυσύχναστα κέντρα. Ὁ
εἶλος, συνάδελφος Ἑμμανουὴλ εὐθυτε-
νής, ὅπως πάντοτε καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι
κρημαστὸν τὸν κ. ἀ. π. α. ν. τ. οὐ εἰς τὴν
ἱ. τ. ε. ν. τ. μ. ε. θ. ο. σ. τ. κ. ἡ ρ. ε. μ. ὅς
τοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἔσπερον σκέλος τῆς συν-
τροφίας μας.

Πρώτος σταθμὸς ἡ πλατεῖα τοῦ Συν-
τάγματος. Γεωγραφικῶς αὕτη καίται
πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς παλαιᾶς
Ἀθήνας. Τὸ γεγονός τοῦτο πιστοποιοῦν
οἱ γεροντότεροι ποῦ τὴν ἐγνώρισαν ἄλ-
λοτε.

Εἰς τὴν πλατεῖαν ταύτην τὴν ὁμῶν-
μον τοῦ καταστατικῶ χάρτου τῆς Ἑλ-
λάδος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἔδρας ἑποῦ
σκαρῶνται τὰ κινήματα, περιπατοῦν τὰς
βραδυὰς ὅμας πολλοὶ συμπολίται καὶ
πολλὰ ἀνταρτικαὶ. Διακρίνομεν—
πάντως ἔτι τὴν πλατεῖαν—πολλοὺς καὶ

πολλὰς ἀκόμη καὶ τὸν Δέλλαπατριδὸν
ἀγορεύοντα ἐπὶ ἐνὸς καθίσματος. Ἀνα-
πτύσσει μετὰ θαυμαστῆς εὐχερείας τὸ

Ο ΙΜΠΕΡΑΤΩΡ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΙΛΑΡΟΣ

πρόγραμμα τοῦ ὅτι αὐτὸν κόμματος,
ἐνῷ τὸ ἀρκατῆριον χειροκροτεῖ.

Μπαρδὸ ἀρχηγέ.
Ἐσθὰ θέλωμε.

Κρινεδάκτυλα γεράκινα σπολισμένα
με παντὸς εἶδους πολυτίμους ἄλλους κοι-
νίσκον ἀπὸ τὸν ἐθνοστιαμὸν καὶ παλ-
λονται ὡς καρεῖα συνταγματάρχου, πρέ-
χοντος μετὰ τὰ τέσσαρα διὰ νὰ σώσῃ τὴν
Ἑλλάδα!

Εἰς τὴν πλατεῖαν συναδελφίζον ὅλα τὰ
κόμματα ὡς γνωστὸν. Πτέρυγες ἔχουν
κανονισθῇ καὶ ὁ ἀγὼν διεξάγεται σφοδρῶς
περὶ τὴν κατάκτησιν τοῦ... ὅπου. Οἱ πα-
τέρες αὐτὸ πέρνουν ἐπίπλη μακαρίως
ὅπως ἀκριβῶς πέρνουν καὶ τὰ ὠρεῖα καί

πρῶην χιλιάρικα ἀπὸ τὸ θεμελίον ταμεί-
ον. Παρέας παριστάμενος εἰς ἀνεμωμένη...
ἀγόρευσιν προκαίοντος μέλους τοῦ
κόμματος τὸν προσδοκῶν, ἐμπνέον-
τος νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ροχαλῆρ εἶναι
δῶρον ἀνοσθεν, ἀπερῆκατος ὡς ἐξῆς:

— Ἐ ρὲ καὶ νὰ σῆπῃν ροχαλῆρ: ἡ
Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν! Ἐλθὲ σῆπῃν πρὶν-
θερὸ στὸ πῖ καὶ φῖ.

Ὁ Ἑμμανουὴλ με πῶτα ὅτι κί φιλο-
ρατὶ τοῦ Ἀλφόνσου Κάρε δὲν εἶναι δυνα-

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

τὸν νὰ ἦσαν διάφοροι τῶν τοῦ Ζαππεῖου.
Ἄς ρομαντίζωμεν λοιπὸν. Δροσὶ
ὑπάρχει καθὼς καὶ κέρει νὰ καταπιωμεν
ἀέρα, ὅπως οἱ Βενιζελικοὶ τὸ περιεχόμε-
νον τοῦ δημοσίου ταμείου.

Προχωροῦμεν καὶ μετὰ τὴν τελετὴν εὐ-
ρακόμεθα ὑπὸ τῆς φιλοφροσύνης τοῦ
τῶν φιλοκῶν τοῦ ὁ ἔρωτος. Διακρίνομεν
σὴνς ζευγαριόμαζα κατὰ πρόβον συγχι-
νητικὸν ὄντως καὶ ἀκούομεν φηβόρους
διακοντομένους ἀπὸ—διδόκοι!—τὴν σι-
ωπὴν τῶν ἐναγκαλιστῶν. Κάθε δένδρον
εἶναι καὶ στέγη, κάτω ἀπὸ τὴν ὅποιν καί-
τοιργεῖ πρόχειρον γαρχοπλαστῆριον πολ-
λῶν γλυκυτήτων... Τὰ ἀνὰ τὰ τὸν μακρ-
μαρμῶμενον Ζάππα, Ἀέριον, Βαρέλιν
καὶ ἄλλων πολλῶν μακαρίων τῇ μνήμῃ εὐ-
εργετῶν τῆς πολυτάλτου Ἀθήνας θὰ
τρίβουν τὰς στιγμὰς αὐτὰς ἀπὸ ἰκανοποι-
την. Διατὶ ὅχι; Ἰσως αὐτοὶ νὰ ὠνεῖρε-
θῶσαν τὰς Ἀθήνας.

Ἄς ἱδομεν ὅμως πῶς γίνεται καὶ εἰς τὴν
«ἈΓγλιν». Κόσμος ὅμοιος, μουσικὴ
κορμὴν τυλιγμένην τὸν πολυχρῶμος ἀρ-
ματίσιν ἀπαχρῶμα τὸν ἀνέμματα μας...

Ἡ μαζὰ καὶ ἡ ῥοπή, σαρῶν τὴν γκα-
νίταν τὴν ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς μουσικῆς.
Ἡ μαζὰ ἱκανοποιεῖται ὅτι ἐδρόσιζε τὸ
βουδὸν τὸν σαρκὸς τῆς πλαταγῆς τὴν
γλώσσαν ἀπὸ ὑπερτάτης ἱκανοποίησιν,
ἐνῷ ἡ κόρη ἀντὶ τὴν μαρτυρικὴν μάτια
τῆς νὰ ἐκπνεύσῃ τὸν ἀποσπᾷται πρὸς
τὸν ἀπέναντι σκαρκετοειδὲς νεανίαν.

Τὸν ἀέρα ἀρνοῦνται παντὸς εἶδους
κατασκευασμὰς τῆς χημικῆς ἐπιστήμης.
Μεθὰ κανεὶς μετὰ τὴν ἔξοχον καὶ ἀν-
καρχαρίαν λαοφάναν. Ἡ μουσικὴ ὁργάνη
εἰς ἀρμονίαν ἔχον καὶ ὅταν ἰσχυρὴ πρὸς
τὸ μουσικὸν καὶ τὴν ὁρᾶν τῆς πρι-
κηπίσης τοῦ Ἑλάνος πολλὰ ὑπάρ-
ξει ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ὁποίων ἀπευ-
πῶθι γὰρ καλὰ ἔρωτες, κῶπως (τοὺς ἐξ-
ερεσε κατὰ κόσμον) ἀρῶν τὸν καὶ τὸν
τοῦς νὰ εἴθῃ εἰς τὴν χεῖρα ἀπὸ τὰ ὅποια
ἐξέρχεται ὡς κατανταζόμεν τὸ σφύριγμα.
Τελειώνει τὸ κομμάτι καὶ ἐμμανίζεται τὸ
νόημα. Εἶναι ὁ Γιάννης ὁ ταγίαρξ.
Μακάριος ἄνθρωπος! Θέλει νὰ εὐρίσκε-

ἀποκάλυψη, ἄρπαξε ὅτι βρέθηκε μπροστά της, σκέπασε τὸ πρόσωπό της καὶ στάθηκε τρεμάμενη ἀπὸ τὴν στυρίδα τοῦ Ἀλῆ-ἄγας.

— Λιὸν! (Τῆς εἶπε σοβαρὰ ὁ Ἀλῆ-ἄγας). Μὴν στένεσαι ὁρῶν. Κάθισες ν' ἀνοήτως κ' ἡσύχισα πῶς ἔπρεπε σὰ χέρι μου καὶ θεωρήθηκες θυγατέρα μου.

Ἡ Λεὶλὰ πνίγονταν ἀπὸ τὸν καραυνοῦ, ποὺ ἔσπασε στὴ κεφαλή της ἐκείνη τὴ στιγμή. Πρὶν μὴ βρομάξω, εἶχε χάσει τὴν μητέρα της καὶ τὴν ἐλάφη μὲ μαῦρα δάκρυα καὶ τώρα ἔχανε καὶ τὸν πατέρα της κ' ἔμενε ἔρημη! Ἐνὰ μεγάλο βάρος, σὺν χάος μεγάλο, ἀνοίγε μπροστά στὴ πόδι της καὶ τὴν τραβούσε νὰ γκρεμιστῇ κάτω καὶ νὰ σκοτωθῇ...

Κι' ὁ Ἀλῆ-ἄγας ἐξοκολούθησε:

— Πολεμοῦσαμε οἱ Τούρκοι στὸ Μεσολόγγι καὶ τῶμας πιεζόμενοι ἀπ' ὅλες τὰς μεριεῖς: Ὁ Κιουταχλή-πασις μὲ τοὺς Ἀνατολίτιους καὶ τοὺς Ἀρβανίτες ἀπὸ τὴν Σερικ' κ' ὁ Μπραϊμ-πασις μὲ τοὺς Ἀρῆ-ἄγας ἀπὸ τὴν Ὀλλασσα. Οἱ Ρωμαῖοι, Σουλῶτες καὶ Μεσολογγίτες, ἀφοῦ ἔβρισαν καὶ τὸ ὑπερνό τοὺς κομμάτι φοιμὶ, ἀποφάσισαν νὰ βροῦν τὴν νύχτα κρυφὰ ἀπὸ τὸ κάστρο μ' ὅλα τοὺς τὰ γυναικιδό-παιδα. Ἀλλ' ἔμεινε εἰς χάρι μὴδὲ τὸν σκοπὸ τους, καὶ ποτὶ νύχτα ὁδὸς ἄν, κ' ὅταν ἀνέιξε σιγὰ-σιγὰ ἡ θύρα τοῦ κάστρου τὰ μεσάνυχτα, ἐμείνεσαν οὐλοὶ ἐξερπύνοι καὶ οὐλόχαρμα νὰ τοὺς χτυπήσωμεν...

Ἡ Λεὶλὰ εἶταν χαμένη κ' οὐτε μι-λούσε κ' οὐτε φαίνονταν ὅτι ἀκούγε τί-ποτε ἀπ' αὐτὰ.

— Ὁ Ἀλῆ-ἄγας ἐξοκολούθησε:

— Ὅλα βγήκαν οἱ Ρωμαῖοι, τὴν ὥρα τὰ μεσάνυχτα, ριχτήκαμε ἀπὸν τοὺς καὶ σκοτώσαμε τοὺς πλείστους: ἄντρες, γυναικὶ καὶ παῖδι, κ' ἀπ' ὅσους γλύτωσαν, οἱ λιγώτεροι πρὸς τὰ ἔξω κ' οἱ πλείστοι ἐξανημέχον μὲς στὸ κά-στρο. Τὴν ἄλλη μέρα, ἐκεῖ ποὺ ψάχναμε τὰ κουφάρια τῶν σκοτωμένων γιὰ νὰ βροῦ-με ἀπὸν τοὺς χρήματα, ἀσημικά καὶ χρυσάρια, σ' ἦρα ἀπὸν στήν σκοτωμέ-νη Σουλῶτισσα μάννα σου—τὴν γνώρισα ἀπὸ τὰ φορέματα, ὅτι εἶπα, Σουλῶτισσα—καὶ στὰ σκοτωμένην ἡ ἀδέρφια σου, πῶκαλινες, ποὺ δὲν ἔμπνοῦσε ἡ μάννα σου νὰ σοῦ δώσῃ φοιμὶ νὰ φῆς. Σὲ λυπή-θηκα, σὺν ἀληθινῶς Τούρκου, ποὺ εἴμου, σὲ πῆρα μὲξ' ἐμοῦ, καὶ σὲ λίγο, ποὺ γύρισα ἐδῶ, σ' ἔφερα σὸ σπῆτι μου καὶ στὴν ἀλη-θινή πίστη τοῦ Μωαμέτη, κ' εἶσι πέρασες γιὰ θυγατέρα μου, χωρὶς νὰ εἶσαι.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ἀλῆ-ἄγας κέντρισαν πολλὴ βαθεὶ τὴν καρδίαν τῆς Λε-ίλκας καὶ τὴν ἔκαναν νὰ αἰματώσῃ. Σηκώ-

θηκε ὁρῶν καὶ τοῦ εἶπε ἡσυχα κ' ἤμερα: — Ἐχῆς δικίον, ἀγὰ μου, νὰ λές ὅτι σοῦ εἶμαι ξένη καὶ δὲν σ' ἔχω πιτέρεχ, ἀφοῦ εἶμαι ὅπως μολογγῶ. Ἀλῆ-ἄγας, δὲν σ' ἔχω καὶ δὲν μ' ἔχῃς τίποτε... Εἴμαστε ξέ-νοι ἀναμεταξύ μας. Κι' ἡ σχορμενὴ ἡ Νουριὲ γανοῦμ δὲν εἶταν μάννα. Δὲν τὴν εἶχα καὶ δὲν μ' εἶχε τίποτε. Καὶ μ' αὐτὴν εἴμαστε ξένοι!

Καὶ λέγοντας αὐτὰ, ἔκανε νὰ φύγῃ. — Μὴν φεύγῃς, Λεὶλὰ! (Τῆς εἶπε ἡ κ' ὁ Ἀλῆ-ἄγας). Στάσου. Ἐγὼ κ' εὐχάριστα νὰ σοῦ εἰπῶ... Εἴμαστε ξένοι, ὅπως σοῦ εἶπα, κ' ὅπως κ' ἐσὺ τὸ κατὰ-λαβες τώρα, ἀλλὰ τώρα θὰ γένωμε καὶ πολλὸ δικαί, πλείτερον δικαί ἀπ' ἐπὶ νῶ-μιες δὲν εἴμαστε ὥς τὰ σήμερα... Ἀ-κούσε... θὰ γένωμε ἀντρυγόνου...

Ἀκούοντας ἡ Λεὶλὰ τὰς στερνὰς λέ-ξεις τοῦ Ἀλῆ-ἄγας, ποὺ τὸν θεωροῦσε πα-τέρας της, ὡς λίγες στιγμὲς πρὶν, αἰσθάν-θηκε μὴ τῶτα ἀποστορρῇ κ' ἀνέβη, ποὺ τὴν ἦρθε νὰ κἀν ἑμετό. Δὲν μπορούσε νὰ βρῇ κατ' ἀλλήλη ἀπάντησιν νὰ τοῦ δώσῃ ἀπὸ τὴν μὴ μεριά, καὶ δὲν πίστευε καλὰ-καλὰ τ' αὐτὴ τῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη. Εἶταν ἀληθεῖς αὐτὰ ποὺ ἀκούσε; Στέκονταν, σὺν παραλογισμῶν, βουβὴ κ' ἄφωνη, κ' ὁ νομιζόμενος πατέρας της ὡς πρὶν λίγες στιγμὲς, τῆς φαίνονταν ὅτι ἀρχίζε λιγο-λίγο νὰ διαλύεται, νὰ γάνῃ τὴν ἀνθρωπίνῃ του μορφῇ καὶ νὰ μεταμορφώνεται σ' ἕνα πελώριο φεῖδι, ποὺ ἀνοίγε τὸ στόμα του νὰ τὴν φάγῃ, κ' αὐτὴ πιναχωροῦσε γιὰ νὰ μωκέρῃ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ δωμάτιο νὰ γλυτώσῃ.

Γιατὶ τραβήσκει ἔτσι καὶ δὲν ἀπαν-τῆς; (Τὴν ρώτησε ὁ Ἀλῆ-ἄγας). Ποῦ θὰ βρῆς ἐσὺ ἄντρα σου καλλίτερον ἀπὸ μένα; Μ' ἐμένα θὰ περάσῃ καλλίτερα ἀπ' ἐσὺ μὲ κάθε ἄλλον. Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο μ' ἐσένα, ἐπειδὴ μὲ ξέρεις καὶ σὲ ξέρω.

Μὲ γρηγορὰ ἀσπαρῆς τότε σκέ-φθηκε ἡ Λεὶλὰ τί ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀπαν-τήσῃ. Ἡ ἀποκάλυψη ὅτι εἶταν Χρι-στιανὴ κ' Ἑλληνίδα-Σουλῶτισσα μι-κρὸ παιδί κ' ὅχι Τούρκα κ' ὅτι οἱ γονεῖοί της καὶ τ' ἀδέρφια της εἶταν σκο-τωμένοι στὸ Μεσολόγγι ἀπὸ τοὺς Τούρ-κους τὴν ἔκανε στὴν στιγμή ἄλλον ἄνθρω-πο. Εἶχε ἔμπνοῦσε μέσα της ὁλος ὁ θρη-σκευτικὸς ἀδυστοχισμὸς. ἀταξισμός. καὶ κατα-στρώνοντας τὸ σκεῖτο τῆς ἐνεργείας της ἔδωκε αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν τὸν Ἀλῆ-ἄγας:

— Ἀλῆ-ἄγας, ἀγὰ μου... δὲν ὁ βρῶ ἄλλον καλλίτερον ἄντρα ἀπὸ τὴν ἀφεντεῖά σου. Δέχομαι νὰ γένω γυναῖκα σου, ἀφοῦ δὲν εἶμαι πλεῖστὴ θυγατέρα σου...

Ἀκούοντας αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν ὁ Ἀλῆ-ἄγας ὁ Κοτοπαρῆς, πέταξε στοὺς

οὐρανούς ἀπὸ τὴν χαρὰ του, κ' εὐλογοῦσε τὴν ὥρα καὶ τὴν στιγμή, ποὺ βρέθηκε μπρο-στά του ἡ Λεὶλὰ καὶ τὴν περιτομίζετο.

Τὴν ἴδια νύχτα ἔφυγε ἡ Λεὶλὰ ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ Ἀλῆ-ἄγας καὶ πῆγε στὴς γειτό-νισσας, τῆς Φατιμάς, γιὰ νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου, καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ἄν καὶ δὲν ἔδωκαν ἐκεῖ τότε ἐρη-μερίδες—ἔμαθον δὲλὰ τὰ Γέννημα πέρα καὶ πέρα ὅτι ἡ Λεὶλὰ δὲν εἶταν θυγατέρα τοῦ Ἀλῆ-ἄγας τοῦ Κοτοπαρῆ, κ' ὅτι ὁ Ἀλῆ-ἄγας ὁ Κοτοπαρῆς παντρεύονταν τὴν Λεὶλὰ τὴν ἐρχόμενη Παρκασιεὺ καὶ δάχνασαν τὰ χεῖλια τοὺς ἀπὸ ζήλια δὲλὰ τ' ἀνύπαντρα Τουρκογιαννιόπουλα.

Ὁ Ἀλῆ-ἄγας ὁ Κοτοπαρῆς ἐκάν-ωνε ἀπὸ τὴν ἀνεπὶταχὴ χαρὰ του. Περ-πατοῦσε καὶ νόμιζε ὅτι δὲν πατούσε στὴν γῆ, κ' ὅτι ἀγγίζε τ' ἀστέρια μὲ τὸ κεφάλι του. Καὶ σ' ὅσους τὸν συγχάριονταν ἀ-παντοῦσε:

— Ὁ Θεὸς μ' ἐπῆρξε κ' ὁ Θεὸς πᾶλε μὲ γλυκύνει...

Ἐννοώντας τὸν ὄναρ τοῦ πρώτης του γυναικὸς καὶ τὴν ἐπικείμεν γά-μου τοῦ τὴν Λεὶλὰ.

Τῶντι, τὴν Παρκασιεὺ τ' ἀπομυσή-μερο ἔβγαλε ἡ θρησκευτικὴ τελετὴ τοῦ γά-μου μὲ τὸν ἱμάχ (ἐφημέριον) τῆς συνοι-κίης τοῦ Σαραγιῦ, τοὺς προσκαλεσμέ-νους, μὲ δὲλὰ τὰ γαμήλια δῶρα: σκουλα-ρίκια, καρτέτσες, δαχτυλίδια, ὠρολόγια, ἀλυσίδες, βραχιόλια κ' ὅλα τ' ἀπειτού-μενα νεμπέτια, γλυκίσματα κ' ἄφθονα φαγητὰ, καὶ πρὸ πάντων κόττες, ποὺ τὰς ἀγαποῦσε τόσο ὁ Ἀλῆ-ἄγας ὥστε παρα-γκομίζετο Κοτοπαρῆς.

Ὅταν τέλειωσε τὸ φαγοπότι κ' ἀπο-σύρθηκαν τὴν νύχτα οἱ καλεσμένοι γιὰ τὰ σπῆτι τους κ' ἔμειναν μονάχοι ὁ γαμπρὸς κ' ἡ νύφη, ἔκλεισε ἡ Λεὶλὰ γερὰ τὴν αὐ-λόθουρα καὶ τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ μὴ-κα νυκτοστασιμένη στὸν νυκτὶνὸν ὄλαχμο, ὅπου τὴν περιέμενε ἀνυπόμονος ὁ Ἀλῆ-ἄγας.

Μπαίνοντας ἔκλεισε τὴν θύρα τοῦ ὀ-λάμου πίσω της, καὶ ρώτησε γλυκὰ-γλυ-κὰ τὸν Ἀλῆ-ἄγας:

— Ἀγὰ γλυκὲ μου ἄντρα! Χρι-στιανοὶ καὶ Ρωμαῖοι εἶσαν οἱ γονεῖοί μου;

— Χριστιανοὶ καὶ Ρωμαῖοι εἶταν, ῥε-δοβαίρι μου... (Χρυσάρικὸ μου).

Τῆς ἀπάντησε κ' ἐκείνος ἐρωτότροπα.

— Καὶ τ' ἀδέρφια μου; Ἐπανελά-βε ἐκείνη σὸ ἴδιο ὕψος.

— Καὶ τ' ἀδέρφια σου. Τῆς ξαναπάν-τησε κ' ἐκείνος κ' ὁ διάλογος ἐξοκολού-θησε μεταξὺ τους:

— Κι' ἐγὼ Χριστιανὴ καὶ Ρωμαῖσσα εἴμου, ἀγὰ γλυκὲ μου ἄντρα;

— Χριστιανὴ καὶ Ρωμαῖσσα, λου-λούδι τῆς ψυχῆς μου.

— Ποιὸς σκότωσε τοὺς γονεῖς μου καὶ τ' ἀδέρφια μου, ἀγὰ, γλυκὲ μου ἄντρα; — Τ' εἶν' αὐτὰ τὰ ρωτήματα, ποὺ μοῦ κἀνεῖς, εἰς τὸν ματιόν μου; Αὐτὴ εἶναι τώρα δεκαπέντε-δεκάξη χρονῶν δου-λειά... Δὲν καταλαβαίνει ποιὸς τοὺς σκότωσε; Οἱ Τούρκοι τοὺς σκότωσαν! γιὰ τὴν χρυσὴ σου τύχη νὰ γένῃς ἐδὼ Μουσουλμάνισσα. Τὴν ἀπάντησιν αὐτὴ ὁ Ἀλῆ-ἄγας, τὴν ἔδωκε μὲ κάποιον στενο-χώρειν, θέλοντας νὰ κῶψῃ τὸν ὀχληρὸν διάλογον.

Ἡ Λεὶλὰ στάθηκε λίγες στιγμὲς ἀκί-νητη κ' ἀναπαράστατη, κ' ὕστερα τῶκανε καὶ τὴν τελευταία ἐρώτησιν, περιβάλλον-τάς της μ' ὄλον τὴν γλυκύτητα τῆς οἰκίας ὁμορφίης της:

— Τούρκος εἶσ' ἡ ἀφεντεῖά σου, ἄντρα μου γλυκὲ;

Καὶ τὸν σκέπασε ὀλόδολον μὲ τὸ μα-γικὸν χαμόγελό της.

— Ἰλ-γᾶντ-ὀυλ-Ἰλλᾶχ! (δὲξ' ἐ-σοι ὁ Θεός). Τούρκος εἶμαι καὶ Τούρκος θὰ πεθάνω, σουλτάν μου! Τῆς ἀπήν-τησε κομπαιστικὸς ὁ Ἀλῆ-ἄγας ὁ Κοτοπαρ-ῆς, κ' ἡ Λεὶλὰ ρίχτηκε ἀπὸν τοῦ, σὺν λάκιμ μ' ἕνα γομὸν μαχαίρῃ στὸ δεξί της χέρι καὶ σὲ μὴ στιγμὴ τῶκαρε τὸ κεφάλι!

— Τὸ αἷμα τῶν γονέων μου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου, σκυλότουρκε!

Βρυχηθῆναι, σὺν λέξινα ἡ Λεὶλὰ καὶ βουτηγμένη στὸ αἷμα τραβήξε ἴσκι στὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖο. Προξένους εἶσαν τότε ὁ Δαμασκηνός, ἄνθρωπος καὶ μὲ με-γάλον νοῦ καὶ μὲ μεγάλη τέχνη ποὺ ἔμει-νε καὶ μετὶ ἐνομοσπότος σὲ Γέννημα, σὺν καὶ πέρασαν τόσα χρόνια.

Τὶ ὀλέεις ἐσὺ, Τουρκοπούλκ, στὸ Προξενεῖο τέτοιον ὄρα; Ποῖν σκότωσε κ' εἶσαι ἐπὶ βουτηγμένη στὸ αἷμα; Τὴν ρώτησε ἐκπληκτὸς ὁ Προξένος.

— Αὐτὸ κ' αὐτὸ ἔκανα (τοῦ εἶπε αὐ-τῇ), διηγώντας ὅλη τὴν ἱστορίαν της, καὶ θέλω νὰ μὲ στείλῃς στὸ Μεσολόγγι νὰ ρι-λῶσῃ τὸ χῶμα ποὺ πότισε τὸ αἷμα τῶν γο-νέων μου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου καὶ νὰ ξαναγένω Χριστιανή.

Τὴν ἴδια νύχτα ἡ Λεὶλὰ ὀνομάστηκε Ἑλευθερία, ντύθηκε εὐζωνικά, κ' ἔφυγε ἀπὸ τὰ Γέννημα, συνοδευομένη μ' ἕνα κλητῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, καὶ τὴν ἄλλη νύχτα, ὕστερα ἀπὸ εἰκοσι-ὥρες δρόμο ἔμπνευσε στὸ Ἀνώνιμ, τὴν πρώτη Ἑλληνικὴν σταθμὴν τῶν πάλιν Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων, ὡς δὴθεν λι-ποτάκτης τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, περ-νώντας μετὰ τὸν ἐλόκληρο τάγμα Τουρ-κικοῦ Στρατοῦ!

ΑΙ ΑΜΑΖΟΝΕΣ ΥΠΗΡΞΑΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙ;

Εἰ ἡ θεωρίαν τοῦ καθηγητοῦ Τζὼν Μύρες ἀποδεχθῇ ἀληθῆς, ὁ φεμι-νισμὸς θὰ χάσῃ πολλὸ ἀπὸ τὴν ἐπιτόλην τοῦ ἐξαρκεῖ σήμερον εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Πράγματι, ὁ φεμινισμὸς ἔχει σήμερον νὰ παρουσιάσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἱστορικὸν γε-γονός, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαίτητα, ὀλόκλη-ρος λαὸς ἀποτελούμενος ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ γυναικῶν, ἔκανε πραγμα-τικὰ ὀνόματα, τόσον εἰς τὸν πόλεμον, ὅσον καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὸν δίκαιον θαυμασμὸν τῶν ἀνδρῶν. Πρά-γματι διὰ τὰς περιφημίας Ἀμαζόνων.

Ὁ καθηγητὴς Μύρες ὅμως τοῦ Ἀγγλικοῦ Συλλόγου «Πρόδοσι τῶν Ἑπιστημῶν», προβάλλει ἡδὴ σοβαρὰς ἀμφιβολίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, προβάλλων συγχρόνως εἰς πολλὴν περίε-ρρον ἀποκάλυψιν.

Αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν πράγματι γυ-ναῖκες;

Ἡ γνώμη τοῦ Ἀγγλοῦ καθηγητοῦ εἶναι ὅπως ἀνέθετο μὲ ὅτι, μὲς ἀφηγεῖ-ται ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ τῆς ἀρχαΐότητος. Κατ' αὐτοῦ, οἱ Σκυθῆς ἐπολέμησαν κάποτε ἐναντίον στρατεύμα-τος ἀποκαλουμένου ἀπὸ ὀρίωνος νεανίας,

καλῶς ἐξοπλισμένους, τοὺς ὁποίους, μόνον μετὰ τὴν μάχην, ἤδυνήθησαν ν' ἀναγνω-ρίσουν καλῶς, διαπιστώνοντας ὅτι ἐπρό-κειτο περὶ γυναικῶν. Ἡ ἐξέλιξις τῶν νε-κρῶν τῆς μάχης ἐξεδρασίωσε ἀκόμη περισ-σότερον τὴν ἀρχαίτητα αὐτῆν γνώμην.

Ὁ Μύρες ὅμως σκέπτεται ὅτι συνέ-δη ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον, ὅτι δηλαδὴ ἡ παράδοσις περὶ Ἀμαζόνων εἶναι ἀντί-στοιχός ὅπως τὴν ἀπηγοῦνται οἱ ἱστορι-κοί. Οἱ Σκυθῆς καὶ οἱ Ἕλληνες εὐρέθη-σαν διὰ πρῶτην φορὰν ἐνὶ πτόνῳ ἀνδρῶν ἐξοπλισμένων, ἡ ἐκπληξὴς τῶν δὲ ἦτο τόσον μεγάλη ὅταν εἶδον πολεμιστὰς οἵτινες δὲν ἔφερον τὴν ἀπαράτητον γενειάδα, τὸ δαίγμα αὐτὸ τῆς ἀνδρείας ρώμης, ὥστε τοὺς ἐνόμισαν γυναικῶς.

Ἀλλ' ὅταν ἀντελήθησαν τὸ λάθος τῶν ἡ παραδόσις ἐρέετο ἡδὴ ὡς γεγο-νός, καὶ ὡς τοιαύτη ἐφθασε μέχρι τῶν ἡμε-ρῶν μας. Πιθανὸν ὅμως εἶναι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σκυθῆς, ἐκτιμῶντες τὴν αἶψαν τῆς γενειάδος ὡς σύμβολον τῆς γενναϊότητος καὶ τοῦ ἀνδρισμοῦ, ἤθελον νὰ εἰρωνυ-σοῦν τοὺς ἐχθρούς των καὶ δίδοντες ὅτι ἦσαν γυναικῶς.

Τὸ γεγονός ὅμως εἶναι, ὅτι μέχρι τοῦ-

δε οὐδεμία ἐδόθη σοβαρὰ ἐξήγησις ἐπὶ τοῦ περιέρρου ἐκείνου λαοῦ, ὅστις ἀπε-τελεῖτο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ γυναικῶν, ὅν καὶ ἡ μυθολογία ἀναφέρει ὡς τοὺς ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἔκλεισε τὸν δαίμονα τῶν ἱστορῶν τῆς Ἱπολύτης, τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων. Μία ἄλλη βασιλίσσα τῶν Ἀμαζόνων, λέγει ἡ ἱστορία, μετέβη κά-ποτε πρὸς συνάψιν τὸν Μ. Ἀλέξαν-δρον καὶ τοῦ ὑπέδρα τὸν ἡμετέρον τῆς διὰ τὰς νίκας του, προσέβη ἡ μάστιγα νὰ τὸν ὑπηρετῇ ἐπ' ὀνόμῳ ἑαῖς.

Κατὰ τὴν γνώμην μερικῶν, αἱ Ἀμα-ζόνες προήλθον ἀπὸ τρεῖς, αἰτίνας ἔχον ἐντελὲς ἀνεξάρτητοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Βαβυλωνίας.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι ἦσαν πο-λεμικαὶ καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τὴν αὐστηρὴν νό-μον ὁ ὁποῖος ἡμπεδίζει εἰς τὰς Ἀμαζό-νας νὰ νυμφευθῶν, ὅν προηγουμένως δὲν εἶχον φανεύσει τούλαχιστον.

Ἡ παράδοσις ὅμως αὐτὴ τίπτεται πρὸ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Μύρες, καὶ αἱ τῶ-σον ὀχυροὶ ἀντιρροίαι Ἀμαζόνες φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν παρὰ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦ-σαν πολλὸ τὸ ξυρφεῖ.

Ἡ ἀρχαία τέχνη μὲς ἀρξεν ἀνάγλυ-φα καὶ ζωγραφικὰς ἀναπαραστάσεις, με-ρικαὶ λαπομέτρεται τῶν ὁποίων ἀποδει-κνύσονται ἀνέθετα, ἀλλ' ὁ Ἀγγλος ἀντι-φεμινιστὴς ὑποστηρίζει ὅτι αἱ ἀναπρα-στάσεις αὗται ἔχουν ἐμπνευσθῇ ἀπὸ τὴν παράδοσιν, καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτάς τόσον μεγάλη σημα-σίαν ὥστε νὰ θεωρηθῶν ὡς ἱστορικὰ πει-στήματα.

Εἰς τὰς ζωγραφικὰς μάλιστα ἀναπα-ραστάσεις τῶν ἀρχαίων ἀγγείων, θὰ ἦτο πολλὸ δύσκολον νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὰς λαπομέτρεται αὐτάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἡμπαροῦσε νὰ ἐννοήσῃ ἐν πραγματικῶς πρὸς αὐτὰς περὶ ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν.

Τὴν λοιπὴν ἡ κατὰ τὴν πολυμῶν θεω-ρίαν τοῦ καθηγητοῦ Μύρες ἀπειδαικνύετο ἀληθῆς, πρέπει ὅχι μόνον νὰ θεωρηθῶμεν ὡς ἐντελὲς φανταστικὴν τὴν τῶσον ἐνδι-αφέρονταν ἱστορικὴν τὴν Ἀμαζόνων, ἀλλὰ καὶ νὰ τροποποιήσωμεν μερικὰς ἐκφρά-σεις πολλῶν συγγραμμάτων. Ὅταν θὰ βλέ-πομεν λ. χ. ὀρίαν κυρίαν ἔριπτον, δὲν θὰ ἡμπαροῦμεν πλέον ν' ἀναρωτησώμεν:

— Τί ὀρίαν Ἀμαζόν!

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

Το τελευταίον ἀπομνημόνιον Ἡπειρώ-
του λογιου ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

(Τὸ τελευταίον τοῦ διήγημα)

Λεϊλά ἀράπικα θὰ εἰπῇ
Νύχτα.

Πελλές Τουρκοπούλες
στά Γιάννινα, μέ μαῦρα
μαλλιά σάν ἔθνος καί
μαῦρα μάτια σάν τὸ σκο-
τάδι τῆς Κόλασης, ἔφεραν
τότε αὐτὸ τ' ὄνομα.

Ἡ Λεϊλά ἦταν τ' ὁμορφό-
τερο χανουμάκι μέσα στά

Γιάννινα, μέ τὰ δεκαοχτὼ τζαμιά τους, κι' ὅταν ἔβγαίνε ἔ-
ξω ἀπὸ τὸ σπίτι εἶτε γιὰ περίπατο, εἶτε γιὰ ἐπισκέψεις, ἂν
καὶ φοροῦσε τὸν καταραμένο φύλακα τῆς γυναικείας τουρ-
κικῆς ὁμορφιάς, τὸ ζηλιάρικο φερετζέ, ποὺ ἦταν τότε ἄ-
σπρο κάτασπρο, κι' ὁμοίαζε τὸ κεφάλι, ποὺ τὸ φοροῦσε,
σάν πελώριος κρίνος, καί τῆς ἔκρυπτε τὸ ἀγγελικὸ τῆς
πρόσωπο, σάν πως κρύπτουν τὰ μαῦρα σύννεφα τὸ μαλα-
ματένιο φεγγάρι τῆς νύχτας καὶ δὲν φαίνονταν οὔτε τὰ μαῦ-
ρα μάτια τῆς, μέ τὰ μακρὰ καὶ δοξαρωτὰ φρύδια τῆς, καί
τὰ κλαδευτηρωτὰ ματόκλαδά τῆς, οὔτε ἡ κοντυλένια μύτη
τῆς, οὔτε τὰ τριανταφυλλένια χεῖλη τῆς, οὔτε τὰ μαργαριτα-
ρένια δόντια τῆς, οὔτε τὸ χυτὸ πηγούνι τῆς, οὔτε ὁ ἀλαβάστρινος
λαιμός τῆς, οὔτε τ' ἀσπροκάθαρο μέτωπό τῆς, οὔτε τὰ μα-
κρὰ μαλλιά τῆς, ποὺ ἦσαν μαῦρα, σάν τὴν πίσσα, οὔτε,
τέλος, τὰ κυματιστὰ στήθια τῆς, κι' ὅταν, λέγω, ἔξω, εἶτε
γιὰ περίπατο, εἶτε γιὰ ἐπισκέψεις, τὴν καταλάβαιναν ἀπὸ
μακρὰ τὰ ἐρωτόμανα Τουρκογιανιωτόπουλα ἀπὸ τὴν κυ-
παρισσένια κορμωστασιά τῆς καὶ τὴν κύτταζαν καὶ τὴν
κύτταζαν, μ' ἄρρητον πόνο κι' ἔλεγαν μέσα τους, ἡ συνα-
μεταξύ τους:

- Χαρά στὸν Τούρκο, ποὺ θὰ κάνῃ ταῖρι τοῦ τὴν Λεϊλά,
τὴν κόρη τοῦ Ἀλῆ-ἀγά τοῦ Κοττοφάγου!

Πολλοὶ λίγοι γινώριζαν στὰ Γιάννινα, ὅτι ὁ Ἀλῆ-ἀγάς,
ὁ παραγκωμισμένος «Κοττοφάγος», κι' ἡ γυναῖκα τοῦ ἡ
Νουριγιέ Χανούμ δὲν ἦσαν ἀληθινοὶ γονεῖς τῆς Λεϊλᾶς,
ἀλλ' αὐτὸ δὲν πολυδιέφερε κανένα, γιατί ὁ Τούρκος θεω-
ροῦσε τὴν γυναῖκα τοῦ ὡς σκλάβαν, κι' ὅχι ὡς σύντροφο
τῆς ζωῆς τοῦ ἀνδρός, κι' ὅσο κατώτερης κατανωγῆς εἶνε
ἡ γυναῖκα ἐνὸς Τούρκου, τόσο καλύτερη σκλάβαν τοῦ εἶνε.

Γι' αὐτὸ κι' οἱ Σουλτάνοι δὲν ἔπαιρναν ποτέ
γυναῖκες τους βασιλοπούλες, ἢ τὸ λιγώτερο,
πασσαδοπούλες ἢ μπαγοπούλες, ἀλλ' ἀγορα-
σμένα φτωχοκόριττα τοῦ Καυκάσου ταπεινῆς
καταγωγῆς, ξυπόλητες χωριατοπούλες, ἀδιά-
φορο ἂν ἕνα τέτοιο φτωχοκόριττο μπορούσε
νὰ γεννήσῃ μιὰ μέρα ἕνα Σουλτάνο, σάν τὸ
Σουλτάν Μεχμέτ τὸν Β' ἢ ἕνα σάν τὸ Σουλ-
τάν Σουλταῖν, ἢ τὸ Σουλτάν Σελίμ. Ὁ
Τούρκος εἶνε ὁ ἐγωιστικώτερος ἀνθρώπος τοῦ
κόσμου σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, κι' ἴσως νὰ μὴν ἔ-
χῃ ἀδικο ἀπὸ τὴν μιὰ μιὰ μεριά, γιατί πολὺ
σπάνια παρτάζουν τ' ἀντρώγυνα καὶ κατα-
στρέφεται ἡ οἰκογενειακὴ εἰρήνη, ὅταν ἔκ-
λείψῃ ἡ ἀναγκαία ὑπεροχὴ τοῦ ἀνδρός.

Εἶνε ἀληθινὸ ἑλληνικὸ δράμα τὸ πὺς ἡ Λεϊ-
λά ἔπεσε στὰ χέρια τοῦ Ἀλῆ-ἀγά τοῦ Κοτ-
τοφάγου. Κατὰ τὴ μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐπανά-
στασι τοῦ 1821, ὁ Ἀλῆ-ἀγάς ὁ Κοττοφάγος
ἦταν στρατιώτης τοῦ ἀτάκτου τουρκικοῦ στρα-
τοῦ, ποὺ πολιορκοῦσε τὸ πανένδοξο Μεσολόγγι
κι' ὅταν ἔγινε ἡ ἀθανάτη ἐκείνη Ἐξοδος τῆς
νύχτας τοῦ Λαζάρου, ποὺ σκοτώθηκαν τόσα
γυναικόπαιδα, βρέθηκε τὸ πρῶτὸ τῶν Βαγιῶν
ἕνα κοριτσάκι ὡς ἐνὸς χρόνου, πῶκλαιγε στ'
ἄψυχο κουφάρι τῆς σκοτωμένης Σουλιάτισ-
σας μάννας τοῦ, ἀνάμεσα σὲ πολλὰς ἄλλες

σκοτωμένες γυναῖκες καὶ σκοτωμένα παιδιά, καὶ τὴ στιγμὴ
πῶσαυτε αὐτὸς τὸ γιγατᾶνι νὰ χωρίσῃ τὸ κεφάλι τοῦ σὲ
δυὸ, θυμήθηκε πὺς τοῦχε παραγγεῖλει ἡ γυναῖκα τοῦ, ἡ
Νουριγιέ, νὰ τῆς πᾶν καμμιὰ σκλαβοπούλα, γιὰ δούλαν
τῆς, κι' ἔτσι δὲν τὸ σκότωσε τὸ κοριτσάκι, ἀλλὰ τὸ πήρε
καὶ τῶδωκε σὲ μιὰ σκλαβωμένη Μεσολογγίτισσα μικρο-
μάννα ποὺ θὰ τῶφερνε μαζί με τὸ δικὸ τῆς τὸ παιδί στὰ
Γιάννινα.

Αὐτὴ ἡ ὠρφανεμένη Σουλιωτοπούλα ἦταν ἡ πανώρια
Τουρκοπούλα Λεϊλά.

Ὁ Ἀλῆ-ἀγάς ὁ Κοττοφάγος τὴν ὠνόμασε Λεϊλά, στ' ὀ-
νομα τῆς πεθαμένης ἀδερφῆς τοῦ, κι' ἔτσι τὴν τούρκεψε,
χωρὶς καμμιὰ ἄλλη θρησκευτικὴ διατύπωση, καὶ τὴν ἔφερε
στὰ Γιάννινα, ἀλλ' ἡ γυναῖκα τοῦ, ἡ Νουριγιέ, τὴ συμπα-
θήσε τόσο πολὺ τὴν σκλαβοπούλαν, ὥστε τὴν ἔκανε ψυχο-
παῖδα τῆς, ἐπειδὴ δὲν παιδοκομοῦσε, καὶ τὴν μεταχειρίζον-
ταν σάν ἀληθινὴ θυγατέρα τῆς, τόσο ποὺ πολὺ λίγοι γινώ-
ριζαν στὰ Γιάννινα ὅτι δὲν ἦταν γκαρδιακὴ τῆς κόρης.

Ἀλλὰ κι' ἡ Λεϊλά δὲν γινώριζε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ, γιατί
οὔτε ὁ Ἀλῆ-ἀγάς, οὔτε ἡ Νουριγιέ Χανούμ τῆς εἶχαν φα-
νερῶσαι ποτέ τὴν καταγωγὴ τῆς, καὶ τὴν ἄφησαν νὰ νομίζῃ
μάννα τῆς τὴ Νουριγιέ Χανούμ καὶ πατέρα τῆς τὸν Ἀλῆ-
ἀγά, ὅπως καὶ τοὺς ὠνομάτιζε. Ἐτσι, λοιπόν, ἀναθρέφθηκε
ἡ χριστιανὴ Σουλιωτοπούλα μέσα σὲ μίσης ἐναντίον τοῦ
Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σάν ἀληθινὴ Τουρκο-
πούλα, κι' ἔγινε τόσο φανατικὴ μουσουλμάννα, ποὺ μπορού-
σε νὰ θυσιάσῃ γιὰ ὄνομα τοῦ Μωαμέτ καὶ τῆς Τουρ-
κιάς!

Θὰ ἦταν δεκαοχτὼ-δεκαεννιά χρόνων ἡ Λεϊλά —εἴκοσι
ὄχι— ὅταν ἀρρώστησε μιὰ μέρα ἡ νομιζομένη μητέρα τῆς,
ἡ Νουριγιέ Χανούμ κι' ὕστερα ἀπὸ μιὰ-δυὸ βδομάδες πέ-
θανε! Ἡ μικροτούρκεμένη Σουλιωτοπούλα πῆγε νὰ σκο-
τωθῇ ἀπὸ τὴ λύπη τῆς γιὰ τὸ θάνατο ἐκείνης, ποὺ νομίζε
ὅτι τὴν εἶχε φέρει στὸν κόσμο, ἔκλαιγε καὶ δέρονταν νύ-
χτα-μέρα, πράγμα ἀσυνήθιστο γιὰ Τούρκισσα, τόσο πολὺ,
ποὺ τὴ λυπήθηκε μιὰ καλὴ γειτόνισσά τῆς, ποὺ ἀναγκάστη-
κε νὰ τῆς μαρτυρήσῃ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ πᾶσιν νὰ θλιῖται...

—Γιατὶ χολιάσεις καὶ σκούσεις ἔτσι, καὶ μὲν Λεϊλά μου;
Μπαααα! Οὔτε καὶ Ρωμιά ἂν ἦσουν, δὲν θάκανες ἔτσι!

Σὲ καλὸ σοῦ! Πέθανε ἡ μάννα σου, πέθανε!
Μιὰ καὶ δυὸ μάννες πεθαίνουν στὸν κόσμο;
Ἐτσι θέλῃς ὁ Θεὸς μας, ὁ Ἀλλάχ μας. Μὴν
κάνῃς ἔτσι! Εἶνε ἀμάρτια!

Ἐνα μῆνα ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς Νου-
ριγιέ, ὁ Ἀλῆ-ἀγάς ὁ Κοττοφάγος, ἂν κι'
ἐξηντάρης στὴν ἡλικία πάνω-κάτω, σκέφτη-
κε, κατὰ τὴν τούρκικη μοιρολατρία, νὰ διώξῃ
τὴ λύπη μετὰ τὴ χαρὰ, κι' ἡ χαρὰ θὰ ἦταν νὰ
ἐξαπατηρεῖται καὶ μάλιστα ὅσο τὸ δυνατόν
γληγορώτερα. Αὐτὸ εἶνε τὸ πῶς συνήθισμένο
στὺς Τούρκους, καὶ ὄχι μόνον οἱ ἐξηντάρηδες
κι' οἱ ἐβδομηντάρηδες, ἀλλ' ἄκόμα κι' οἱ ὀ-
γδοηντάρηδες παντρεύονται, ὅταν χηρέψουν
ἀπὸ τὴ μιὰ μοναχὴ, ἢ τὴ μιὰ ἀπὸ τίς πολλὰς
γυναῖκες τους, γιατί τὴ θεωροῦν σκλάβαν τοῦς
τὴ γυναῖκα τοῦς, ὅπως τὸ εἶπαμε παραπάνω,
κι' ὅσο προχωρημένος εἶνε ἕνας Τούρκος στὴν
ἡλικία, τόσο, ὅταν τοῦ λείψῃ ἡ σκλάβαν τοῦ —
ἡ γυναῖκα τοῦ— ἔχει ἀνάγκη νὰ τὴν ἀντικατα-
στήσῃ μετὰ μιὰν ἄλλην καὶ μάλιστα νεώτερη, με-
δυνατώτερη, μετὰ γερώτερη καὶ μ' ὁμορφότερη.

Νὰ παντρεῖται ὁ Ἀλῆ-ἀγάς, πολὺ καλά, δὲν ἦ-
ταν δύσκολο, ἀλλὰ ποῖα νὰ πάρῃ, ἦταν ὄλο κι'
ὄλο τὸ ζήτημα. Ἐβαλε μετὰ τὸ νοῦ τοῦ ἕνα φρό-
νιμο, ὁμορφο καὶ καλὸ κορίτσι ἀπὸ τὴ συνοι-
κία τῆς Λούτσας, ἀλλὰ δὲν τῶδωκε τόσο ὀ-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΤΕΡΑ
ΒΛΑΦΗΝΕΣ ΑΡΧΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΡΕΠΑΝΟΝ
16.8.85
3.3.31
ΑΡ.

μορφο και τόσο καλό σαν την Λεϊλά. Σκέφτηκε ένα άλλο πάλι κορίτσι από τη συνοικία της Καλούτσιανης, κι αυτό καλό κι' όμορφο, αλλά κι' αυτό ήταν κατώτερο από τη Λεϊλά. Πάει πάλε ο νοῦ του σ' ένα άλλο όμορφο και καλό κορίτσι από τη συνοικία Καραβατιᾶς και σ' ἐν' ἄλλ' από τη συνοικία τοῦ Κάστρου, δνοματισμένα κι' αὐτά γιὰ τὴν καλωσύνη τους, τὴν ὡμορφιά τους και τὸ νοικοκυριό τους, ἀλλὰ κι' αὐτὰ δὲν ἔφταναν σὲ τίποτε τῇ Λεϊλά! Καὶ περνώοντας, μετὰ τὴν ἀράδα, ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ ὅλα τὰ καλὰ κι' ὡμορφα χανουμάκια, ποὺ βρίσκονταν μέσ' στ' ἀπέραντα Γιάννινα, μετὰ τὰ δεκαοχτὼ μεγάλα τζαμιά, και μὴν μπορῶντας νὰ βρῇ κανένα σάν τῇ Λεϊλά, τώδεσε σὸ μυαλό του νὰ πάρῃ γυναίκα του τῇ Λεϊλά! τῇ Λεϊλά, ποὺ τὸν θεωροῦσε, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ και τὸν ἀγαποῦσε και τὸν σέβονταν γιὰ πατέρα της, τῇ Λεϊλά, πῶρρευε στὰ δάκρυα και στὰ κλάματα γιὰ τὸ θάνατο τῆς γυναίκας του, τῆς Νουριγιᾶς, ποὺ τὴν θεωροῦσε γιὰ μάννα της κι' αἰσθανόταν ὅλη τῇ βαρειά θλίψι τοῦ θανάτου της!...

Ἀλλ' ἦταν ἓνα μπόδιο... Τὴν εἶχε ψυχοκόρη του και τὸ Κοράνι μποδίζει νὰ πάρῃ κανεὶς τὴν ψυχοκόρη του γυναίκα! Σκέφτηκε, σκέφτηκε και βρῆκε τὴ λύσι. Ἡ Λεϊλά δὲν ἦταν ψυχοκόρη δική του, ἀλλὰ τῆς Νουριγιᾶς!... Ἀρα μποροῦσε νὰ τὴν πάρῃ γυναίκα του. Ποῦ νὰ πάῃ νὰ ψάχνῃ νὰ βρῇ ἄλλου γυναίκα, ἀφοῦ τὴν ἔχει μέσα σὸ σπίτι του, Ἐμπρός, λοιπόν!

Τὴ νύχτα κείνης τῆς ἡμέρας, ποὺ ἀποφάσισε αὐτὸ ὁ Ἀλῆ-ἀγάς, τ' ἀπόδειπνο, συλλογιῆθηκε, συλλογιῆθηκε, καθισμένος σταυροπόδαρο πάνω σὸ πλατὺ ντιβάνι, ποὺ τοῦ χρησίμευε κι' ὡς κρεβάτι ὕπνου, παίζοντας τὸ μακρὺ και χοντρόσπορο κομπολόγι του, και πότε πίνοντας ἓνα χοντρὸ τσιγάρο, δὲν ἀποφάσισε νὰ τὸ ἐκμυστηρεῖ τὸ μυστικὸ του στὴ Λεϊλά. Τώδερε αὐτὸς μόνος κι' ὁ Θεός. Ὅπως κι' ἂν ἦταν χρειάζονταν κάποια τόλμη, κάποια δυνατὴ ἀπόφασις γιὰ νὰ τῆς κἀνῃ μιὰ τέτοια τραγικὴ ἀποκάλυψι, ἀλλὰ τὸ ζήτημα ἦταν πῶς θὰ δεχόταν τὴν πρότασί του ἡ Λεϊλά. Τέλος, βαρέθηκε νὰ συλλογιῆται, νὰ παίξῃ τὸ κομπολόγι του και νὰ καννίζει και ρίχτηκε σὸ στρώμα του νὰ κοιμηθῇ, ἀναθέλοντας γι' ἄλλη μέρα τὴν ὑπόθεσι. Ἀλλὰ πέφτοντας σὸ στρώμα δὲν μποροῦσε νὰ κλείσῃ μάτι. Στριφογύριζε σὸ στρώμα του, σάν τὸ λαδωμένο φεῖδι, μὴ βρίσκοντας ἡσυχία. Ὁ νοῦς του ἦταν καρφωμένος στὴ Λεϊλά. Τὸ δωμάτιο, τὸ σπίτι, ἡ πλατύχωρη αὐλὴ, τὸ Κάστρο, ὅλα τ' ἀπέραντα Γιάννινα, ἡ λίμνη μετὰ τὸ νησί της, οἱ κάμποι γύρα-γύρα, ὁ κόσμος ὅλος ἦταν γεμάτος κι' ὀλόφωτος ἀπὸ τῇ Λεϊλά! Τόσο εἶχε ξαναπειῶσει ἡ καρδιά του στὴ ζωόγονη πνοὴ τοῦ Ἐρωτά! Τὰ πόδια τῆς Λεϊλᾶς πατοῦσαν ἀπάνω στὴ γῆ και τὸ κεφάλι της ἔφτανε ὡς τὰ οὐράνια, τὰ τετρόνῃλα, παραπάνω κι' ἀπ' τὸ φεγγάρι, παραπάνω κι' ἀπ' τὸν ἥλιο, παραπάνω κι' ἀπ' τ' ἀστέρια. Δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ πειὰ τὴν ἐρωτικὴ φλόγα, ποῦχε ἀνάψει μέσα στὰ στήθεα του κι' ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἓνα τέλος ἐκείνῃ τῇ νύχτα: ἢ νὰ φανερώσῃ τὸ φλογερὸν ἔρωτά του στὴ Λεϊλά, ἢ νὰ σκοτωθῇ. Ἡ τῶνα ἦ τ' ἄλλο! Μέσος ὁρος δὲ χωροῦσε! Φοβερὸ δίλημμα! Καὶ προτίμησε τὸ πρῶτο: νὰ τῆς φανερώσῃ τὸν ἔρωτά του κι' ἀπὸ νομιζόμενος πατέρας της νὰ τῆς φανερωθῇ ἐραστής της, ὑποψήφιος ἀντρας της!! Κι' ἔτσι, πάνω στὴν ἐρωτικὴ του παραζάλη, σὸ ἐρωτικὸ παραλήρημα, ἄρχισε νὰ ξεφωνίζει δυνατὰ-δυνατὰ μέσ' στ' ἄκριτα μεσάνυχτα, σάν νὰ κιντνευε ἡ ζωὴ του ἀπὸ κάποιο τρομερὸ στοιχειό:

— Λεϊλααααα! Λεϊλααααα! Λεϊλααααα!

Πετάχτηκε ἡ Λεϊλά τρομαγμένη και μισόγυμνη ἀπὸ τὸ στρώμα της και τοῦ ἀπάντησε:

— Ἐφτασα, πατέρα μου! Ἀμέσως, ἔρχομαι πατέρα μου! Καὶ μπαίνοντας σὸ δωμάτιο τοῦ Ἀλῆ-ἀγά, τὸν ρώτησε μετὰ τρόπο και λαχτάρει:

— Τί μῶπαθες, πατέρα μου, κακὸ ποῦ μ' ἤρρε!

— Δὲν εἶμαι πατέρας σου, τῆς ἀπάντησε σοβαρὰ ὁ Ἀλῆ-ἀγάς. Μὴ με κράζῃς πειὰ πατέρα σου... Δὲν εἰμ' ἐγὼ ὁ πατέρας σου!

Καὶ τὸ πρόσωπό του ἔλαβε χαρωπὴ ἔκφρασι, στὴ ζωερὴ λάμψι τοῦ ἐφτάφωτου καντηλериου, πῶφεγγε μετὰ τὶς ἐφτὰ φωτεινὲς τοῦ γλῶσσες.

— Τρελλάθηκες, πατέρα μου; Τ' εἶν' αὐτὰ ποῦ μοῦ λές,

πατέρα μου; Τί μῶπαθες, πατέρα μου και μοῦ λές τέτοια λόγια; Τέτοια σκληρὰ λόγια; Τί κακὸ σῶκανα και μοῦ τὰ λές αὐτὰ, πατέρα μου; Δὲν με φτάνει τὸ κακὸ, πῶχω χάσει τὴ μάννα μου; Μοῦ χρειάζεται κι' ἄλλο, νὰ χάσω κι' ἑσένα, πατέρα μου; Καὶ τότε τί θὰ γίνω ἐγὼ ὀρφανὴ κι' ἀπὸ μάννα κι' ἀπὸ πατέρα;

Τώλεγε, κλαίγοντας ἡ Λεϊλά, κι' αὐτὸς σοβαρὸς κι' ἀταραχος, τῆς εἶπε διαταχτικά:

— Σῦρε, μπουλλώσου (1) κι' ἔλα νὰ σοῦ ἐξηγήσω, γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν μ' ἔχεις πατέρα σου και δὲν σ' ἔχω κόρη μου. Εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ μάθῃς τὸ γρηγορώτερο! Αὐτὴ τῇ στιγμῇ!

— Ψέματα λές, ψέματα! Εἶσαι πατέρας μου κ' εἶμαι ἡ θυγατέρα σου, ἡ Λεϊλά! Ἐπαθε ὁ νοῦς σου, ζουρλάθηκες και μοῦ τὰ λές αὐτά!...

Τότε ὁ Ἀλῆ-ἀγάς προχώρησε σὸ βάθος τοῦ μυστικοῦ: — Μὰ τὸν Πείναμπέρη μας, (2) τὸν Μωαμέτη! Δὲν εἶσαι θυγατέρα τῆς μερχούμισσας (3) τῆς γυναίκας μου, τῆς Νουριγιᾶς.

— Ραχμέτ (4) νάχη!

— Μπουλλώσου, σοῦ εἶπα, γιατί' εἶνε γκιουνάχι (5) νὰ εἶσαι μπροστά μου, σ' ἔναν ξένον ἄνθρωπο, ξεμπούλωτη, κι' ἔλα νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἱστορία σου, γιὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι δὲν μ' ἔχεις πατέρα, κι' οὔτε ἐγὼ σ' ἔχω θυγατέρα μου!...

Κ' ἡ Λεϊλά, ἑξαλλῇ ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἀποκάλυψι, ποῦ τῆς ἔκανε ὁ Ἀλῆ-ἀγάς, γιατί' δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ τῆς ὀρκιστῇ ψέματα στ' ὄνομα τοῦ Πείναμπέρη, τοῦ Μωαμέτη, ἄρπαξε ὅ,τι βρῆκε μπροστά της, σκέπασε τὸ πρόσωπό της και στάθηκε τρεμάμενη δίπλα στὴ στρῶσι τοῦ Ἀλῆ-ἀγά.

— Λεϊλά, τῆς εἶπε σοβαρὰ ὁ Ἀλῆ-ἀγάς. Μὴ στέκης ὀρθὴ και κουράζῃς τὰ ποδάρια σου. Κάθῃσε κατὰ τὴν στρῶσι μου, γιὰ ν' ἀκούσῃς, μετὰ ἡσυχία, πῶς ἔπεσε στὰ χέρια μου και θεωρήθηκες θυγατέρα μου...

Ἡ Λεϊλά πνίγονταν ἀπὸ τὸν κεραυνὸ ποῦχε σπᾶσει σὸ κεφάλι της ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ. Ἐνα μὴνα πρὶν εἶχε χάσει τὴ νομιζόμενη μητέρα της και τὴν ἔκλαιγε με μαῦρα δάκρυα, τώρα ἔχανε και τὸ νομιζόμενον πατέρα της και τὸν νομιζόμενο σπίτι της βέβαια, κι' ἔμενε ἔρημη κι' ὀρφανὴ και φτωχὴ μετὰ τὸ δάχτυλο σὸ στόμα. Ἐνα μεγάλο βάραθρο, σάν ἀπέραντο χάος, ἀνοίχτηκε μπρὸς στὰ πόδια της και τὴν τραβοῦσε νὰ γκρεμιστῇ κάτω, νὰ σκοτωθῇ!

Κι' ὁ Ἀλῆ-ἀγάς ἐξακολούθησε:

— ...Πολεμοῦσαμε οἱ Τούρκοι σὸ Μεσολόγγι, και τὸ εἶχαμε πιασμένο ἀπ' ὅλες τὶς μεριές: ὁ Κιουταχῆ-πασιᾶς μετὰ τὸς Ἀνατολήσιους Τούρκους ἀπὸ τὴ στεῖρια, κι' ὁ Ὁμερ Βρυώνης κι' ὁ Ἰμπραὴμ-πασιᾶς μετὰ τὸς Ἀράπιδες τοῦ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Οἱ Ρωμηοὶ: Σουλῳτες και Μεσολογγίτες, Ἀρματωλοὶ και Κλέφτες, ἀφοῦ ἔωσαν και τὸ τελευταῖο τους κομμάτι ψωμί, ἀποφάσισαν νὰ βροῦν τὴ νύχτα ἀπὸ τὸ κάστρο τοῦ Μεσολογγίου κρυφὰ, μ' ὅλα τους τὰ γυναικοπαῖδα, γιατί, ἂν ἔμεναν, θὰ τοὺς πιάναμε ὅλους σκλάβους. Ἀλλ' ἐμεῖς εἶχαμε μάθει τὸ σκοπὸ τους και ποῖα νύχτα θάδυναν, ἀπ' ἓνα γράμμα πῶστελλαν στὸν Καπετὰν Καραϊσκάκη, και τὸ πιάσαμε, κι' ὅταν κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἀνοίξε σιγὰ-σιγὰ ἡ θύρα τοῦ κάστρου, ἐμεῖς, ὄντας ὅλοι ξάγρυπνοι, φυλάγαμε μετὰ τ' ἄρματα σὸ χερί γιὰ νὰ τοὺς χτυπήσουμε...

Ἡ Λεϊλά ἄκουε, χωρὶς νὰ λήψῃ τίποτε και φαίνονταν σάν νὰ μὴν καταλάβαινε ἀπ' ὅ,τι τῆς ἔλεγε ὁ Ἀλῆ-ἀγάς.

(1) Φόρσε τὸ γιασμάκι, τὸν φερετζέ, τὴν καλύπτρα, γιατί ἡ Τούρκια-σες, γυναῖκες ἡ κορίτσια, ἀνω τῶν 14 ἐτῶν σκεπάζουν (μπουλλώνουν) τὸ πρόσωπό τους μπροστὰ στοὺς ξένους.

(2) Προφήτης.

(3) Μακαρίτισσας.

(4) Νῆψε συγχωρημένη, ἀναπαυμένη.

(5) Ἀμαρτία.

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Τὸ τέλος.

18 Μαρτίου 1937

ΜΠΟΥΚΕΤΟ

3

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

Το τελευταίον ἀπόσπασμα τῆς ἡπειρώ-
του λογιου ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

(Τὸ τελευταῖο τοῦ διήγημα)

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προη-
γούμενο καὶ τέλος)

Ὁ Ἀλῆ-ἀγάς ἐξακολού-
θησε:

— ...Ἀμα θῆκαν οἱ Ρω-
μαῖοι μ' ὅλα τὰ γυναικώ-
παιδιά τους, ριχτήκαμαν οἱ
Τούρκοι ἀπάνω τους καὶ
σκοτώσαν πολλούς: ἄν-
τρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, κ' ἀπ' ὅσους γλύτωσαν,
οἱ λιγώτεροι τράβηξαν πρὸς τὰ ἔξω, νομίζοντας, πὼς
θ' ἀντάμωναν τὸν καπετάν Καραϊσκάκη, κ' οἱ πλείότεροι
ξαναμπήκαν μέσα στὸ κάστρο. Τὴν ἄλλη μέρα, ἐκεῖ πού
ψάχναμε τὰ κουφάρια τῶν σκοτωμένων, γιὰ νὰ βροῦμε ἀ-
πάνω τους χρήματα, ἀσημικά καὶ χρυσαφικά, σ' ἦδρα ἐ-
σένα παιδάκι ἐνὸς χρόνου πάνω στὴ σκοτωμένη Σουλιώ-
τισσα γκισοῦρισσα μάννα σου — γνωρίζονταν ἀπὸ τὰ φο-
ρέματά της, ὅτι ἦταν Σουλιώτισσα — καὶ στὰ σκοτωμένα τ'
ἀδέρφια σου, πώκλαιγες, γιὰτὶ δὲν ξυπνοῦσε νὰ σὲ θυζάξη.
Σὲ λυπήθηκα, σάν ἀληθινὸς Τούρκος πού ἤμουν, σὲ πήρα
στὴν ἀγκαλιά, σ' ἔδωκα σὲ μιά μικρομάννα, ἀπὸ τίς πολλές
πού εἶχαμε πιάσει σκλάβους στὸ ἴδιο μέρος πού τῆς εἶχε σκο-
τωθῇ τὸ παιδί, γιὰ νὰ σὲ θυζάνη, σ' ὠνόμασα Λεϊλά, σ' ὀ-
νομα τῆς μερχοῦμισσας τῆς ἀδερφῆς μου, κ' ὅταν γύρισα
ἐδῶ στὰ Γιάννινα, σ' ἔφερα μαζί μὲ τὴν θυζάστρα σου στὸ
σπίτι μου καὶ σ' ἔμπασα στὴν ἀληθινὴ πίστι τοῦ Πειγαμπέρη
τοῦ Μωαμέτη, χωρὶς νὰ πῶ ποτέ σὲ κανέναν τί ἦσουν, κ' ἔ-
τσι πέρασες γιὰ θυγατέρα μου, χωρὶς νὰ εἰσαι...

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ἀλῆ-ἀγά κέντρισαν πολὺ θαθεῖα
τὴν καρδιά τῆς Λεϊλᾶς καὶ τὴν ἔκαναν νὰ αἰματώσῃ.

Σηκώθηκε ὀρθή καὶ τοῦ εἶπεν ἡσυχὰ κ' ἤμερα:

— Ἐχεις δίκιο, ἀγᾶ μου, νὰ λές ὅτι σοῦ εἶμαι ξένη καὶ
δὲν σ' ἔχω πατέρα, ἀφοῦ εἶνε ὅπως τὸ μολόγησες. Ἀλήθεια
δὲν σ' ἔχω καὶ δὲν μ' ἔχεις τίποτε! Εἴμαστε ξένοι ὁ ἕνας
πρὸς τὸν ἄλλον, ἐγὼ κ' ἡ ἀφεντιά σου, οὔτε κ' ἡ σχωρεμένη
ἡ Νουριγιέ Χανούμ μ' εἶχε τίποτε κ' οὔτε κ' ἐγὼ τὴν εἶχα
τίποτε! Καὶ μ' αὐτὴν εἴμαστε ξένοι... Οὔτε μάννα μου αὐτῇ,
οὔτε θυγατέρα τῆς ἐγώ!

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔκανε νὰ φύγῃ:

— Μὴ φεύγης, Λεϊλά! τῆς εἶπε γλυκὰ
ὁ Ἀλῆ-ἀγάς. Στάσου! Ἐγὼ νὰ σοῦ εἰ-
πῶ κ' εὐχάριστα. Εἴμαστε ξένοι, ὅπως
σοῦ ἀνιστόρησα, κ' ὅπως τὸ κατάλαβες
κ' ἐσύ, ἀλλὰ γι' αὐτὸ τώρα θὰ γένουμε
πολὺ δικοὶ, πλείοτερο ἀπ' ὅτι νὸμιζες
ὅτι εἴμαστε ὡς τὰ σήμερα ἐγὼ κ' ἐσύ!

Ἀκουσε... θὰ γένουμε καλύτερα ἀπὸ πα-
τέρας καὶ θυγατέρας... Θὰ ξαναγένῃ δι-
κὸ σου αὐτὸ τὸ σπίτι... Θὰ γένουμε ἀν-
τρώγουν!

Ἀκούοντας ἡ Λεϊλά τὸς ὑπερνεὲς λέ-
ξεις τοῦ Ἀλῆ-ἀγά, πού τὸν θεωροῦσε πα-
τέρα της ὡς λίγες στιγμὲς πρὶν, αἰσθάν-
θηκε μιά τέτοια ἀποστροφή καὶ μιά τέ-
τοια ἀσπιδία, ὥστε τῆς ἦρε νὰ κἀν ἔμε-
τό. Δὲν μποροῦσε νὰ θρῆ κατὰλληλῃ ἀ-
πάντησι νὰ τοῦ δώσῃ ἀπὸ τὴν μιά μεριά,
καὶ δὲν πίστευε καλὰ-καλὰ σ' αὐτία της
ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἦταν τάχα ἀλήθεια αὐ-
τὰ ποῦχε ἀκούσει; Στέκονταν ἀφωνῇ
καὶ βουβῇ, σάν παραλογισμένη κ' ὁ νο-
μιζόμενος πατέρας της, ὡς λίγες στιγ-
μὲς πρὶν, τῆς φαίνονταν ὅτι ἀρχίζε νὰ
διαλύεται, νὰ χάνη τὴν ἀνθρώπινῃ του

μορφή καὶ νὰ μεταμορφώνεται σ' ἓνα πελώριο φεῖδι, πού
ἀνοίγε τὸ στόμα του νὰ τὴν φάγῃ κ' αὕτη πιαχωροῦσε-
πιαχωροῦσε, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ δωμάτιο καὶ
νὰ γλυτώσῃ!

— Γιατὶ τραδιάσει ἔτσι καὶ δὲν ἀπαντᾷς, Λεϊλά; τὴν ρώτη-
σε ὁ Ἀλῆ-ἀγάς. Ποῦ θὰ θρῆς ἐσὺ ἀντρα σου καλύτερον ἀπὸ
μένα; Μ' ἐμένα θὰ περάσης καλύτερα, παρὰ μὲ κάθε ἄλλον.
Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο μ' ἐσέκανε, ἐπειδὴ ξερόμαστε ὁ ἕνας μὲ τὸν
ἄλλον. Μὲ ξέρεις καὶ σὲ ξέρω.

Ἡ ἀποκάλυψι αὕτη στὴν Λεϊλά, ὅτι ἦταν Ρωμισπούλα,
Χριστιανὴ καὶ μάλιστα Σουλιώτισσα κ' ὄχι Τουρκοπούλα,
κ' ὅτι οἱ γονεῖοί της καὶ τ' ἀδέρφια της ἦσαν σκοτωμένοι
ἀπὸ Τούρκους στὴν ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου, τὴν ἔκανε στὴ
στιγμὴ ἄλλον ἄνθρωπον. Εἶχε ξυπνήσει μέσα της ὁλος της ὁ
θρησκευτικὸς φυλετικὸς φανατισμὸς καὶ καταστρώνοντας τὸ
σχέδιο τῆς ἐνεργείας της, ἔδωκε αὐτὴν τὴν ἀπάντησι στὸν
Ἀλῆ-ἀγά:

— Ἀλήθεια, ἀγᾶ μου, δὲν θὰ θρῶ ἄλλον καλύτερον ἀντρα
ἀπὸ τὴν ἀφεντιά σου... Δέχομαι νὰ γένω γυναῖκα σου, ἀ-
φοῦ δὲν εἶμαι πλεῖα θυγατέρα σου, κ' οὔτε κ' ἐσὺ πατέρας
μου.

Ἀκούοντας αὐτὴν τὴν ἀπάντησι ὁ Ἀλῆ-ἀγάς ὁ Κοττοφά-
γος, πέταξε στοὺς οὐρανούς ἀπὸ τὴ χαρὰ του κ' εὐλόγησε
τὴν ὥρα καὶ τὴ στιγμὴ πού εἶχε βγῇ μπροστά του ἡ Λεϊλά
καὶ τὴν περιουμάζεψε, ἀκόμα καὶ τὴν ὥρα καὶ τὴν στιγμὴ
ποῦχε πεθάνει ἡ γρηὰ γυναῖκα του, ἡ Νουριγιέ...

Τὴν ἴδια νύχτα ἔφυγε ἡ Λεϊλά ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀλῆ-ἀγά
καὶ πῆγε στὴς καλῆς γειτονιάς της, τῆς Φατμῆς, γιὰ νὰ
μείνῃ ἐκεῖ ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου της, καὶ τὴν ἄλλη μέρα,
ἀν κ' ἦσαν ἀγνωστες ἀκόμα ἐκεῖ ἡ ἐφημερίδες, ἔμαθαν ὅλα
τὰ Γιάννινα, ἀπὸ τὴ μιά ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη, ὅτι ἡ Λεϊλά δὲν
ἦταν θυγατέρα τοῦ Ἀλῆ-ἀγά τοῦ Κοττοφάγου, κ' ὅτι ὁ Ἀ-
λῆ-ἀγάς ὁ Κοττοφάγος τὴν ἐπαιρνε γιὰ γυναῖκα του τὴ Λεϊ-
λά τὴν Παρασκευὴ πῶρχουνταν, καὶ δάγκασαν τὰ χεῖλια
τους ἀπὸ ζήλεια ὅλα τ' ἀνύπαντρα Τουρκογιαννιώτπουλα.

Ξανάνειωσε ὁ ἐξηντάρης Ἀλῆ-ἀγάς ὁ Κοττοφάγος ἀπὸ
τὴν ἀνεπάντητη χαρὰ του! Περπατοῦσε καὶ νόμιζε ὅτι δὲν
πατοῦσε στὴ γῇ κ' ὅτι ἀγγίζει τ' ἀστέρια μὲ τὸ κεφάλι του.
Ἡαὶ σ' ὅσους τὸν συγχαίρονταν γιὰ τὸν μελλούμενο γάμο
του μὲ τὴν Λεϊλά, ἀπαντοῦσε:

— Ὁ Θεὸς (*) μὲ πίκρανε, ὁ Θεὸς
πάλε μὲ γλυκαίνει.

Καὶ μ' αὐτὸ ἐννοοῦσε τὸν θάνατο της
γυναίκας τοῦ Νουριγῆς καὶ τὸν ἐπικειμέ-
νον γάμον του μὲ τὴν Λεϊλά...

Τῶντὶ τὴν Παρασκευὴ τ' ἀπομεινέ-
ρα ἔγινε ἡ θρησκευτικὴ τελετὴ τοῦ γα-
μου μὲ τὸν ἱμάμη τῆς συνοικίας τοῦ Σε-
ραγιοῦ, μὲ ὄλους τοὺς προσκεκλημένους,
ὅλα τὰ γαμήλια δῶρα: σκουλαρίκια,
καρφίτσες, δαχτυλίδια, ὠρολόγια, ἀλυσί-
δες, βραχιόλια κ' ὅλα τὰ συνηθισμένα
σερμπέτια, γλυκύσματα, κουραμπιέδες
καὶ φαγητὰ ἀφθονὰ καὶ προπάντων κότ-
τες, πού τις ἀγαποῦσε τόσο πολὺ ὁ Ἀλῆ-
ἀγάς, ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια, ὥστε
νὰ παραγκωμιστῇ Κοττοφάγος ἀπὸ τὸν
κόσμο.

Ὅταν τέλειωσε ἡ τελετὴ κ' ἀποσύρ-
θηκαν τὴ νύχτα οἱ καλεσμένοι, δικοὶ, φί-
λοι καὶ συνοικιώτες γιὰ τὰ σπῖτια τους

(*) Οἱ Τουρκογιαννιώτες ἐπρόφεραν τὴν λέξι
«Θεός» «Θεγός» γιὰ νὰ μὴ συμπίπτει μὲ τὸν ἑλ-
ληνικὸν «θεόν».

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΟΡΕΑ 1.7.70
ΗΜΕΡΟΜ. 16.8.85
363/1

κι' έμειναν μονάχοι ό γαμπρός κ' ή νύφη, ή Λειλά έκλεισε γερά την αλόθουρα και την έξώθυρα του σπιτιού και μητρε νυφολογισμένη, όπως ήταν στο νυφικό θάλαμο, όπου την περίμενε ανυπόμονος ό 'Αλ-ή-άγας.

Μπαίνοντας μέσα έκλεισε πίσω της την θύρα του δωματίου και ρώτησε γλυκά-γλυκά τόν 'Αλ-ή-άγα:

— 'Αλήθεια, άγά μου και γλυκέ μου άντρα, Ρωμαίοι και Χριστιανοί ήταν οι γονέοι μου;

— 'Αλήθεια, τζιουβαίρι μου, γκιαούρδες και Ρωμαίοι ήσαν οι γονέοι σου, της άπάντησε εκείνος έρωτοτροπώντας.

— Και τ' αδέρφια μου; έπανέλαθε εκείνη στο ίδιο ύφος.

— Και τ' αδέρφια σου — της άπάντησε εκείνος — και τό συγγενολόγι σου, όπως κι' όλοι οι Σουλιάτες, ήσαν γκιαουρήδες Χριστιανοί και Ρωμαίοι. 'Αλλ' έσένα, που θά γένουσιν έτσι καλή κι' όμορφη, σέ λυπήθηκε ό Θεός και σ' έρριξε στα χέρια μου, γιά νά γένης Μουσουλμάνα και Τούρκισσα και νά σώσης την ψυχή σου!...

— Κι' έγώ Χριστιανή, Ρωμιά και γκιαούρισσα ήμουν άγά μου και γλυκέ μου άντρα;

— Τ' είν' αυτά τά ρωτήματα που μου κάνεις, Λειλά μου; φώς τών ματιών μου, και δέν έρχεσαι στην άγκαλιά μου; Αυτά όλα τώρα είνε δεκαφτά-δεκοχτώ χρονών δουλειά... Χριστιανή, Ρωμιάισσα και γκιαούρισσα ήσουν, τζούλι της ψυχής μου... Σκόλασέ τα αυτά κι' έλα στην άγκαλιά μου!

— Ποιός τούς σκότωσε τούς γονέους μου και τ' αδέρφια μου, γλυκέ μου άντρα;

— Δέν καταλαβαίνεις ποιός τούς σκότωσε; 'Εμείς οι Τούρκοι τούς σκτώσαμεν γιά την πίστι του Μωαμέτη μας και γιά τη χρυσή σου την τύχη νά γένης Μουσουλμάνα και Τούρκισσα, άφέντρα της καρδιάς μου... της άπάντησε ό 'Αλ-ή-άγας μέ κάποια στενοχώρια, θέλοντας νά κόψη τόν όχληρό διάλογο.

Στάθηκε λίγες στιγμές ή Λειλά άκίνητη και δίβουλη κ' ύστερα τώκαμε και την τελευταία έρώτηση, περιβάλλοντάς τον μ' όλη την γλυκύτητα της άρρητης όμορφιάς της:

— Τούρκος είσαι κι' άφεντιά σου, άγά μου κι' άντρα μου χρυσέ; και τόν σκέπασε όλόθολον μ' ένα μαγικό της χαμόγελο.

— 'Ιλ-χαμντ-ούλ 'Ιλλάχ (1). Τούρκος είμαι και Τούρκος θά πεθάνω, σουλτάννα μου.

Της άπάντησε κομπαστικά ό 'Αλ-ή-άγας ό Κοττοφάγος κ' ή Λειλά ρίχτηκε άπάνω του, σάν γεράκι που χυμáει στην πέριδικα, κρατώντας στο δεξί της χέρι ένα όλόγυμνο μαχαίρι που τώχε ως τότε κρυμμένο, κάτω από τά φορέματά της, και σέ μία στιγμή τώκοψε τό κεφάλι και τό πέταξε καταγής, σάν κολοκύθι!

— Τό αίμα τών γονέων μου και τών αδελφών μου, σκυλό-τουρκε!

Βρυχήθηκε σάν λιοντάρα ή Λειλά, και θουτηγμένη στο τούρκικο τό αίμα, άνοιξε τις θύρες και τις έκλεισε και τράβηξε νύχτα ίσια στο έλληνικό προξενείο. Χτύπησε δυνατά την θύρα του προξενείου και περίμενε ν' άνοιξη. Πρόξενος ήταν τότε ένας αγωνιστής του 1821, άνθρωπος μέ μεγάλον νοούν και μεγάλη τόλμη, που εξακολουθεί νά θαυμάζεται άκόμη τ' όνομά του στα Γιάννινα, άν και πέρασαν ένενήντα τόσα χρόνια από την έποχή που'χε γίνει τό δράμα τούτο. 'Ανοιξε ή θύρα κι' ένας γιασακτοής (2) ξύπνησε τόν πρόξενο και την παρουσίασε. Βλέποντάς την ό πρόξενος καταματωμένη την ρώτησε έκπληκτος:

— Τι θέλεις, Τουρκοπούλα έσύ, στο έλληνικό προξενείο τέτοια ώρα; Τι άγριο φονικό έκανες κ'είσαι θουτηγμένη έτσι στα αίματα;

— 'Η Λειλά διηγήθηκε μέ λίγες λέξεις όλη της την ιστορία και στο τέλος τού είπε:

—... 'Ηρθα νά μέ στείλεις στο Μεσολόγγι, νά γίνω Χριστιανή κι' έλευθερή, νά φιλήσω τό χώμα που τό πότισε τό αίμα τών γονέων μου και τών

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΟΙ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ ΜΑΣ

Τ Α Τ Ε Ι Χ Η

(Σονέττοι)

I

Στους έρημους κάμπους που ζώνουν την πολι
Τά τείχη κοιμούνται θαρειά πληγωμένα,
'Επάλξεις και πύργοι είν' όλα πεσμένα
Σειρά χωρίς τέλος, έρείπια όλη.

II

'Η τάφος δέν είνε παρά περιθόλι
'Αμάξια τις πύλες περνούν φορτωμένα
Γρασίδι και θρύα παντού φυτρωμένα
'Ογκόλιθοι, πέτρες, ασθέστινο θώλοι.

III

Γά θράδνα οι κοῦκοι θρηνούν λυπημένοι
Στά έρημα κάστρα, στους πύργους κρυμμένοι
Βουθά νυχτερίδες πετούνε και γρύλλοι...

IV

Κι' όπότεν νυχτώση μακάθριοι θρύ-
(λοι
Μās λένε πώς θγαίνουν νεκροί μα-
(τωμένοι
Που πάν λιτανείες στα άσπρα ντυ-
(μένοι.

A. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ

LACRIMAE HOMINIS

Κυττās άπ' τό μαλκόνι σου γυρ-
(μένη
θαθεία πέρα τά σύγνεφα τά γκριζα
και κλαίς. Τί άλλο τώρα σ' άπο-
(μένει;
φειδίσια του κισσού γύρω κορνίζα.

'Ο κήπος σου πασίχαρο λειβάδι:
γκρενά, μαδιά, λευκά, πυρρά λουλούδια.
Σθυσμένα μιάς φλογέρας τά τραγούδια
σάν πέφτει άργό κι' άμίλητο τό θράδυ.

Προσμένει τό κρεβάτι τόσα χρόνια.
Μά τώρα και νάρθη άργά που θάνα,
('Οδεύουνε τά σύγνεφα και πάνε...)
Στις μπούκλες τις ξανθές τά ταφοχιόνια

Κ' ή νύχτα του θανάτου ως σιγοφταίνει
στην ίδια θά σέ θρή γωνιά γυρμένη
(τ' άστέρια φτιάξαν, λές, χυτό στεφάνι)
νά κλαίς. Τί άλλο τώρα σ' άπομένει;

'Αργυστόλι

Π. ΛΑΓΓΟΥΣΗΣ

άδερφιών μου. Νά ξαναγίνω Χριστιανή κι' 'Ελληνίδα!
Την ίδια νύχτα ή Λειλά μετωνομάσθηκε 'Ελευθερία, έκο-
ψε τά ώραια μαλλιά της, ντύθηκε εθζωνικές φουστανέλλες,
που φορούσαν οι γιασακτοήδες του έλληνικού προξενείου,

κι' έφυγε από τά Γιάννινα, γιά την
έλευθερή 'Ελλάδα, συνοδευομένη από
έναν γιασακτοή, μέσον 'Αρτας. Την
άλλη νύχτα, ύστερα από δεκάξη ώρες
δρόμο, διάβαινε τά έλληνοτουρκικά
σύνορα, ως δθθεν λιποτάχτης του έλ-
ληνικού στρατού, χωρίς νά την έμπο-
δίσουν στο δρόμο οι διάφοροι τούρκι-
κοι σταθμοί!

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΜΟΝΟΝ ΤΟ «ΜΠΟΥΚΕΤΟ»

αγοράζει, εις άπολύτως Ικανοποιητικές τιμές,
παλαιά βιβλία, έφημερίδας και περιοδικά, πρό
του 1900, διάφορα φυλλάδια, παλιές φωτο-
γραφίες, εικόνες, έγγραφα κτλ. κτλ. Πληρο-
φορίες: Γραφεία «Μπουκέτου», Γερμανού Πα-
λαιών Πατρών 5, Κήπος Κλαυθμώνος, 3-9
μ. μ. καθ' έκástην και τας Κυριακάς.

(1) Δόξα τώ Θεώ. Θράσις τυπική σέ πα-
ρόμιες περιστάσεις.

(2) Θυρωρός, κλητήρας προξενείου

ΑΠΟ ΤΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Η ΕΑΝΑΒΑΦΤΙΣΜΕΝΗ

Τ' ΑΚΟΥΣΑΝ όλα τα χωριά μας ότι ένας Τούρκος χωροφύλακας σ' αντίπαση στον δρόμο, πύρριζαν από τα Γιάννινα, την Φροσύνη του Λαγκαδά κι' ανατρίχιασαν!

Τούρκος ν' αντίπαση χριστιανή και μάλιστα στον δρόμο είναι πρωτόκουστο στα χρονικά της επαρχίας μας.

Στόν τόπο μας Τούρκους είχαμε μόνον τους 'Αρβανίτες, κι' οι 'Αρβανίτες είχαν, ως αλλόδοστοι κι' αλλόφυλοι όλα τ' άλλα τα κακά σπανισμένα τους: κλεψίες, ληστείες, τυραννίες των καυμένων των ραγιάδων, την αιώνια πητακίδα, όταν έμπαιναν σε Χριστιανικά σπείτα, ακόμα και το περίφημο ντισπα-ρασι δηλαδή πληρωμή των δανείων για τόν κόπο, πώκναναν, για να πάν την πητα-κίδα των ραγιάδων, αλλά δεν πείραζαν ποτέ την τιμή των γυναικών μας, κι' ο Τούρκος αυτός, καθώς μαθεύτηκε αργότερα, δεν ήταν 'Αρβανίτης, ήταν κάποιος Τουρκοδούλγαρος από κατά Διακόλου μάννα, μέσα από τα βάθια της Βουλγαρίας.

Η Φροσύνη του Λαγκαδά, ή φημισμένη ώμορφη, έρχονταν από τα Γιάννινα, καθάλλα στο μουλάρι της, μουλάρι χρυσοκάπουλο, πώπαιρνε τες δώδεκα ώρες για ξη κι' έβγαζε φωτιές από τα ποδάρια του, όταν περπατούσε πάνω στα πετροδούλια, που χωρίζουν τα Γιάννινα από τα χωριά μας, και, βασιζόμενη στην αξιάδα του μουλαριού της, απόρριπτε να ξεκινήσει μοναχή της για να πάει στο χωριό της, έφτα ώρες μακριά, αλλά τώφερε ή κακή της τύχη κι' αντιμετώπιζε με τόν Τούρκο σε μιά στενωπιά, σ' εν κλειδί περιω-ριμένη.

Γδόντας την ή Τούρκος ώμορφη, καλοσώματη, καλοντυμένη και μοναχή της, πάλι άμέσως ή νύς του στο πονηρό και της άρπαξε τού μουλαριού το καπίστρι. Αύτη ήλθ' έξη σε στήν στιγμή από το μουλάρι για να τού ξεφύγει τρέχοντας δίπλα το βου-νό, άλλ' ή αντίχριστος άφισε το καπίστρι τού μουλ-αριού και πρόφτασε να την άρπάξει από την φλο-κίδα και να την σταματήσει. Τότε άρριψε μιά φο-βερή σωματική πάλη άντρός και γυναικός, Τούρ-κου και Χριστιανής, που βίσαζε μιά ώρα και πλείότερο.

Αφίνοντας τώρα την Φροσύνη να καλεύη άπε-γνωσμένα με τόν Τούρκο, θεωρούμε άναγκαίο να πούμε μερικά λόγια γι' αύτη, για να καταλάβη καλλίτερα ή άναγνώστης την σημασία της πάλης πώκνανε και γιατί την έκανε και δεν ήθελε να παρα-δοή για μιά στιγμή στην διάθεση τού Τούρκου.

Η ήρωίδα μου δεν είναι φανταστικό πρόσωπο, αλλά πραγματικό, κι' οι στενότεροι συμπατριώτες μου της ήλίκιας μου και πλείτερο ακόμα οι γε-ροντότεροι μου, διαβάζοντας αυτό μου το διήγη-μα, καταλαβαίνουν ποία είναι, αν και δεν άναφέρω ούτε το χωριό της, ούτε το πραγματικό της όνομα.

Η Φροσύνη δεν ήταν καλής εήμης γυναίκα ως προς το ήθικόν της. Κακολογούνταν ακόμα κι' όταν ζούσε ή άντρας της, άλλ' άφόντος είχε γηρέψει τώ-ριζε δλωσιδιόλου της. Μιλούσε λεύτερα με τόν κάθε άντρα, έκανε κρασί, ραχί, και κάθε άλλο μεθυ-στικό ποτό, ακόμα και τσιγάρο, όταν της το πρόσφερε κανένας. Άνεκατευόνηταν στα χωρια-νικά, συζητούσε με την Δωδεκάρα τού χωριού και πολύ συχνά κατάρθωνε ν' αλλάξει την κατεύθυνση των χωρια-νικών ζητημάτων και να μεταβάλλη της γνώμες της Δωδεκάρας. Κοντολογία: ζούσε και φέρνονταν πλείτερο σ' άντρας, παρά σ' άν γυναίκα. Άλλά μ' όσα κι' άν της έφερναν άντρες και γυναίκες για την άτακτη διαγωγή της, δεν βρέ-θηκε όμως κανένας—κανένας να την κατηγορήσει ότι είχε και σχέσεις με Τούρ-κους. Μιά φορά μάλιστα ένας Τουρκογιαννιώτης δεκαετής τού χωριού της μαγεύτηκε πολύ από τα μαύρα και μεγάλα μάτια της, από τα δανύα και καμπυλωτά φρύδια της, κι' από την λεβεντιά της, ώστε την πήρε από το κον-τό, αλλά μ' όλα τα δώρα, που της έκανε, και μόλα τα χρήματα, που της έδω-κε και της έταξε, δεν μπόρεσε να την κατακτήσει και να την κάνει δική του, κι' όταν μιά μέρα πήγε και της είπε, ότι θα σκοτώνονταν, αν δεν γένονταν δι-κή του, αύτη τού είπε:

— Γένη Χριστιανός να σε πάρω άντρα, και να γίνω δική σου.

— Και πώς μπορώ, Φροσύνη μου, (της άπολογήθηκε ή έρωτευμένης Τούρ-κος) να γίνω Χριστιανός-ραγιάς, αφού είμαι Τούρκος; Με καταδικάζει ήμέ-σας ή Κατής σε θάνατο, όπως κατέδικασε τόν 'Αι-Γιωργή σας! (1)

— 'Εί τότε (τού σπάντησε κι' αύτη) μάσε τόν νού σου, Τούρκε, από μένα! γιατί έγω δεν δίνωμαι σε Τούρκο, κι' ούτε θα δοώ καμιά φορά και το μα-χαίρι, αν μου βάλλουν στον λαιμό! Δεν μπορώ για σένα να χάσω το λάδι μου και το μύρο μου!

(1) Πράγματι περί τού Νεομάρτυρος Άγίου Γεωργίου, που μαρτύρησε στα Γιάννινα στα 1839, γιατί δεν ήθελε να γένη Μωαμεθανός.

Πίστευε ή 'Ελληνοχριστιανικός Κόσμος τότε, και πίστευε άκράδαντα, ότι ή Τούρκος είναι άκάθαρτος, κι' ότι Χριστιανή ή Χριστιανός, έρχόμενοι σε σχέση με Τούρκο ή Τούρκα, έχαναν τή βάπτισμά τους και τή μόρ τους, κι' έπαυαν ν' είναι Χριστιανοί κι' 'Ελληνες!

Άς έρωμε τώρα στην Φροσύνη, που πάλευε με τόν Τούρκο...

Πάλευε σ' άν λιοντάρι ή Φροσύνη μιά άκέρια ώρα, και πάλευε όχι για την άτομική της τιμή, που την είχε παλαπατημένη και ριγμένη στον βάρβορο, αλλά για την τιμή της θρησκείας, που πρέσβευε, για τή βάπτισμά της και για τή μόρ της, που αντιπροσώπευαν τότε και την ήθική της τιμή! Νά, γιατί πάλευε και δεν δίνονταν στον Τούρκο! Νά ή πλείο μεγάλη άρετή μιάνης που έφάνει την πλείο μεγάλη άρετή της γυναικός!

Αύτη ή άρετή, τού νά θεωρηθεί από τες μάννες μας και τες προμάννες μας άκάθαρτος, «μαγαρισμένος» ή Τούρκος, και νά πλένουν και τή στρώματά τους και τή σκεπάσματά τους, που κοιμήθηκε Τούρκος, νά σκουπίζουν τή σπείτα τους και νά τή ραντίζουν με άγισμιό, όταν έφτανε ή Τούρκος από μέσα, αύτη ή άρετή τού νά θεωρηθεί κάθε σωματική έπιμείζα με Τούρκο σωματικό και ψυχικό μόλυσμα, αύτη έδραίνε τή σωτήριο ήθικόν μας μέσος και διατήρησε τή 'Ελληνική μας αίμα αλώθετο μέσα σε πέντε αιώνας μάορη σκλαβιά!

Άν έλειπε αύτο τή ιερή μέσος, δεν θά ύπήρχε σήμερα 'Ελληνισμός κι' 'Ελ-λάδα!

Άπανοιό στην πάλη της καταξέσκιας τή πρόσωπό της ή Τούρκος, της έβγαζε χερσές-χερσές τή κατάρμακα και μακριά μαλιά της από τή κεφαλή, ενώ αλάκωναν τή μάγουλά της τή αίματα, πώτρεχαν τόν κατήφρο. Άλλά και τή πρόσωπο τού Τούρκου είχε γέινε κόκκινο από τή νύχια της ήρωί-κης γυναικός, και τή μουστάκια του είναι μαδη-μένα από τή συχνά τραβήγματα της κατά την άγρια πάλη.

Έπιμονή ή Τούρκος νά την κατακτήσει, έπι-μονή κι' ή Φροσύνη νά ξεφύγει. Η πάλη έξακολου-θούσε ήλσένα, χωρίς νά νικήσει και χωρίς νά νικείται κανείς τους. Κακοτυγιά διά τή καυμένη την Φρο-σύνη, ότι σ' όλο αύτο τή διάστημα είναι έρημος και βουδός ή δρόμος σ' άν κοιμητήριο. Δεν πέρασε ψυγή από τή χωριά προς τα Γιάννινα, ούτε από τα Γιάν-νινα προς τή χωριά. Τόν Τούρκο τόν δυνάμεινε ή τουρκική κακοήθεια, που δεν τόν τιμωρούσε κανένα τουρκικό δικαστήριο, και την Χριστιανή ή μεγάλη θρησκευτική 'Ιδέα, που έκρυβε μέσα της τή μεγα-λή 'Εθνική μας 'Ιδέα, που νά άριστα διατυπωμένη σ' ένα δημοτικό μας τραγούδι, σε δυό μόνον στί-χους, της μεγάλης εποχής των 'Αρματωλών και Κλερτών μας, που λέει ή γυναίκα τού Λιάκου στους Τούρκους, που την είχαν αλμαλκώσει:

«Κάλλια νά ιδώ τή αίμά μου στην γή νά κοκκινήσει.

«Παρά τ' άσπρα μου μάγουλα Τούρκος νά τή ριλήσει.»

Τέλος, βλέποντας ή Τούρκος την ήρωική αντί-σταση της Χριστιανής γυναικός και ότι μπορούσε νά διαβή καμιά συνοδεία Χριστιανών ή από τή χω-ριά προς τα Γιάννινα ή από τα Γιάννινα προς τή χωριά, και νάχανε την λεία του, και νά γλύτονε τή θύμιά του, έβγαζε τή πιστόλα του και πυρο-βόλησε κατ' άπάνω στην όπλα η γυναίκα. Στόν βρόντο της πιστόλας, έπεσε καταγής ή Φροσύνη

λιπόθυμη, κι' όλόβωλη στην άκόλαστη διάθεση τού Τούρκου!

Ύστερα από κάμωση ώρα, Χριστιανοί έρχόμενοι από τα Γιάννινα και πηγαίνοντας στα χωριά τους, ήσαν την Φροσύνη καταγής ξαπλωμένη, αναί-σθητη, όπως την είχε αφήσει ή αντίχριστος Τούρκος, με τή πρόσωπο ξεκι-σμένο και τή μαλλιά τού κεφαλιού της ξεπλεκα και ξανεμισμένα. Στην άργή τήν νόμισαν για πελαμένη, άλλ' αφού βεβαιώθηκαν ότι ήταν ζωντανή και χτυπού-σαν ακόμα οι φλέβες της, κατέβησαν τί είχε τρέξει, την τάρσαν, της φώναξαν, της έτριψαν τή χέρια, τή ποδάρια και τούς λαιμούς, και τή πολλά τριψίμασε και τή φωνάζοντας, την έσηπασαν λίγο-λίγο και την συνέφεραν στον έαυτον της.

Όταν έψπρησε και συνέθε, από την λιποθυμία, που βρίσκονταν βυθισμέ-νη, κατάλαβε τή είχε πάθει κι' έμπηξε μιά στριγγιά φωνή, που ράσαν κι' οι πέτρες από την λήθη τους.

— Ουουουουουου! Γείδη κακό, που μ' έπαγε, πάλι τή βάπτισμά μου και τή μόρ μου! Με μαγάρησε ή σκυλότουρκος! Τί έπαθα ή μάορη, τί έπαθα! Και νά λένονταν, άρπαξε μιά πέτρα από καταγής νά χτυπήσω μ' αύτη τή κεφαλή της και νά σκοτωθώ, αλλά της έπιασαν τή χέρια και δεν την άφισαν νά έκτελέσει την άποτασίαν της.

Ύστερα, σ' έρώτηση των καλών ανθρώπων, που την περιποιούνταν και την συμπενοούσαν, ως Χριστιανή την Χριστιανή, μόλυνσε τί της είχε πρέσει, και πώς έπεσε καταγής άναίσθητη στο βρόντο της πιστόλας τού Τούρκου, νο-μίζοντας ότι είχε σκοτωθώ κι' έτσι έπεσε στα χέρια του.

Τότε την σηκώσαν, την έβαλαν καθάλλα στο μουλάρι της, που βίσαζε εκεί κοντά ήσυχα-ήσυχα, ανάμεσα στις δοσάρες και την συνοδεύαν μ' όλην

Ο ΔΗΗΤΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

τὴν Χριστιανικὴν συμπάθεια καὶ ἀγάπην ὡς τὸ χωριὸν τῆς καὶ ὡς τὸ σπίτι τῆς.
Στὴν στιγμήν ἔμελλε ὅλο τὸ χωριὸν ἀτιμὴν πράξιν τοῦ Τούρκου, ἀλλὰ τί μπορούσε νὰ κάνει γιὰ νὰ ἐνδίκῃ; Τότε καὶ ὁ τελευταῖος καλὶστουρκὸς εἰ-
ταν κύριος τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ περιουσίας τοῦ Χριστιανοῦ ραγιά. Ποῦ
θαύρισκε δικαίω ἡ δυστυχισμένη ἡ Φροσύνη σὲ τούρκικη διοίκηση καὶ σὲ τούρ-
κικο δικαστήριον; Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔγινε τὸ πρᾶγμα, ἡ Φροσύνη θεωρῶνταν
μολυσμένη, θεωρῶνταν μακαρισμένη, καὶ ἔπρεπε νὰ καθαριστῇ ἀπὸ τὸν ρύπον,
ποῦ τῆς κάλλησε ὁ Τούρκος! Ἀλλὰ πῶς θὰ μπορούσε νὰ καθαριστῇ; Ἐδῶ
εἶταν τὸ ζήτημα!

Τὴν ἄλλην μέραν, μαζεύτηκε ἡ Δωδεκάρα τοῦ χωριοῦ στὸ μεσοχώρι καὶ
ἔκανε συμβούλιον. Ἄλλοι ἔλεγαν ν' ἀναφέρουν τὸ πρᾶγμα στὸν Μητροπολίτην,
στὰ Γιάννινα, ἄλλοι ἔλεγαν νὰ φροντίσουν νὰ μάθουν ποῖς εἶταν αὐτὸς ὁ βρο-
μύτουρκος, καὶ νὰ βάλουν ἕναν Κλέρτη, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ποῦ βρισκόνταν
γύρω στὰ βουνὰ καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν, καὶ ἄλλοι ἄλλα, ὅταν σ' αὐτὸ ἀπάνω
ἔλαβε τὸν λόγο ὁ πρωτόπαπας τοῦ χωριοῦ:

— Καλὰ (τοὺς εἶπε) εἰν' ὅλα αὐτὰ, ποῦ λέτε νὰ κάνουμε, ἀλλὰ τὸ μόνον
ἡ μακαριστὴ μένει ἀπάνω στὸ κορμὶ τῆς γυναικὸς. Ἐγὼ, ὡς ἱερεὺς, νὰ σὰς
πῶ τί νὰ κάνουμε... Νὰ κάνουμε ἐκεῖνο, πῶκαναν οἱ παπποῦδές μας, καὶ οἱ πατε-
ρῶδές μας σὲ παρόμοια περίστασι.

— Τί ἐκάναν; (Ῥώτησε ἕνας δημογέροντας). Τί ἔκάναν οἱ παπποῦδές μας
καὶ οἱ πατερῶδές μας;

— Ἐκεῖνο (εἶπε ὁ Πρωτόπαπας) ποῦναι γραμμένο στὸ βιβλίον τῆς Ἐκ-
κλησιᾶς... Θὰ σὰς πῶ τὸ βιβλίον γιὰ νὰ ἰδῇτε μόνον σὰς τί πρέπει νὰ κάνου-
με. Θυμοῦμαι πολὺ καλὰ, ὅτι εἶναι σημειωμένο σ' ἕνα βιβλίον τῆς Ἐκκλησιᾶς,
μέσα σὲ πολλὰ ἄλλα, καὶ ἕνα παρόμοιο περιστατικόν. Μόνον δὲν θυμοῦμαι σὲ
ποῖ τὸ βιβλίον εἶναι γραμμένο. Θὰ πῶ στὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἰδῶ σὲ ποῖ τὸ βιβλίον εἶ-
ναι καὶ νὰ σὰς τὸ πῶ νὰ τὸ διαβάσετε μόνον σὰς.

Καὶ ἐπὶ αὐτὰ ὁ Πρωτόπαπας, κίνησε γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ φέρῃ τὸ
βιβλίον.

Πρὶν ἔρθῃ ὁ Πρωτόπαπας ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, μετὰ τὸ βιβλίον, ἀνάγκη ν'
ἀναφέρει ὅτι τοὺς καιροὺς τῶν παποῦδων μας καὶ τῶν πατερῶδων μας, οἱ ἐρη-
μέριοι τῶν χωριῶν μας, ποῦ εἶταν σὲ μερικὰ χωριὰ καὶ οἱ μόνον γραμματισμέ-
νοι, δηλαδὴ, ποῦ γινώριζαν ἀνάγνωσιν καὶ γραφῇ, πολὺ σπάνια καὶ τὰς τέσσα-
ρες πρᾶξεις τῆς Ἀριθμητικῆς, ἔκάναν κατὰ παράδοσιν τὸν χρονολόγιστον τοῦ
χωριοῦ τους, καὶ ἔγραφαν, κατὰ τὰς ἐποχές, στὸ τελευταῖον ἄσπρο φύλλον τῆς
«Παρακλητικῆς», τοῦ «Τριωβίου» ἢ τοῦ «Πεντηκοσταριοῦ» ὅτι σπουδαῖον
καὶ παράξενον ἐνυμνῶναι στὸ χωριὸν καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ σὲ πλησίον χωριὰ, ἀλλ'
αὐτὰ τὰ βιβλία, καὶ ὅτι, ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἀκόμη, τυπωμένα στὴν
Βενετία ἀπὸ τὰ 1700 ὡς τὰ 1852 καὶ πολὺ προηγουμένως, καθὼς καὶ
τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ τοὺς ἐπιτάφους τῶν ἐκκλησιῶν μας, εἶναι
σφραγισμένα-κεντήνια χρόνια, ποῦ τῶναι μᾶλλον ὅλα τὰ Γενικά Προξενεῖα τῆς Ρω-
σίας, μετὰ τὸ πρόσχημα ὅτι ἦσαν καλὰ καὶ φθαρμένα, καὶ προσέφερε σ' ἀντικατά-
στασιν τοὺς καινούργιους ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, καινούργια ἱερὰ σκεύη, καινούρ-
για ἱερὰ ἄμφια, καὶ πρὸ πάντων καινούργιους ἐπιτάφους μετὰ χρυσὰ ρούστικα
γράμματα, καὶ ἔτσι, ἐνῶ ἐλθόντων τὰ ἱερὰ κειμήλια τῶν ἐκκλησιῶν μας, χα-
ρακτηρίζοντας τὰ δικά μας ὡς «παλιοβιβλία», «παλιοσκεύη», «παλιοἄμφια»
καὶ «παλιοεπιτάφους» γιὰ τίποτε, ἔκάναν καὶ προπαγάνδα στὸν τόπον, ὑπὲρ
τῆς «Ἀ γ λ α ς Ρ ω σ σ ι α ς» ὡς προστατρίδας τῆς Ὀρθοδόξου! Καὶ

αὐτὸν τὸν τρόπον μετὰ τὴν βιβλιοκαπηλία καὶ τὴν ἱεροκαπηλία τῆς Ρωσσίας
πολιτικῆς τότε, χάθηκαν γιὰ πάντα μετὰ τὰ «α λ ι ο β λ ι α» καὶ οἱ πολὺ-
τιμες χρονολογικαὶ ἀργυροχοϊκῆς καὶ μετὰ τὰ «α λ ι ο σ κ ε ὶ η» ἀριστούρ-
γηματα ἐντοπίας ἀργυροχοϊκῆς καὶ μετὰ τὰ «α λ ι ο σ κ ε ὶ η» καὶ τοὺς
«α λ ι ο σ κ ε ὶ η» σπανιότατα ὀφράσματα καὶ ζωγραφικὰ περσικῶ-
νων αἰώνων!

Ἦρθε τώρα ὁ πρωτόπαπας φορτωμένος τὴν «Π α ρ α κ λ η τ ι κ ῆ» καὶ
ἀνοίξε τὸ τελευταῖον ἄσπρο φύλλον τῆς, ὅπου εἶταν πλήθος χρονολογικαὶ ση-
μειώσεις, καὶ ἀρχίσεν νὰ τὰς ἐξετάζῃ μετὰ τὸ μᾶτι, γιὰ νὰ βρῇ τὴν σημείωσιν ποῦ
χρειάζεται.

— Τώρα! τώρα! (ἀνέκραξε σὺν ἄλλοις Ἀρχιερεῖς). Νά το, νά το!

«1762, Τριωβίου 23. Σήμερα ξαναβάρισα τὴν Γεωργιανὰ Ντοῦμ-
«πλη, ποῦ τὴν μαγάρισε ἡγουν τὴν πρόσβαλε, ἕνας Ἀγαρηνὸς ἐχτές, ἐκεῖ
«πῶκοθε ἔβλα στὸν λόγγο καὶ τῆς ἀφῆσα τὸ ἴδιο νομα, ποῦχε ἀπὸ τὴν πρῶ-
«τη τῆς βάριση «Ἀ ρ ἐ ν τ ρ ω» (Διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου, ἱερέως)».

Καὶ ἐξηκολούθησε ὁ Πρωτόπαπας:

— Ὅθι τὴν βαρίσω τὴν ἐρχομένη Κυριακῇ. Μιὰ μεγάλη κάδη, ποῦ νὰ
χωρῇ μεγάλον ἄνθρωπον, γιὰ κολυμπήθρα καὶ μολὺμ μέσα:

«Β α ρ τ ι ζ ε τ α ἰ ἡ δ ο ὄ λ η τ ο ῦ Θ ε ο ῦ Φ ρ ο σ ὺ ν η, ε ἰ ς τ'
«ὅ ν ο ς α τ ο ῦ Πα τ ρ ὸ ς ἀ μ ῆ ν, καὶ τ ο ῦ Ἰ ά ο ῦ ἀ μ ῆ ν, καὶ
«τ ο ῦ Ἀ γ ι ο ῦ Π ν ε ὺ μ α τ ο ς ἀ μ ῆ ν», τελείωσε!

— Χρειάζεται καὶ νουνός;

Ῥώτησε κάποιος.

— Δὲν χρειάζεται (εἶπε ὁ Πρωτόπαπας) γι' ἀνθρώπους, πῶχουν τὸ χρι-
στianικό τους νομα.

— Μήπως εἶναι ἀμαρτία τὸ διπλοβάρισμα;

Ῥώτησε ἕνας ἄλλος δημογέροντας.

— Ἀφοῦ τῶχουν κάνει ἔτσι οἱ παποῦδές μας ἑκατὸ χρόνια πρὶν, ἔτσι
πρέπει νὰ τὸν κάνουμε καὶ ἡμεῖς σήμερον. Δὲν μπορεῖ νὰναι ἀμαρτία. Ὅταν δὲν
βάνης καθόλου βούτυρον στὴν πῆττα δὲν γένεταί καλὴ, ἀλλ' ὅταν βάνης δυὸ
φορές, γένεταί δυὸ φορές καλλίτερη. Καὶ δὲν εἶναι ἀμαρτία, τὴν φορτωμένοι
ἐγὼ τέτοιον ἀμαρτία!

Ἐμμέναν ὅλοι σύμφωνοι μετὰ τὴν γνώμην τοῦ Πρωτόπαπας, καὶ ἀποφασίστηκε
νὰ γίνῃ τὸ ξαναβάρισμα τῆς Φροσύνης τὴν Κυριακῇ, πῶχοντας.

Ἡ ἀπόφασις τῆς Δωδεκάρας διαλαλήθηκε ἀπὸ χωριὸν σὲ χωριὸν, σ' ὅλα τὰ
τρύγυρα χωριὰ καὶ τὴν Κυριακῇ παρουσιάστηκαν πλῆθος Κόσμος καὶ καμμιὰ
σαρανταριὰ παπᾶδες γιὰ νὰ παρασταθοῦν στὸ ξαναβάρισμα τῆς Φροσύνης.

Τελειώνοντας ἡ λειτουργία ἔγινε τὸ ξαναβάρισμα καὶ τὸ ξαναμύρωμα
τῆς μακαρισμένης Φροσύνης ἀπὸ τὸν Τούρκον, καὶ ὁ Πρωτόπαπας, ὕστερον
ἀπὸ τὴν τελετὴ αὐτῆς ἔγραψε τὸ ἀκόλουθον χρονολόγημα στὴν «Παρακλη-
τική»: «1858, Ἀλωναριῶν 20, μέραν Κυριακῇ. Σήμερα ξαναβάριστηκε
ἡ Φροσύνη τοῦ Λαγκάδᾶ, ποῦ τὴν ντρόπισσε καὶ τὴν μαγάρισε, στὸ σπέν
τοῦ Ραδοτσίου, ἕνας Ἀγαρηνός. Σ' αὐτὸ τὸ ξαναβάρισμα παραβρέθησαν
ὅλα τὰ χωριὰ τοῦ καυκοῦ μας καὶ σαράντα παπᾶδες καὶ γιώρτσαν μεγάλην
γιόρτην στὸ Μοναστήριον τῶν «Λι-Λιᾶ».

(«Διὰ χειρὸς Δημητρίου, ἱερέως»).

Σ ο ὄ λ ι, 7 Δεκεμβρίου 1919.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΗΣ

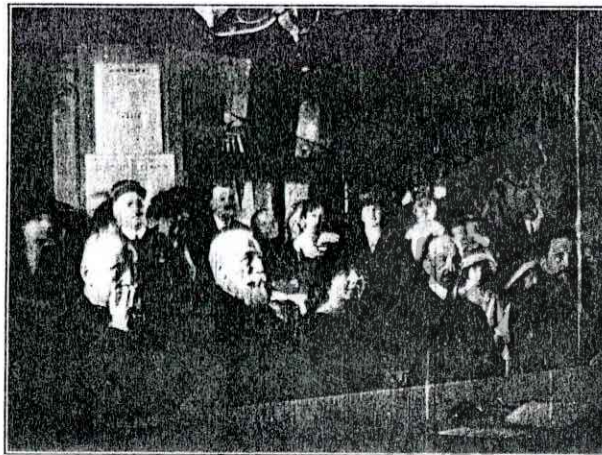
ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Η ΖΩΤΙΚΟΤΗΣ τῆς διανοίας μεγάλων πινῶν ἀνθρωπίνων ὁργανισμῶν
φαίνεται ὅτι τοὺς παρασέρνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ νομίσουν ὅτι εἶναι δυ-
νατὸν νὰ παρίδωσι καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Οὕτω, ἐσχάτως ἡγγέλησαν,
πρὸς μεγάλην ἐκπλήξιν τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, οἱ
γάμοι τοῦ ἑδδομηκονταεταίου τοῦ
διαστήματος Ἰάλλου ἀστρόνμου Κα-
μύλλου Φλαμπαριῶν καὶ μετὰ τινὰς
ἐδδομᾶδας καὶ τοῦ ἐπιφανέστερου
Ἰάλλου συγγραφέως καὶ κοινωνιολό-
γου Ἀνατόλ Φράνς, ἄγοντας ἤδη
ἡλικίαν ἐδδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ Ἀνατόλ Φράνς, ὅστις παρὰ
τὸ προεδρὸν τῆς ἡλικίας του δια-
τηρεῖ ἔτι θαυμαστὰν διαύγειαν διανο-
ίας, ἡχθὴ φαίνεται εἰς τὴν ἀπόφασιν
νὰ δοκιμάσῃ καὶ πάλιν τὸν ἔγγραμον
βλῶν ἐκ τῶν ριζοσπαστικῶν ἰδεῶν τὰς
ὁποίας ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἡσπασθῇ ἐξε-
λιχθεὶς ἀπὸ κοινωνιολόγου εἰς σοσια-
λιστὴν καὶ τελευταίως φραντικὸν
παθὸν τῶν μεθόδων τῶν Σοβιετικῶν
Ἀρχηγῶν.

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἡρ-
χισε σφοδρὴν ἀγῶνα κατὰ τῆς πολι-
τικῆς τῶν διεπόντων σήμερον τὰς τύ-
χας τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπέθι ἀπροκα-
λύπτως παρὰ τὸ πλεῖστον τῶν κοινο-
νικῶν ἐπαναστατῶν τῆς Γαλλίας.

Οἱ γάμοι τοῦ ἐπιφανοῦς Ἀκαδη-
μαϊκοῦ μετὰ τῆς Δεσποινίδος Ἐμμίας

Ο ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ ΚΑΙ Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑ ΠΕΡΟΤΤ ΠΡΟ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡ-
ΧΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΤ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ ΤΩΝ—Wide World Photo

Λά Περόττ, καὶ αὐτῆς γνωστῆς συγγραφέως, τριακονταπενταετοῦς περίπου,
ἐτελέσθησαν παρουσία πολλῶν συναδέλφων τοῦ γαμβροῦ, ἐν Τούρ τῆς Γαλ-
λίας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ, ὁ ἀπανταχοῦ τύπος ἐπλεξεῖν, ἀπαξ ἔτι, τὸ ἐγ-
κώμιον τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Γαλλίας, τοῦ γιγατοῦ συγγραφέως τῆς «Θα-
λδὸς» καὶ τῶν «Κορινθιακῶν Γάμων»,
τοῦ ἀριστοτέχνου καὶ πρωτοτύπου
λογατέχνου ὅστις ἐσυνέτισε τὸ ἔργον
τοῦ Μπαλζάκ καὶ τοῦ Ζολᾶ.

Καὶ ὁ γάμος του δὲν ἐπηρεάσε
τὴν δραστηριότητά του.

Καὶ μετὰ τῶν βιβλίων καὶ τῶν
χειρογράφων του ἐξακολουθεῖ ἀγωνι-
ζόμενος νὰ ἐξεύρῃ ἀνταυγίας τινὰς
ἀληθινὰς φωτὸς μέσῳ τοῦ κυκεῶνος
τῶν ἰδεῶν, τῶν δογμάτων καὶ τῶν θεω-
ριῶν τὰς ὁποίας ἀνέπτυξεν ἡ νόη-
σὶς πνευματικῇ κατάρτασι, ἡ δημι-
ουργηθεῖσα ἐκ τοῦ σφοδροῦ πολέμου.
Μετὰ τὴν αὐχλήν τῆς εὐτυχίας καὶ μακρῶν
συμπεριβῶν βλῶν εἰς αὐτόν, εὐχεται καὶ
ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως πολιτισμοῦ τῆς
διὰ τὴν διανοουμένην ἀνθρωπότη-
τα ἐργασίας. Διότι τὰ τελευταῖα
ἰδῶς συγγράμματα τοῦ Ἀνατόλ
Φράνς εἶναι συνέχεια οὕτως εἰπεῖν
τῶν ἐργῶν τοῦ μεγάλου Βικτωρίας
Οὐγκὼ, τῆς φιλοσοφίας τοῦ ὁποίου
ἢ τοῦ Ἀνατόλ Φράνς εἶναι συμπλή-
ρωσις.

Η ΞΑΝΑΒΑΦΤΙΣΜΕΝΗ

(Από τις τραγωδίες του ὑποδούλου Ελληνισμού).
(Του συνεργάτου μας κ. Χρηστοβασίλη).

Τάχουσαν ὅλα τὰ χωριά μας ὅτι ἓνας Τούρκος ἀντροπιάσει τὴν Φροσύνη τοῦ Λαγκάδου, στὸν δρόμο, πῶρχονταν ἀπὸ τὰ Γιάννινα κι' ἀνατρέχισαν.

Τούρκος ν' ἀντροπιάσει Χριστιανή, καὶ μάλιστα στὸν δρόμο, εἴταν πρῶτα κουστο στὰ χρονικά τῆς ἐπαρχίας μας.

Στὴν τόποι μας Τούρκους εἶχαμε μόνον τοὺς Τουρκαρβανίτες, κι' αὐτοὶ ὡς ἀλλόθρησκοι κι' ἀλλόφυλοι εἶχαν ὅλα τὰ κακὰ ἀπανωθιό τους: κλεψιές, ληστείες, τυραννίες τῶν καυμένων τῶν ραγιαδῶν, τὴν αἰώνια πῆττα-κότα, ὅταν ἐμπαιναν σὲ χριστιανικά σπῆτια ἀκόμα καὶ τὸ περίφημο ντῆς-παρὰσι 1) τοῦ 1878, δηλαδὴ πληρωμὴ τῶν δοντιῶν γιὰ τὸν κόπο, πῶχαναν νὰ φᾶν τὴν πῆττα-κότα τῶν ραγιαδῶν, ἀλλὰ δὲν πείραζαν ποτὲ τὴν τιμὴ τῶν γυναικῶν μας, κι' ὁ Τούρκος αὐτὸς καθὼς μαθεύτηκε ἀργότερα, δὲν εἴταν Ἀρβανίτης ἀλλὰ κάποιος Τουρκοβούλγαρος ἀπὸ κατὰ Διὰλου μάννα μέσα ἀπὸ τὰ βάθρα τῆς Βουλγαρίας.

Ἡ Φροσύνη τοῦ Λαγκάδα εἴταν χήρα καὶ φημισμένη, ὡς ὡμορφη, κι' ἔρχονταν ἀπὸ τὰ Γιάννινα μοναχίτης καβάλλα στὸ μολάρι τῆς, μολάρι χρυσοχάπουλο, πῶκαινε τὰς δώδεκα ὥρες γιὰ ἔξη κι' ἔβγαζε φατίες ἀπὸ τὰ ποδάρια του ὅταν περπατοῦσε ἀπὸ νω στὸ πετράδου, πού χωρίζει τὰ

Γιάννινα ἀπὸ τὰ χωριά μας, βασιζόμενη στὴν ἀξιάδα τοῦ μολαριῶ τῆς, ἀλλοιῶτικα δὲν θ' ἀποφάσιζε ποτὲ νὰ ξεκινήσει μοναχίτης γιὰ νὰ πάη στὸ χωριό τῆς, ἑφτά ὥρες μακριά. Ἀλλὰ τῷφερε ἡ κακὴ τῆς τύχη κι' ἀνταμώθηκε μὲ τὸν Τούρκο σὲ μιὰ στενωπὴ περιορισμένη σὰν κλουβί, κι' ἰδόντας τὴν ὁ Τούρκος ὡμορφη, καλοντυμένη, καλοσώματη καὶ μοναχίτης, πᾶσι ἂ μὲσως ὁ νοῦς του στὸ πονηρὸ καὶ τῆς ἄρπαξε τὸ καπίστρι τοῦ μολαριῶ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς. Αὐτὴ πήδηξε στὴν στιγμή κατὰγῆς γιὰ νὰ τοῦ ξεφύγῃ, τρέχοντας δίπλα στὸ βουνό, ἀλλ' ὁ ἀντίχριστος ἄφησε τὸ καπίστρι τοῦ μολαριῶ καὶ πρόφτασε νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴν φλακάτα καὶ νὰ τὴν σταματήσῃ. Τότε ἄρχισε μιὰ φοβερὴ σωματικὴ πάλη, ἀντὺρὸς καὶ γυναικὸς, Τούρκου καὶ Χριστιανῆς, πού βάσταξε μιὰ ὥρα καὶ πλεיותרῶ.

Ἀφίνοντας τώρα τὴν Φροσύνη νὰ παλεύῃ ἀπεγνωσμένα μὲ τὸν Τούρκο, θεωροῦμε ἀναγκαῖο νὰ πῶμε μερικὰ λόγια γι' αὐτὴν, γιὰ νὰ ἐννοηθῇ καλύτερα ἡ σημασία τῆς πάλης πῶχανε ἡ Φροσύνη καὶ γιατί ἀντιστέκονταν καὶ δὲν ἤθελε νὰ παραδοθῇ μιὰ στιγμή στὴν διάθεσιν τοῦ Τούρκου.

Ἡ ἡρωίδα μου δὲν εἶναι φανταστικὸ πρόσωπο ἀλλὰ πραγματικὸ, κι' οἱ στενωτέρω συμπατριῶτές μου τῆς ἡ-

Λιχίως μου και πλειότερα ακόμα οι γεροντότεροί μου, διαβάζοντας αυτό μου το διήγημα, καταλαβαίνουν ποιά είναι, αν και δεν αναφέρω ούτε το χωρίο της, ούτε το πραγματικό της όνομα.

Η Φροσύνη δεν είταν καλής φύλης γυναίκα ως προς το ήθικό της. Κακο λογιούνταν ακόμα κι' όταν ζούσε ο άντρας της, αλλ' άφόντας είχε χηρέψει τώρριζε οζω. Μιλούσε λεύτερα με τον κάθε άντρα, έπινε κρασί, ρακί και κάθε μεθυστικό ποτό, ακόμα και τσιγάρα όταν της το πρόσφερε κανένας. Ανακατεύονταν στα χωριανικά συζητούσε με την Δωδεκάρα του χωριού και πολύ συχνά κατώρθωνε ν' αλλάξει την κατεύθυνσιν των χωριανικών ζητημάτων και να μεταβάλλη τες γνώμες της Δωδεκάρας, Κοντολογία: ζούσε και φέρνονταν πλειότερο σαν άντρας παρά σαν γυναίκα. Άλλά μ' όσα κι, αν της έσερναν καλές και κακές γλωσσες άντρήσεις και γυναικήσιες, για την άτακτη διαγωγή της, δεν βρέθηκε όμως ούτε ένας να την κατηγορήσει ότι είχε σχέσεις με Τούρκους. Μια φορά μάλιστα ένας Τουρκογιγνιώτης, δεκατιστής του χωριού της, τόσο μαγεύτηκε από τα μαύρα και μεγάλα μάτια της, από τα έστυά και καμαρωτά φρύδια της, κι' από την λευαντιά της, ώστε την πήρε από το κοντό, αλλά με όλα τα δώρα που της έκανα και της έταξε, δεν μπόρεσε να την άγγίξει κι' όταν μια μέρα πήγε και της είπε ότι θα σκοτώνωνταν, αν δεν γένονταν δική του, αυτή του άποκρίθηκε:

— Γένου Χριστιανός να σε πάρω άντρα! Έτσι μόνον μπορείς να με κάνης δική σου.

— Και πώς μπορώ, Φροσύνη μου, (της άπολογήθηκε ο έρωτευμένος

Τούρκος) να γένω Χριστιανός ραγιάς, αφού είμαι Τούρκος; Με καταδικάζει άμέσως άκριτον ο Κατής και με κρεμούν, όπως κρέμασαν και τον "Αϊ Γι' ώρη" σας! (1)

— "Ε! τότε (του άπάντησε κι' αυτή) μάσε τον νου σου από μένα! Έγώ δεν δίνομαι σε Τούρκο, κι, ούτε θα δοθώ καμμιά φορά! Δεν μπορώ να χάσω το λάδι (2) μου και το μύρος μου!

Πίστευε τότε ο Έλληνοχριστιανικός κόσμος και πίστευε ακράδαντα, ότι ο Τούρκος είταν, ακάθατος, σαν το σκυλί, ή γάτα κι' όλα τα κρεατοφάγα ζώα, κι' ότι Χριστιανή και Χριστιανός έρχόμενοι σ' έρωτικές σχέσεις με Τούρκο και Τούρκα, έχαναν το βάπτισμά τους και το μύρωμά τους κι' έπαυαν νάναι Χριστιανοί και "Έλληνες!

"Ας έρθωμε τώρα στην Φροσύνη, που πάλευε με τον Τούρκο.

Πάλευε σαν την λιοντάρα ή Φροσύνη μια άκέρια ώρα και πάλευε όχι για την άτομική της τιμή, που την είχε τσαλαπατημένη, αλλά για την τιμή της θρησκείας που πρέσβευε, για το βάπτισμά της και για το μύρωμά της, που αντιπροσώπευαν τότε και την έθνική της τιμή! Να, γιατί πάλευε ή ελευθερόφρονη Φροσύνη, στο ζήτημα της τιμής, και δεν δίνονταν στον Τούρκο! Να, ή πλειό μεγάλη άρετή μιανής γυναικός, πούχς φονέψει την πλειό μεγάλη γυναικήσια τιμή! Αυτή ή άρετή το να θεωρείται ή

(1) Το Νεομάρτυρα Γεώργιος ε' «έξ Ιωαννίνων» ο φουστανελλοφόρος, που μαρτύρησε στα 1839, υπέρ του Χριστιανισμού.

(2) Βάπτισμα.

πὸ τῆς μάννης μας καὶ τῆς προμάννης μας ἀκάθαρτος ὁ Τούρκος, σὰν τὸ σκυλί, καὶ νὰ πλένουν τὰ στρώματα καὶ τὰ σκεπάσματα, ποῦ κοιμήθηκε ὁ Τούρκος, νὰ σκουπίζουν τὸ σπίτι τους καὶ νὰ τὸ ραντίζουν μ' ἄγισμὸ. ὅταν ἔφθυγε ἀπὸ μέσα ὁ Τούρκος, αὐτὴ ἀρετὴ, τὸ νὰ θεωρεῖται μόλυσμα σωματικὸ καὶ ψυχικὸ κάθε σωματικὴ ἐπιμιξία μὲ Τούρκο. αὐτὴ ἐδραίωνε τὸ σωτήριον ἐθνικὸ μας μῖσος καὶ διατήρησε τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος ἀλώθητο μέσα σὲ σκλαβιά πέντε αἰώνων. Ἄν ἔλειπε αὐτὸ τὸ ἱερὸ μῖσος δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερα Ἑλληνισμὸς καὶ Ἑλλάδα!

Ἀπανωθὶο στὴν πάλῃ, τῆς καταξέσκισε τὸ πρόσωπο ὁ Τούρκος, τῆς ἔδγαλε χεριές χεριές τὰ κατὰμαυρα καὶ μακρὰ μαλλιά της ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἐνῶ τὰ μάγουλά της αὐλαχόνονταν ἀπὸ τὰ αἵματα, πῶτρεχαν τὸν κατήφορο! Ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Τούρκου εἶχε γεῖνει κόσκινο ἀπὸ τὰ νύχια τῆς ἥρωικῆς γυναικὸς, καὶ τὰ μουστάκια του εἶταν μαδημένα ἀπὸ τὰ συχνὰ τραβήγματα της, κατὰ τὴν ἄγρια πάλῃ. Ἐπιμονὴ ὁ Τούρκος νὰ τὴν καταχτήσῃ, ἐπιμονὴ καὶ ἡ Φροσύνη νὰ τοῦ ξεφύγῃ. Ἡ πάλῃ ἐξακολοῦθοῦσε ὁλοένα χωρὶς νὰ νικάῃ καὶ χωρὶς νὰ νικιέται κανεὶς τους. Κακοτυχία γιὰ τὴν καυμένη τὴν γυναῖκα, ὅτι σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶταν ἔρτος καὶ βουβὸς ὁ δρόμος, σὰν κοιμητήριο. Δὲν περνοῦσε ψυχὴ ἀπὸ τὰ Γιάννινα πρὸς τὰ χωριά, οὔτε ἀπὸ τὰ χωριά πρὸς τὰ Γιάννινα. Τὸν Τούρκο τὸν δυνάμονε ἡ τούρκικη κακοήθεια, ποῦ δὲν τὴν τιμωροῦσε κανένα τούρκικο δικαστήριο, καὶ τὴν Χριστιανὴν ἡ μεγάλη θρησκευτικὴ ἰδέα, πῶχυδε μέσα της ὁλόβολη τὴν μεγάλη μας ἐθνικὴ ἰδέα, πῶναι ἄριστα διατυπωμένη

νῆ σὲ δυὸ μόνον στίχους ἐνὸς δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ τῆς μεγάλης ἐποχῆς τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν, ποῦ λέγει ἡ γυναῖκα τοῦ καπετάν Διάκου στοὺς Τούρκους, ποῦ τὴν εἶχαν αἰχμαλωτίσει:

—«Κάλλια νὰ ἰδῶ τὸ γαῖμα μου
στὴν γῆ νὰ κοκκινήσῃ,
παρὰ τ' ἄσπρα μου μάγουλα
Τούρκος νὰ τὰ φιλήσῃ.»

Βλέποντες τέλος ὁ Τούρκος τὴν ἡρωικὴν ἀντίστασι, τῆς Χριστιανῆς γυναικὸς καὶ ὅτι μπορούσε νὰ διαβῇ καμμιὰ συνοδεία Χριστιανῶν ἢ ἀπὸ τὰ χωριά πρὸς τὰ Γιάννινα, ἢ ἀπὸ τὰ Γιάννινα πρὸς τὰ χωριά, καὶ ν' ἄχανε τὴν λεία του καὶ νὰ σώζονταν τὸ θῆμα του, ἔδγαλε τὴν πιστόλα του καὶ πυροβόλησε καταπάνω στὴν ἄσπλη γυναῖκα. Στὸν βρόντο τῆς πιστόλας ἔπεσε καταγῆς ἡ Φροσύνη ἀναίσθητη, καὶ ὁλόβολη στὴν ἀκόλαστη διάθεσι τοῦ Τούρκου!

(Τὸ τέλος εἰς τὸ σπόμενον)

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΑ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ: Διάφορα κοσμήματα ὁκαζιόν.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΙΚΟΝ

2. ὁδὸς Ἐδουάρδου Δω—Ἀθῆναι
Ἀντιπροσώποι διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν Ὀίκων διὰ παντὸς εἶδους μηχανήματος, εἶδη βιομηχανίας καὶ χημικὰ προϊόντα.

Ἐσχάριαι αἰμολεβήτων πρὸς καυσὶν λιγνιτῶν.

Ἀεριογόνοι εἰδικοί πρὸς καυσὶν λιγνιτῶν.

Αθ. 1960 . 275-280

Ε. ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ (1927)

1. Η ΕΑΝΑΒΑΦΤΙΣΜΕΝΗ

Τ' ἄκουσαν ὅλα τὰ χωριά μας, ὅτι ἓνας Τοῦρκος ἀντρόπιασε τὴ Φροσύνη τοῦ Λαπαδᾶ στὸ δρόμο πῶρχονταν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, κι ἀνατρίχιασαν.

Τοῦρκος νὰ ντροπιᾷση χριστιανή, καὶ μάλιστα στὸ δρόμο, ἦταν πρωτάκουστο στὰ χρονικά τῆς ἐπαρχίας μας.

Στὸν τόπο μας ὡς Τούρκους εἶχαμε μόνον τοὺς Τουρκαρβανίτες καὶ λίγους Τουρκογιαννιώτες, ὅλους ρωμιογυρίσματα γιατί δὲν εἶχαν ἔρθει ποτὲ Τοῦρκοι τῆς Ἀσίας νὰ κατοικήσουν στὴν Ἠπειρο, κι αὐτοὶ οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι, ὡς ἀλλόθρησκοι, ἄς ποῦμε, κι ἀλλόφυλοι, εἶχαν ὅλα τὰ κακὰ ἀπανωθιό τους, προπάντων οἱ Ἀρβανίτες : κλεψιές, ληστείες, τυραννίες στοὺς καημένους τοὺς ραγιάδες, τὴν αἰώνια «πῆττα κόττα», ὅταν ἔμπαιναν σὲ χριστιανικά σπίτια, ἀκόμα καὶ τὸ περίφημο ντίς παρασί⁽¹⁾ τοῦ 1878—δηλαδή πληρωμὴ τῶν δοντιῶν γιὰ τὸν κόπο πῶκαναν γιὰ νὰ φᾶν τὴν πῆττα κόττα τῶν ραγιάδων—ἀλλὰ δὲν πείραζαν ποτὲ τὴν τιμὴ τῶν γυναικῶν μας, κι ὁ Τοῦρκος αὐτός, καθὼς μαθεύτηκε ἀργότερα, δὲν ἦταν Ἀρβανίτης οὔτε Τουρκογιαννιώτης, ἀλλὰ κάποιος Τουρκοβούλγαρος ἀπὸ κατὰ διαόλου μάννα, μὲς ἀπὸ τὰ βάθια τῆς Βουλγαρίας.

Ἡ Φροσύνη τοῦ Λαπαδᾶ ἦταν χήρα καὶ φημισμένη ὡς ὁμορφὴ κ' ἔρχόταν ἀπὸ τὰ Γιάννινα μοναχὴ τῆς καβάλλα στὸ μουλᾶρι τῆς, μουλᾶρι χρυσοκάπουλο, πῶπαιρνε τὲς δώδεκα ὥρες γιὰ ἔξη, κ' ἔβγαζε φωτιές ἀπὸ τὰ ποδάρια του, ὅταν περβατοῦσε ἀπάνω στὸ πετροβούνι πού χωρίζει τὰ Γιάννινα ἀπὸ τὰ χωριά μας. Ἐρχονταν μοναχὴ τῆς, βασιζομένη στὴν ἀξιάδα τοῦ μουλαριοῦ τῆς, ἀλλοιώτικα δὲν θὰ ἀποφάσιζε ποτὲ νὰ ξεκινήσῃ μοναχὴ τῆς γιὰ νὰ πάῃ στὸ χωριό τῆς, ἑπτὰ ὥρες μακρὰ. Ἀλλὰ τό 'φερε ἡ κακὴ τῆς τύχη κ' ἀνταμώθηκε μὲ τὸν Τοῦρκο σὲ μιὰ στενωπιὰ περιορισμένη σὰν κλουβὶ κ' ἰδόντας τὴν ὁ Τοῦρκος ὁμορφὴ, καλοντυμένη, καλοσώματη καὶ μοναχὴ τῆς, πᾶει ἀμέσως ὁ νοῦς του στὸ πονηρὸ καὶ τῆς ἄρπαξε τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς. Αὐτὴ πήδησε στὴ στιγμή καταγῆς γιὰ νὰ τοῦ ξεφύγῃ, τρέχοντας δίπλα τὸ βουνό, ἀλλ' ὁ ἀντίχριστος ἄφησε τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ καὶ πρόφτασε νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴν φλοκάτα καὶ νὰ τὴν σταματήσῃ. Τότε ἄρχι-

1. ντίς (dish) τούρκικα—δόντι καὶ π α ρ ᾶ περσικὰ χρῆμα = δοντοπλήρωμα.

σε μιὰ φοβερή σωματική πάλη άντρός και γυναικός. Τούρκου και Χριστιανής, που βάσταξε μιὰ ώρα και πλειότερο.

Άφήνοντας τώρα τη Φροσύνη να παλεύη άπεγνωσμένα με τον Τούρκο, ως ποϋμε μερικά λόγια γι' αυτήν, για να έννοηθῇ καλύτερα ή σημασία της πάλης, ποόκανε η Φροσύνη με τον Τούρκο, και γιατί άντιστέκονταν και δέν ήθελε να παραδοθῇ στη διάθεσή του.

Η ήρωίδα μου δέν είναι φανταστικό πρόσωπο, αλλά πραγματικό, κ' οι στενότεροι συμπατριώτες μου της ήλικίας μου και πλειότερο ακόμα οι γιροντάτεροί μου, διαβάζοντας αυτό μου τό διήγημα, καταλαβαίνουν ποιά ήταν, άν και δέν άναφέρω οϋτε τό χωριό της οϋτε τό πραγματικό της όνομα.

Η Φροσύνη δέν ήταν καλής φήμης γυναίκα ως προς τό ήθικό της. Κακολογιόταν ακόμα κι όταν ζούσε ό άντρας της, άλλ' άφόντας είχε χηρέψει τό 'ριξε όξω. Μιλοϋσε λεύτερα με τον κάθε άντρα, έπινε κρασί, ρακι και κάθε άλλο μεθυστικό ποτό, ακόμα και τσιγάρο, όταν της πρόσφερε κανένας. Άνακατεύονταν στα χωριανικά, συζητοϋσε με την Δωδεκάρα του χωριού και πολύ συχνά κατόρθωνε ν' αλλάζη την κατεύθυνση των χωριανικών ζητημάτων και να επιβάλλη τη γνώμη της στη Δωδεκάρα. Κοντολογία : ζούσε και φέρονταν πλειότερο σαν άντρας παρά σαν γυναίκα. Άλλά μ' όσα κι άν της έσερναν καλές και κακές γλωσσες, άντρήσιες και γυναικήσιες, για την άταχτη διαγωγή της, δέ βρέθηκε όμως οϋτε ένας να την κατηγορήσει ότι είχε σχέσεις με Τούρκους. Μια φορά μάλιστα ένας Τουρκογιαννιώτης δεκατιστής του χωριού της τόσο μαγεύτηκε από τα μαϋρα και μεγάλα μάτια της, από τα δασιά και καμαρωτά φρύδια της κι από τη λεβεντιά του κορμιού της, ώστε την πήρε από τό κοντό. Άλλά μ' όλα τα δώρα που της έκανε και της έταζε, δέν μπόρεσε να την άγγίξει, κι όταν πήγε μια μέρα και είπε ότι θα σκοτώνονταν, άν δέν γένονταν δική του, αυτή του άποκρίθηκε παλληκαρήσια :

— Γένου χριστιανός, να σε παντρευτώ! Έτσι μόνον μπορείς να με κάνης δική σου! Άλλοιώςτικά δέ γίνεται.

— Και πώς μπορώ, Φροσύνη μου, της άπολογήθηκε ό έρωτευμένος Τούρκος, να γένω χριστιανός, ραγιās, άφοϋ είμαι Τούρκος, έλεύθερος; Με καταδικάζει άμέσως άκριτον ό Κατής και με κρεμοϋν στον Πλάτονα, όπως κρέμασαν και τον Άι - Γιώργη σας!

— Έ! τότε, του άπάντησε εκείνη, μάσε τό νοϋ σου από μένα! Έγώ δέν δίνομαι σε Τούρκο και οϋτε θα δοθώ καμμιά φορά! Δέν μπορώ να χάσω τό λάδι μου και τό μϋρο μου!

Πίστευε τότε ό έλληνοχριστιανικός κόσμος, και πίστευε άκράδαντα, ότι ό Τούρκος ήταν άκάθαρτος, σαν τό σκυλί, τη γάτα κι όλα τα κρεασοφάγα άγρίμια, κι ότι χριστιανή και χριστιανός, έρχόμενοι σ' έρωτικές σχέσεις με Τούρκον και Τούρκα, έχαναν τό βάφτισμά τους και τό μϋρωμά τους κ' έπαυαν να 'ναι χριστιανοί κ' Έλληνες.

Άς έρθωμε τώρα στη Φροσύνη, που πάλευε με τον Τούρκο.

Πάλευε σαν τό λιοντάρι ή Φροσύνη μια άκέρια ώρα και πάλευε όχι για την άτομική της τιμή, που την είχε τσαλαπατημένη, αλλά για την τιμή της θρησκείας που πρέσβευε, για τό βάφτισμά της, για τό μϋρωμά της, που αντιπρόσωπευαν τότε και την έθνική της τιμή.

Αὐτὴ ἡ ἀρετὴ, τὸ νὰ θεωριέται ἀπὸ τὲς μάννες μας καὶ τὲς προμάννες μας ἀκάθαρτος ὁ Τοῦρκος, σὰν τὸ σκυλί, καὶ νὰ πλένουν τὰ στρώματα καὶ τὰ σκεπάσματα τους, ὅπου εἶχε κοιμηθῇ Τοῦρκος, νὰ σκουπίζουν τὸ σπίτι τους καὶ νὰ ραντίζουν μ' ἀγίασμα, ὅταν ἔφευγε ἀπὸ μέτα Τοῦρκος, αὐτὴ ἡ ἀρετὴ, τὸ νὰ θεωριέται μόλυσμα σωματικὸ καὶ ψυχικὸ κάθε σωματικὴ ἐπιμιξία μὲ Τοῦρκο, αὐτὴ στέρωσε τὸ σωτήριο ἔθνικὸ μας μῖσος καὶ διατήρησε ἀμόλυντο τὸ ἑλληνικὸ Ἔθνος μέσα στὴν τούρκικη σκλαβιά, σκλαβιά πέντε αἰώνων. Ἄν ἔλειπε αὐτὸ τὸ ἱερὸ μῖσος, δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερα Ἑλληνισμὸς κ' Ἑλλάδα!

Ἀπανωθὴ στὴν πάλη, τῆς καταξέσκιζε τὸ πρόσωπο ὁ Τοῦρκος, τῆς ξερρίζωσε χεριές - χεριές τὰ κατάμαυρα καὶ μακρὰ μαλλιά της ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἐνῶ τὰ μάγουλά της αὐλακώνονταν ἀπὸ τὰ αἵματα, ποὺ τῆς ἔτρεχαν τὸν κατήφορο. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Τοῦρκου εἶχε ξεσκιστῇ ἀπὸ τὰ νύχια τῆς ἥρωικῆς γυναικὸς καὶ τὰ μουστάκια του ἦταν μαδημένα ἀπὸ τὰ συχνὰ τραβήγματα της, κατὰ τὴν ἄγρια πάλη. Ἐπιμονὴ ὁ Τοῦρκος νὰ τὴν καταχτήσῃ, ἐπιμονὴ κ' ἡ Φροσύνη νὰ τοῦ ξεφύγῃ. Ἡ πάλη ξακολουθοῦσε ὁλόντα, χωρὶς νὰ νικήσῃ καὶ χωρὶς νὰ νικιέται κανεὶς τους. Κακοτυχία γιὰ τὴν κατημένη τὴ γυναῖκα, ὅτι σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ἦταν ἔρημος καὶ βουβὸς ὁ δρόμος, σὰν κοιμητήριο. Δὲν περνοῦσε ψυχὴ ἀπὸ τὰ Γιάννινα πρὸς τὰ χωριά οὔτε ἀπὸ τὰ χωριά πρὸς τὰ Γιάννινα. Τὸν Τοῦρκο τὸν δυνάμωνε ἡ τούρκικη κακοθεία, ποὺ δὲν τὴν τιμωροῦσε κανένα τούρκικο δικαστήριο, καὶ τὴν Χριστιανὴ ἡ μεγάλη χριστιανικὴ Ἰδέα, πῶκρυβε μέσα της ὁλόβολη τὴν μεγάλη μας ἔθνικὴ Ἰδέα, ποὺ εἶναι ἄριστα διατυπωμένη σὲ δυὸ μόνον στίχους δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ, τῆς μεγάλης ἐποχῆς τῶν Ἀρματολῶν καὶ Κλεφτῶν, ποὺ λέγει ἡ γυναῖκα τοῦ καπετὰν - Λιάκου πρὸς τοὺς Τούρκους, ποὺ τὴν εἶχαν αἰχμαλωτίσει :

*Κάλλια νὰ ἰδῶ τὸ γαῖμα μου στὴ γῆ νὰ κοκκινήσῃ,
παρὰ τ' ἄσπρα μου μάγουλα Τοῦρκος νὰ τὰ φιλήσῃ!*

Βλέποντας, τέλος, ὁ Τοῦρκος τὴν ἥρωικὴν ἀντίσταση τῆς χριστιανῆς γυναικὸς κι ὅτιμποροῦσε νὰ διαβῇ καμμιά συνοδεία χριστιανῶν — ἡ ἀπὸ τὰ Γιάννινα πρὸς τὰ χωριά ἢ ἀπὸ τὰ χωριά πρὸς τὰ Γιάννινα — καὶ νὰ ἔχανε τὴ λεία του καὶ νὰ σώζονταν τὸ θῦμα του, ἔβγαλε τὴν πιστόλα ἀπὸ τὸ σιλιάχι του καὶ πυροβόλησε καταπάνω στὴν ἄοπλη γυναῖκα. Στὸ βρόντο τῆς πιστόλας, ἔπεσε καταγῆς ἡ Φροσύνη ἀναίσθητη κι ὁλοσώματη στὴν ἀκόλαστη διάθεση τοῦ Τοῦρκου!

Ὑστερα ἀπὸ κάμποση ὥρα, χριστιανοί, ἐρχόμενοι ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ πηγαίνοντας στὰ χωριά, ἤσαν τὴ Φροσύνη ξαπλωμένη καταγῆς, ξεστηθωμένη καὶ γυμνὴ ἀπὸ τὰ γόνατα κι ὡς ἀπάνω, ὅπως τὴν εἶχε ἀφήσει ὁ ἀντίχριστος ὁ Τοῦρκος, μὲ τὸ πρόσωπο ξεσκισμένο καὶ τὰ μαλλιά τοῦ κεφαλιοῦ της ξέπλεκα καὶ ξανεμισμένα, ἐνῶ τὸ μουλάρι της ἔβοσκε παρέκει, ἀδιάφορο πρὸς τὸ δράμα ποὺ εἶχε συμβῇ. Στὴν ἀρχὴ νόμισαν ὅτι ἦταν φονεμένη. Ἀλλ' ἀφοῦ εἶδαν ὅτι ἦταν ἀκόμα ζεστὴ καὶ χτυποῦσαν οἱ φλέβες της, κατάλαβαν τὴ τῆς εἶχε τρέξει. Τῆς κατέβασαν ἀμέσως τὰ φορέματα, τὴν τάραξαν, τῆς φώναξαν, τῆς ἔτριψαν τὰ χεiria, τὰ ποδάρια καὶ τὰ λαιμὰ καὶ τὰ πολλὰ τριψίματα καὶ τὰ φωνάγματα τὴν ξύπνησαν λίγο - λίγο καὶ τὴν ἔφεραν στὸν ἑαυτὸν της.

Ὅταν ξύπνησε καὶ συνῆρθε ἀπὸ τὴ λιγοθυμιά, ποὺ βρίσκονταν βυθισμένη, κατάλαβε τί εἶχε πάθει κ' ἔμπηξε μιὰ στριγγιὰ φωνή, ποὺ ράγισαν κ' οἱ πέτρες ἀπὸ τὴ λύπη τους.

— Οὐουουουού! φίδι κακὸ ποὺ μ' ἔφαγε! Πάει τὸ βάφτισμά μου καὶ τὸ μύ-

ρωμά μου ! Μὲ μαγάρισε ὁ σκυλότουρκος ! Τί ἔπαθα ἡ μαύρη, τί ἔπαθα ! Οὐου ουουού ! Οὐουουουού ! φουρτούνα μου καὶ χαλασιά μου ! . . .

Κι ἄρπαξε μιὰ πέτρα ἀπὸ καταγῆς, γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ κεφάλι τῆς καὶ νὰ σκοτωθῇ, ἀλλὰ τῆς ἔπιασαν τὰ χέρια καὶ δὲν τὴν ἄφησαν νὰ ἱκτελέσῃ τὴν ἀπόγνωμη ἀπόφασή τῆς.

Ὑστερα, στὴν ἐρώτηση τῶν καλῶν ἀνθρώπων, ποὺ τὴν συμπονοῦσαν ὡς χριστιανὴ καὶ τὴν περιποιόνταν σὰν ἀδερφή τους, μολόγησε τί τῆς εἶχε συμβῇ καὶ πῶς ἔπεσε καταγῆς ἀναίσθητη, στὸ βρόντημα τῆς πιστόλας τοῦ Τούρκου, νομίζοντας ὅτι εἶχε σκοτωθῇ, κ' ἔτσι ἔπεσε στὰ χέρια του.

Τὴν σήκωσαν τότε, τὴν ἔβαλαν καβάλλα στὸ μουλάρι τῆς καὶ τὴν συνόδεψαν, μὲ ὅλην τὴ χριστιανικὴ συμπάθεια καὶ τὴν ἀδερφικὴ ἀγάπη, ὡς τὸ χωριό τῆς κι ὡς τὸ σπίτι τῆς.

Στὴ στιγμή ἔμαθε ὅλο τὸ χωριὸ τὴν ἀτιμὴ πράξη τοῦ Τούρκου, ἀλλὰ τί μποροῦσε νὰ κάνῃ γιὰ νὰ ἱκανοποιηθῇ καὶ νὰ ἐκδικηθῇ; Τίποτε ! Σ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴ κι ὁ τελευταῖος παλιότουρκος ἦταν κύριος τῆς τιμῆς, τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τοῦ χριστιανοῦ ραγιᾶ. Ποῦ θὰ ἔβρισκε δίκιο ἡ δυστυχισμένη ἡ Φροσύνη σὲ τούρκικη Διοίκηση, σὲ τούρκικο δικαστήριον !

Ἄλλ' ὅπως κι ἂν ἔγινε τὸ πράγμα, ἡ Φροσύνη θεωριόνταν μολυσμένη, θεωριόνταν μαγαρισμένη, κ' ἔπρεπε νὰ καθαριστῇ ἀπὸ τὸν ρύπο ποὺ τῆς εἶχε κολλήσει ὁ Τοῦρκος.

Ἀλλὰ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ καθαριστῇ; Αὐτὸ ἦταν τὸ ζήτημα !

Τὴν ἄλλη μέρα μαζεύτηκε ἡ Δωδεκάρα τοῦ χωριοῦ στὸ μεσοχώρι κ' ἔκανε συμβούλιο. Ἄλλοι εἶπαν ν' ἀναφέρουν τὸ πράγμα στὸ Δεσπότη τῆς Ἐπαρχίας, ἄλλοι εἶπαν νὰ φροντίσουν νὰ μάθουν ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ βρωμότουρκος καὶ νὰ βάλουν μιὰ συμμορία κλεφτῶν, ποὺ βρίσκονταν γύρα στὰ βουνά, νὰ τὸν σκοτώσῃ, κι ἄλλοι ἄλλα, ὅταν σ' αὐτὸ ἀπάνω παρουσιάστηκε ὁ Πρωτόπαπας τοῦ χωριοῦ κ' ἔλαβε τὸ λόγο :

— Καλὰ, τοὺς εἶπε, εἴν' ὅλ' αὐτὰ ποὺ λέτε νὰ κάνετε, ἀλλὰ τὸ μόλυσμα, ἡ τούρκικη μαγαρισιὰ μένει ! Ἐγώ, ὡς ὑπηρέτης τῆς Ἐκκλησιᾶς, θὰ σᾶς πῶ τί πρέπει νὰ κάνωμε . . . Νὰ κάνωμε ὅ,τι ἔκαναν κ' οἱ παπποῦδες μας κ' οἱ πατεράδες μας σὲ παρόμοια περίσταση . . .

— Τί ἔκαναν, ρώτησε ἓνας δημογέροντας, οἱ παπποῦδες μας κ' οἱ πατεράδες μας σὲ παρόμοια περίσταση;

— Ἐκεῖνο ποὺ γράφει τὸ βιβλίον τῆς Ἐκκλησιᾶς . . . εἶπε ὁ Πρωτόπαπας. Θὰ πᾶω νὰ σᾶς τὸ φέρω, γιὰ νὰ τὸ ἰδῆτε γραμμένο τὸ τί πρέπει νὰ κάνωμε. Θυμοῦμαι πολὺ καλὰ ὅτι εἶναι σημειωμένο σ' ἓνα βιβλίον τῆς Ἐκκλησιᾶς, ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἄλλα, κι ἓνα παρόμοιο περιστατικό. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δὲν θυμοῦμαι εἶναι σὲ ποιοῦ βιβλίον τὸ ἔβρα γραμμένο αὐτό. Θὰ πᾶω στὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἰδῶ σὲ ποιοῦ βιβλίον εἶναι καὶ θὰ τὸ πάρω νὰ σᾶς τὸ φέρω νὰ τὸ ἰδῆτε μόνοι σας.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ὁ Πρωτόπαπας, κίνησε νὰ πᾶν νὰ μπῇ στὴν Ἐκκλησίαν γιὰ νὰ βρῇ καὶ νὰ φέρῃ τὸ βιβλίον.

Πρὶν ἔρθῃ ὁ Πρωτόπαπας ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὸ βιβλίον, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφέρω ὅτι στοὺς καιροὺς τῶν παπποῦδων μας καὶ τῶν πατεράδων μας, οἱ ἐφημέριοι τῶν χωριῶν, ποὺ ἦταν σὲ μερικὰ χωριά κ' οἱ μόνοι γραμματισμένοι — ποὺ γνώριζαν δηλαδὴ ἀνάγνωσι καὶ γραφή, πολὺ σπάνια καὶ τὲς τέσσερες πράξεις τῆς Ἀριθμητικῆς — ἔκαναν κατὰ παράδοσιν τὸν χρονογράφο τοῦ χωριοῦ τους κ' ἔγραφαν κατὰ τὲς ἐποχὰς στ' ἀτύπωτα φύλλα τῆς « Παρακλητι-

κῆς » ἢ τοῦ « Τριωδίου » ἢ τοῦ « Πεντηκοσταρίου » ἢ τοῦ « Μηναίου » τοῦ μηνὸς ὅ,τι σπουδαῖο καὶ παράξενο ἐσυμβαίνει στὸ χωριὸ καὶ καμμιά φορὰ καὶ στὰ πλησιόχωρα. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ βιβλία κι ὅ,τι ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία ἀκόμα, ποὺ ἦταν τυπωμένα στὴ Βενετιὰ ἀπὸ τὰ 1700 ὡς τὰ 1852 καὶ πολὺ πρωτύτερα ἀκόμα, καθὼς καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ τοὺς ἐπιταφίους τῶν ἐκκλησιῶν μας, εἶναι σαράντα - πενήντα χρόνια τώρα, ποὺ τὰ 'χει μάσει ὅλα τὸ Γενικὸ Προξενεῖο τῆς Ρωσσίας, ποὺ ἦταν τότε στὰ Γιάννινα, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἦταν παλιὰ καὶ φθαρμένα, καὶ πρόσφερε σ' ἀντικατάστασή τους καινούργια ἱερὰ ἄμφια καὶ προπιάντων καινούργιους ἐπιταφίους μὲ μεγάλα χρυσὰ ρυθμικὰ γράμματα. Κ' ἔτσι, ἐνῶ λήστευε τὰ ἱερὰ κειμήλια τῶν ἐκκλησιῶν μας. χαρακτηρίζοντάς τα ὡς « παλιοβιβλία », ὡς « παλιοσκεύη », ὡς « παλιοάμφια » κι ὡς « παλιοεπιταφίους », περνοῦσε καὶ γιὰ εὐεργέτης κ' ἔκανε καὶ προπαγάνδα στὸν τόπο « ὑπὲρ τῆς ἁγίας Ρωσσίας », ὡς προστράτας τῆς ὀρθοδοξίας! Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μὲ τὴν βιβλιοκαπηλία καὶ τὴν ἱεροκαπηλία τῆς ρουσικῆς πολιτικῆς τότε, χάθηκαν γιὰ πάντα μὲ τὰ « παλιοβιβλία » κ' οἱ πολύτιμες χρονογραφικὲς σημειώσεις, μὲ τὰ « παλιοσκεύη » ἀριστουργήματα ἐντόπιας ἀργυροχοικῆς καὶ μὲ τὰ « παλιοάμφια » καὶ τοὺς « παλιοεπιταφίους » σπανιώτατα ὑφάσματα καὶ βυζαντινὲς ζωγραφιὲς περασμένων αἰώνων!

Ἦρθε τώρα ὁ Πρωτόπαπας, φορτωμένος τὴν « Παρακλητικὴ », κι ἄνοιξε τὸ τελευταῖο ἀτύπωτο φύλλο τῆς, ὅπου ἦταν πλῆθος χρονογραφικὲς σημειώσεις, κ' ἔδειξε τὴ σημείωση ποὺ χρειάζονταν :

— Νά! τοὺς εἶπε. Διαβάστε νὰ κατὰλάβετε!

Κ' ἡ σημείωση ἔγραφε :

1762, Τριτημέρη 23. Σήμερα ξαναβαπτίστηκε ἡ Γιώργαινα τοῦ Ντουμπόλη, ποὺ τὴν μαγάρισε, ἤγουν τὴν πρόσβαλε μὲ τὸ στανιό, χτὲς ἑνὸς Ἀγαρηνοῦ στὸ λόγγο, ὅπου ἔκοφτε ξύλα μόνῃ της, κ' ἔμεινε μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα ποὺ 'χε ἀπὸ τὴν πρώτη της τὴ βάπτισι, ἤγουν Ἀφέντρω. Διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου, ἱερέως.

Κ' ἐξακολούθησε ὁ Πρωτόπαπας θριαμβευτικά :

— Θὰ τὴν βαπτίσω τὴν ἐρχομένη Κυριακὴ. Μιὰ μεγάλη κάδη, ποὺ νὰ χωράη μεγάλον ἄνθρωπον, γιὰ κολυμπήθρα, καὶ « μπλούμ! » μέσα « Βαπτίζεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Φροσύνη, εἰς τ' ὄνομα τοῦ Πατρός, ἀμήν, καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀμήν, καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἀμήν », καὶ τέλειωσε.

— Χρειάζεται καὶ νουνός; ρώτησε ἑνας δημογέροντας.

— Δὲ χρειάζεται, εἶπε ὁ Πρωτόπαπας, γι' ἀνθρώπους πῶχουν τὸ χριστιανικὸ τους ὄνομα.

— Μήπως εἶν' ἁμαρτία τὸ διπλοβάπτισμα; ρώτησε πάλι ἄλλος δημογέροντας.

— Ἀφοῦ τό 'χουν κάνει ἔτσι οἱ παπποῦδες μας ἑκατὸ χρόνια πρὶν, ἔτσι πρέπει νὰ τὸ κάνωμε κ' ἐμεῖς σήμερὰ, ξανάειπε ὁ Πρωτόπαπας. Δὲν μπορεῖ νὰ 'ναι ἁμαρτία. Τὴν φορτώνομαι ἐγὼ τέτοια ἁμαρτία, ἂν εἶναι.

Ἐμειναν ὅλοι σύμφωνοι μὲ τὴ γνώμη τοῦ Πρωτόπαπα κι ἀποφασίστηκε νὰ γένῃ τὸ ξαναβάπτισμα τῆς Φροσύνης τὴν Κυριακὴ πῶρχονταν.

Ἡ ἀπόφασις τῆς Δωδεκάρας διαλαλήθηκε ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, σ' ὅλα τὰ περίχωρα, καὶ τὴν Κυριακὴ παρουσιάστηκαν πλῆθος κόσμου, μουλιαμᾶς, καὶ καμμιά σαρανταριά παπάδες, γιὰ νὰ παρασταθοῦν στὴν τελετῇ.

Τὴν Κυριακὴ, ἀπολείτουργα ἔγινε τὸ ξαναβάπτισμα καὶ τὸ ξαναμύρωμα

τῆς τουρκομολυσμένης καὶ μαγαρισμένης Φροσύνης μὲ σαρανταπάπαδο κι ὁ Πρωτόπαπας, ἀφοῦ τέλειωσε τὸ μυστήριον κ' ἔφυγαν ὅλοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιά, παπάδες καὶ λαϊκοί, κ' ἔμεινε μόνος του, ἔβγαλε τὸ κοντύλι ἀπὸ τὸ καλαμάρι του, ποὺ φοροῦσε στὸ ζουνάρι, κ' ἔγραψε τ' ἀκόλουθο χρονογράφημα στὴν «Παρακλητική» :

1858, Ἀλωναριῶ 20, μέρα Κυριακή. Σήμερα ξαναβαπτίστηκε ἡ Φροσύνη τοῦ Λαπαδά, ποὺ τὴν ἀντρόπιασε καὶ τὴν μαγάρισε στὸ στενὸ τοῦ Ραδοτοβιῶ ἕνας Ἀγαρηνός. Σ' αὐτὸ τὸ ξαναβάπτισμα παραβρέθηκαν ὅλα τὰ περίχωρα καὶ σαράντα πιπιάδες ἱεροφορέθηκαν στὴν τελετὴ τοῦ μυστηρίου. Διὰ χειρὸς Δημητρίου ἱερέως, Πρωτόπαπα.

2. ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ - ΓΙΩΡΓΙ

Στὸν μέγαν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Κον Κον Σπυρίδωνα

Τὸ ἀμάρτημα ποὺ θὰ διηγηθῶ ἔχει γίνεи στὴν Κόνιτσα, λίγα χρόνια πρὶν ἐλευτερωθῇ ἀπὸ τὸν τούρκικο ζυγὸ.

Ἡ Κόνιτσα εἶναι ἡ πλιὸ βορεινὴ ἐπαρχία τῆς πατρίδας μας καὶ πρωτεύουσα τῶν « μαστοροχωριῶν », δηλαδὴ τῆς ἐπαρχίας ποὺ βγάζει τοὺς πλιότερους χτίστες τῆς Ἑλλάδας — γιὰτὶ οἱ χτίστες λέγονται γενικῶς « μαστόροι » ὄχι μόνον στὴν Ἡπειρο, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴ χέρση Ἑλλάδα.

Τὸν καιρὸ τῆς Τουρκίας ἡ Κόνιτσα ἦταν ἔδρα καϊμεκάμη ⁽¹⁾, εἶχε πρωτοδικεῖο, μοιραρχία χωροφυλακῆς κ' Ἑλληνα Μητροπολίτη. Εἶχε καὶ καμμιὰ ἐξακοσαριὰ σπιτία, τὰ λίγο πλιότερα ἑλληνικὰ καὶ τὰ λίγο λιγώτερα τούρκικα ἢ τὸ σωστότερο τουρκοελληνικὰ, τρεῖς χιλιάδες ψυχές ἀπάνω - κάτω, μὲ ὄψη πλειότερο χωριοῦ παρὰ πόλης. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι τῆς Κόνιτσας, διαφορετικοὶ στὴν ἀντίληψη ἀπ' ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον, θεωροῦσαν τότε τὴν Κόνιτσα πόλη καὶ τὰ Γιάννινα χωριὸ κ' ἔλεγαν κομπαστικά :

— Γιάννινα χωριό, Κόν'τσα κασαμπάς!

Τὸ ἴδιο ἔλεγαν κ' οἱ Μετσοβῖτες γιὰ τὸ Μέτσοβό τους, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομε ἱστορικῶς ἂν οἱ Μετσοβῖτες τὸ πῆραν αὐτὸ ἀπὸ τοὺς Κονιτσιῶτες ἢ οἱ Κονιτσιῶτες ἀπὸ τοὺς Μετσοβῖτες, γιὰτὶ κι αὐτοὶ ἔλεγαν :

— Γιάννινα χωριό, Μέτσοβο κασαμπάς.

Πρὶν ἀπὸ διακόσια χρόνια, ἡ Κόνιτσα δὲν ἦταν πρωτεύουσα ἐπαρχίας κι οὔτε καϊμεκάμη εἶχε οὔτε ἀρχιερέα, κι οὔτε ἕναν Τοῦρκο στὰ σπλάχνα της. Τότε ἴσως νὰ ἦταν μικρότερη καὶ νὰ μὴν ἦταν « κασαμπάς », ἀλλ' ἦταν χριστιανικὸ χωριὸ ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρα ὡς τὴν ἄλλην, πέρα καὶ πέρα. Ἐπειδὴ ὅμως τοὺς χριστιανοὺς κατοίκους τῆς Κόνιτσας τοὺς πῆζαν πολὺ καὶ τοὺς τυραννοῦσαν οἱ γειτόνοι τους, οἱ Λεσκοβικινοί, ποὺ ἦταν χρόνια πρωτύτερα τουρκεμένοι, ὑπόφερναν πολὺ οἱ ἀνθρώποι, ἀλλὰ βαστοῦσαν κ' ἔμεναν ἀκλόνητοι στὴν πίστη τῶν πατέρων τους, μ' ὅσα κι ἂν ὑπόφεραν. Δυστυχῶς ὅμως μιὰ μέρα πέρασαν ἀπὸ τὴν Κόνιτσα καμμιὰ σαρανταριὰ Λεσκοβικινοὶ Τουρκαρβανῖτες, πηγαίνοντας πρὸς τὰ Ζαγοροχώρια γιὰ πλιατσικολοί, κ' ἔπειδὴ τὸ ποτάμι τῆς Κόνιτσας δὲν εἶχε τότε τὸ γεφύρι πῶχει σήμερα κ' ἦταν πολὺ κατεβασμένο ἀπὸ τὴν βρο-

1. Λέξη Περσικὴ = ὑποδιοικητής, ἀντισυνταγματάρχης. [Σημ. X. Χρ.]

2. Λέξη ἀραβικὴ = πόλη [Σημ. X. Χρ.]

W. Tóou vivas! tas etas o' Mappitayas pi'doy
sin apian ap' uyp'las, na uyp'las etas zafayon
opid. Oh wadpaw to wadpaw pi' to diuo zas
zafayonopid.

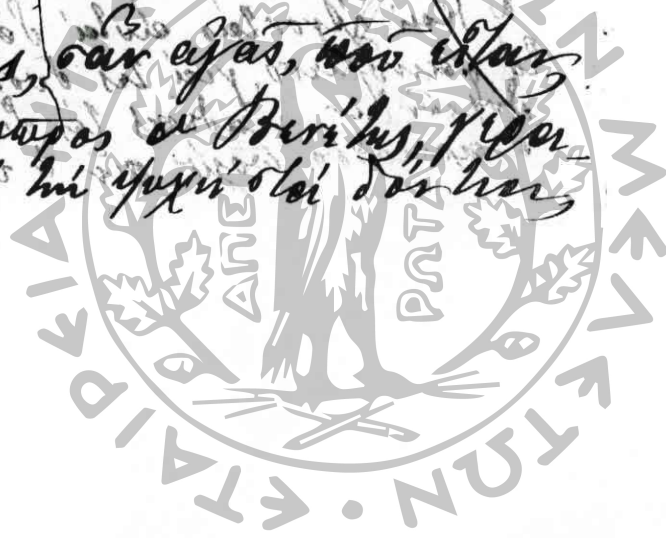
Poyapi o' uapipuro o' bapipuro o' puyi'puyi'
u' diuo tas zafayon yip, wadpaw, puyi'puyi',
puyi'puyi' ap' puyi', uoyi' puyi'puyi', uoyi'
puyi'puyi' puyi'puyi' uoyi' puyi'puyi', o' uoyi' zas
ap' puyi'puyi'. ~~et~~ O' Mappitayas zafayonopid:
Yipia puyi'puyi' diuo xuyi'puyi', diuo xuyi'puyi' uoyi'
puyi'puyi', yipia xuyi'puyi', yipia xuyi'puyi' diuo
oyi' uoyi' uoyi'puyi' puyi' xuyi'puyi'. Xuyi'puyi'
o' diuo, ap' o' diuo puyi'puyi' o' puyi'puyi' ap' puyi'puyi'
diuo uoyi'puyi' na tas puyi'puyi'puyi' puyi'puyi'puyi'
puyi'puyi'puyi' puyi'puyi', na i'puyi' o' uoyi' puyi'puyi'
puyi'puyi' ap' to diuo, xuyi'puyi' uoyi'puyi' yipia

Ki' i'puyi' puyi'puyi' uoyi'puyi' puyi' na ooy diuo
to xuyi'puyi' na puyi'puyi'puyi'.

Ooy na tas puyi'puyi', yipia puyi'puyi' i'puyi' puyi'puyi'.
Oh uoyi', ooy puyi'puyi'puyi' ap' diuo puyi'puyi'puyi' ap' diuo
ap' diuo ooyi'puyi' puyi'puyi'puyi'! uoyi'puyi'puyi' na
tas puyi'puyi' puyi'puyi'puyi' puyi'puyi'puyi'!

~~Yipia na tas i'puyi' puyi'puyi'!~~ ~~Puyi'puyi'puyi'puyi'~~
diuo ooy diuo to xuyi'puyi'puyi' diuo diuo puyi'puyi'puyi'
na tas i'puyi' puyi'puyi'puyi'!

Yipia o' Mappitayas, ooy ap' ap' tas, ooy i'puyi'
uoyi'puyi'puyi' o' Mappitayas o' puyi'puyi'puyi', yipia
opid, wadpaw, puyi'puyi'puyi', na tas puyi'puyi'puyi' diuo tas

3/ eia ar tooe, oar pappas, too eitar:
 Ser eyn aizer, eyn pur! Ol eiza son
 teldana aza! Neraya, yayn eyn thap'm
 in eib'kara yot'ma.
 Ser pappas va in tanguar eyn p'ora
 va in eib'kara, aizer li' rei in uara in
 yayn son, too in eiz'm t'woh;

Tájan, iut was o Ágas jutawo, uia
Pajus in uia ra di'on, écuavotas iwas Ág
civlor in Papuluno. Ágas, puidur stu pui
rei repulhaion to Ágappin, uai to ualid dwo:
o Ágas rei upation to Ágasuino, ágas pui
ntow eis eis ágas, ágas Ágasuino, uai ágas Ágasuino
pui to Ágasuino ágasuino Ágasuino Ágasuino Ágasuino
Ágasuino Ágasuino Ágasuino Ágasuino Ágasuino Ágasuino

Vol 1 n° premier, 1905

Sir mēperōdēn wəyōi zīyōi pūvōi mī
 o' lēpūpōs o' Bānīhōs ~~mīlōmō~~ o' hīr ~~lūpō~~
~~uēpōmōi, Xapōi r' aīgōmōi hīlōkō mōmō~~ lūpō
~~hēpōvōi, wəpōi pūvōi hīr pēpōvōi~~ hīr
~~hīlōpōvōi~~ hīr, dīpōvōi hīr wəpōi, wəpōi pūvōi
 lōi wəpōi rōi lōi pūvōi hīr. Hīr pūvōi
 o' hīr wəpōi, lōi pūvōi hīr, pūvōi hīr
 o' hīr wəpōi hīr pūvōi hīr pūvōi hīr
 lōi pūvōi hīr.

Н. 4, прав, тапиро, (тод уло) стиса брѣх.

See Myriologus grande for details of
Xerostomus, the claspings of the Barre

Y mai jundume la tpu ppora, woyu vai jaha
eio' euloi. Siu la tpu ppa vai la tpu ppora;
Eyoa la eairatla woyu obovao vai uolapda
ares Pexaia vai woyu ppora aros tpu.
— Oirha! (Eyoa ppora la) aros o' ppora. Pa
paib, woyu ppora ppora.

O tpu ppora vai ppora hui ppora vai
woyu ppora vai aros eirerai la tpu ppora
Eyoa la ppora la ppora la tpu ppora la
woyu la ppora aros la tpu ppora, tpu o' p
eio' aros ppora. Eyoa ppora ppora o' p
Eyoa la ppora aros u' ppora o' ppora
woyu a' ppora la tpu ppora vai la woyu.

O tpu ppora eirerai eirerai la tpu ppora o' p
ppora ppora, woyu ppora la ppora la tpu ppora
Eyoa ppora o' ppora ppora la ppora
la ppora la tpu ppora la tpu ppora o' p
ppora la tpu ppora. Y la tpu ppora.

— Tawa. Eyoa vai idu la ppora la tpu ppora
ppora la ppora ppora.

— To jib tpu ppora la ppora ppora. Nui
To la tpu ppora la ppora ppora, vai la tpu ppora;
ppora aros aros la ppora.

To ppora o' ppora o' ppora ppora vai
ppora la tpu ppora ppora o' ppora ppora eyoa o' p
ppora ppora. Eyoa ppora aros vai idu la ppora
la ppora ppora. Ppora vai aros eyoa ppora
o' ppora, woyu ppora tpu ppora o' ppora
ppora la tpu ppora o' ppora. Nui ppora aros
ppora vai idu la tpu ppora.

10) Η λαμπρή ψυχή σου, ένα μαρόμορο ναι
Το δίδει, γέγονε, το πρ. αὐτὸν μαρτυρῶν
— Καὶ τοῖς τοῖς χείρας, τὸν πρὸς δὲ τοῖς
ναι δὲ πρὸς τοῖς...

Οἱ δὲ πρὸς, ὑμῶν τὴν ἐν τῇ ἀποδοξίᾳ τῶν
μαρτύρων καὶ μαρτύρων ὁ χείρας τὴν ἀποδοξίαν
ἐργασίας καὶ μαρτύρων, πρὸς τὴν ἀποδοξίαν
τῶν μαρτύρων, καὶ ὁ δὲ τὸν ἴδιον τὸν...

— Τὸν καὶ τὸν δὲ τὸν, ἀπὸ τῶν τῶν
καὶ τὸν δὲ τὸν μαρτύρων χείρας καὶ τὸν
μαρτύρων ἀποδοξίαν...

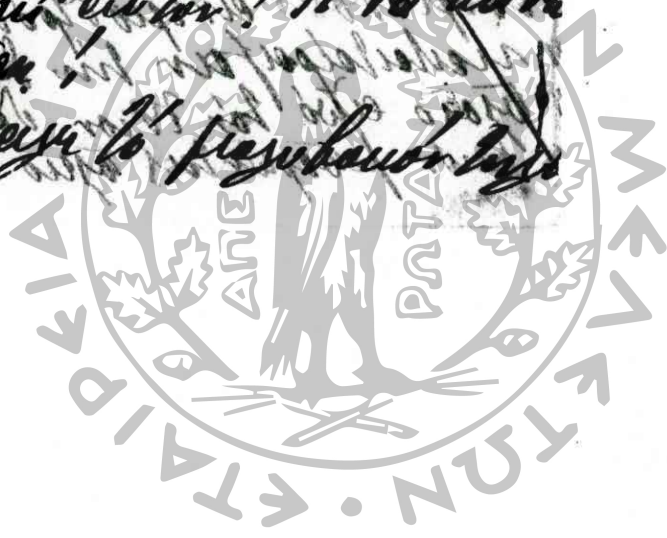
— Καὶ ὁ δὲ τὸν χείρας, ἀπὸ τῶν τῶν
ἐν τῇ τῇ χείρας, τὸν πρὸς τὸν ναι
καὶ τὸν τὸν χείρας τὸν...

— Ὁ δὲ τὸν, χείρας τὸν χείρας ἀπὸ
ἀπὸ τῶν τῶν! καὶ τὸν τὸν χείρας χείρας
καὶ τὸν τὸν χείρας ἀπὸ 3% τὸν χείρας
πρὸς τὸν τὸν χείρας τὸν, τὸν καὶ χείρας
ἀπὸ τὸν τὸν χείρας τὸν, ἴδιον χείρας
καὶ τὸν τὸν χείρας τὸν...

Οἱ δὲ τὸν, ἐν τῇ τῇ τὸν τὸν ὁ δὲ τὸν
ἐν τῇ τῇ τὸν τὸν, ἀπὸ τῶν τῶν ναι
καὶ τὸν τὸν τὸν τὸν, καὶ τὸν τὸν τὸν...

— Καὶ τὸν τὸν τὸν, ἀπὸ τῶν τῶν
καὶ τὸν τὸν τὸν τὸν, τὸν τὸν τὸν
καὶ τὸν τὸν τὸν τὸν, τὸν τὸν τὸν...

Οἱ δὲ τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν

ΑΛΕΞ. Χ. ΜΑΜΜΟΠΟΥΛΟΥ

Η Π Ε Ι Ρ Ο Σ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ - ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑ - ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

Πρόλογος

ΠΑΝ. ΗΛ. ΠΟΥΛΙΤΣΑ

Ακαδημαϊκοῦ, τ. Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας

ΤΟΜΟΣ Β'

*Μπρ' ἄσπρο μου πουλί, μαῦρο μου χελιδόνι
ἀπὸ τὸ Μοριᾶ κι ἀπὸ τὸν πέρα Κόσμο.
Τί μᾶς μολογᾶς καὶ τί καλὰ μᾶς φέρνεις;*

ΑΘΗΝΑΙ 1964

ΤΣΑΒΟ ΚΟΛΟΒΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΕ ΝΤΟΥΤΣΕΣ

Ὁ Ἀγῶς τῆς Λεφτοκαριᾶς τῶν Φιλιατῶν, ὁ Μέτε Ντοῦτσεζ ζωοκλέφτης, κλεφταποδόχος καὶ τύραννος τῶν χριστιανῶν, τζελεπτζῆς¹ καὶ τοκογλύφος ἐσκότωσε μέσα στὴ στρογγα τὸν Τσάβο Κολοβό, ἀμούστακο παλληκάρι ἀπὸ τῆ Σωτήρα πρὸ τοῦ 1912.

Ὁ Χ. Χρηστοβασίλης τὸν ἑλληνοδιώχτη αὐτὸν ἔχει ἥρωα στὸ περίφημο διήγημά του «Τὸ κρανίον ποὺ χρωστοῦσε»².

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Ἡπείρου μούλωξε ὁ Μέτε Ντοῦτσεζ, μὰ σὰν ἦρθε ἡ πρόσκαιρη Ἱταλικὴ κατοχὴ τῆς Ἡπείρου, τὸ 1917, ὁ Μέτεζ ἐσήκωσε καὶ πάλι κεφάλι καὶ μπῆκε στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κατακτητοῦ. Μετὰ τὴν ἀποχώρησι τῶν Ἱταλῶν, μὴ μπορώντας πιά νὰ σταθῇ, πέρασε στὴν Ἀλβανίαν. Ὅμως ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ ἀλάστωρ Βασίλειος Κολοβὸς καὶ ἀπλώσε ἐπάνω του τὸ τιμωρὸ χέρι, στίς 25 Μαρτίου 1917, κάτω ἀπὸ τὸ Μαρκάτι τοῦ Δελβίνου.

Τὰ περιστατικὰ τοῦ μᾶς τὰ δίνει τὸ παρακάτω λαϊκὸ τραγούδι³ ποὺ τραγουδιέται στὰ χωριά τοῦ Δελβίνου.

Μὲς στίς εἰκοσιπέντε τοῦ Μάρτη
ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ Μαρκάτι
ἐγινε τὸ ἐντικατί⁴
κρίτισε τὸ μαλιχέρι
ἀπ' τοῦ Κολοβοῦ τὸ χέρι.

Κολοβὸς μὲ τὰ παιδιὰ του
καὶ ὁ Χαρίλαος κοντὰ του
σκότωσαν τὸ Μέτε Ντοῦτσε.
Σκούζει ὁ Μέτεζ καὶ φωνάζει
καὶ τὸν ἀδερφό του κράζει.

—Τρέχα, Κάσο, παλληκάρι,
τί μοῦ πῆραν τὸ κεφάλι
νὰ τὸ βάλουν στὸ παλοῦκι
νὰ τρομάξουν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι.

Σκούζει ὁ Μέτεζ καὶ φωνάζει
καὶ τὸν ἀδερφό του κράζει.

—Μωρὲ Μέτε παλληκάρι
τῆς Ἀρβανιτιᾶς καμάρι
καὶ τῆς Τσαμουργιᾶς κεφάλι
πὼ καμὲς αὐτὸ τὸ λάθο
κι' ἔπεσεσ σ' αὐτὸ τὸ λάκκο.

1. Τζελεπτζῆς = ἐνοικιαστής τοῦ τζελέπι, φόρου προβάτων, προβατονομίου.

2. Βλ. Χ. Χρηστοβασίλη. Διηγήματα ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Σκλαβιάς, σελ. 71-91.

3. Τὸ ἔχω ἀπὸ ἀφήγησι τοῦ Χρ. Ἀντωνοπούλου ἀπὸ Τρέμουλη τοῦ Δελβίνου.

4. Ἐντικατί = περιστατικό.

